

ካቶሊካውያን ጳጳሳት ኤርትራ
Catholic Bishops of Eritrea

መንገድታቱ አቕንዑ
Making God's Ways Straight

ሐዋርያዊ መልእክታትን ሰነዶችን
Pastoral Letters and Documents
(1991-2007)

EDITRICE MISSIONARIA ITALIANA

© 2008 EMI of the Coop. SERMIS
Via di Corticella, 179/4 - 40128 Bologna
Tel. +39/051/32.60.27 - Fax +39/051/32.75.52
sermis@emi.it
www.emi.it

N.A. 2504
ISBN 978-88- 307-1757-2

Printed in April 2008
by GESP - Città di Castello (Perugia, Italy)

መውጽኢ ገጽት - Table of Contents

መጠቀሚያ	7
ሰነዳት ቤተ ክርስቲያን	14
ካቶሊካውያን ጳጳሳት ኤርትራ	15

ሓዋርያዊ መልእክታትን ሰነዳትን

ሰላምን ምዕብልናን	17
መሰልን ግብ-እነትን	39
ርከብ ሃይማኖትን መንግሥትን አብ ኤርትራ	53
ምሕፅንታ ሰላም	75
ነዛ ሃገር እግዚአብሔር የፍቅራ እዩ	79
መንፈስ ዕርቅን ምውህሃድን	127
ንሕዝበይ አጸናንዎ	131
ብተስፋ በርትዎ	135
አምላክ እንተዘይሓነጸ	169

Pastoral Letters and Documents

Foreword	187
Peace and Progress	193
Rights and Duties	209
Religions and Religious Institutions	217
An Appeal for Peace	231
God Loves this Country	233
Reconciliation and Mutual Understanding	269

Console My People	273
Be Steadfast in Hope.....	277
If God Does Not Build	303

መእተዊ

ድሕሪ ናጽነት-ኤርትራ፡ አብዞን ዝሓለፉ 17 ዓመታት፡ ካብኣውያን ጳጳሳት ብመልክዕ ሓዋርያዊ መልእኽቲ ዘውጽእዎ ወይ ዝዘርግሑዎ ጽሑፋት ነይሩ እዩ። እዚ ዝተጠቐሰ በብግዜኡ ብዝተፈላለዩ መልክዕ ዝወጽእ ጽሑፋት ዝሰፍሑ ዝርጋሑ ምእንቲ ክረክቡ ከም ናይ ቤተክርስቲያን ሰነዳት መጠን ኣብ ሓደ ጠርኒፍና ከነጎትሞ ዚብል ሓሳብ ኣበጊሰና። በዚ ዕላማዚ ድማ ካብ ትርግኛ ናብ እንግሊዝ ኣተርጉምና፤ ኣጎራምና ናብ ኣገበብቲ ከነቕርቦ ከሎና ክብርን ሓጎን ይስመዓና።

እዞም ጳጳሳት ኣብዚ ዝተጠቐሰ ሰነዳቶም ዝተፈላለዩ ባሕርይ ዘለዎ በብዓይነቱ ማኅበረሰባዊ ግድላት ይትንክፉ። ኣገባቡን መደቡን ከኣ ሓዋርያዊ፣ ማለት ኣብ ናይ ምእመናን ጉሰነት ዘተኩረ እዩ። ዕላማኡ ድማ፡ ንመራሕቲ ቤተክርስቲያን ብዚጥዕምን ብዚሰማማዕን መንገዲ ወይ ኣረኣእያ፤ ኣብ ሕንጻት ሃገራዊ ማኅበረ-ሰብ ገለ ኣበርክቶ ንምግባር እዩ። ከምዚ ዝበለ ኣቀራርባ ወይ ኣረኣእያ፣ መንፈሱ ኣብታ ናይ ኣቡነ መንግሥተኣብ ተስፋማርያም ጳጳስ ዘኣሥመራ፡ ብምኽንያት 1 መስከረም 2000 ግእዛዊ ዓመተ-ምሕረት፡ (12.9.2007) ዘመሓለፉዎ መልእኽቲ ብሓጺሩ ተገሊጹ ዘሎ እዩ። ነዚ ዝተጠርነፈ ጽሑፍ መእተዊ ኪኸውን ዚኸእል፡ ኣብዛ መልእኽት'ዚኣ ካብ ዘሎ ቀንዲ ሓሳባት ንሓፊ ካልእ ኣይንረክብን።

1) “ሓደ’ኳ ብክርስቶስ እንተ’ልዩ፤ ንሱ ሓዲሽ ፍጥረት እዩ፤ እቲ ብሉይ ኃሊፉ፤ እንሆ ውሉ ሓዲሽ ኮይኑ እዩ። እዚ ውሉ’ውን ካብቲ ባዕሉ ብክርስቶስ ገይሩ ዝተዓረቐና፤ ንኸልኦት’ውን ምስኡ ከተተዓርቕ፣ መዚ ዝሃበና ኣምላኽ እዩ። እወ ኣምላኽ ንዓለም ምስ

ርእሱ ሺዓርቃ ኸሎ፡ ብክርሰቶስ ገይሩ እዩ፤ "በደሎም አይጋዘሉምን፡ ንኣና ከአ መልእክቲ ዕርቂ ሃበና"። ሰለዚ ንሕና ናይ ክርሰቶስ አምባሳደራት ኢና፤ አምላኸ ከአ ብኣና ገይሩ ይዕድም ኣሎ። ኣብ ከንዲ ክርሰቶስ ኮይንና ድማ "ምስ አምላኸ ተዓረቐ እናበልና ንልምነኩም ኣሎና። ንሕና ብክርሰቶስ ተሻፈልቲ ጽድቂ ምእንቲ ከንከውን፤ አምላኸ ነቲ ንጢኣት ዘይፈለጠ ኣብ ከንዳና ኃጢአተይና ገበሮ" (2ቆሮ.5:17-21)። ኣኻውን ሎሚ ምስ አምላኸኩም ከትዕረቑ፡ ብእምነትኩም ከትጸገው፡ ብፍቕሪ ከትሓብሩ፡ ብሰም ክርሰቶስ እልምነኩም ኣሎኹ።

ምስ እግዚአብሔር ዝተዓርቀ ሰብ፡ ምስ ርእሱን ምስ ካልእትን ኪዕረቕ እየጸግማን እዩ። ምስ አምላኸና ቅነዕ ርክብ እንተዘይብልና ኢና ምስ ርእሰናን ምስ ሰብን እንበኣሰ። እዚ ከአ እውነተይና ሰላምን ቅሳነትን ካብ እግዚአብሔር ጥራሕ'ዩ ዚመጽእ ማለት እዩ። ብዘይ እግዚአብሔር ዚርከብ ምዕባሉ፡ ወይ ሃብቲ ውሉ በራሲ እዩ። ወትሩ ምስ እግዚአብሔር እዩ ዚሕሸና። ሰለዚ መጀመርያ ምስ ፈጣሪና ንተዓረቕ። ብዝኾነ ይኹን መገዲ ምስ አምላኸና ተባሊስና እንተ'ሎና፡ እቲ ብምሕረት ሃብታም ዝኾነ ኣቦና ወትሩ ኢዱ ዘርጊሑ ሰለዚ ቕበለና ብትሕትናን ብንስኣን ናብኡ ንመለስ። ዓመት-መጻልብና ኣትሪርና ኣብ'ቲ ሕማቕ ኣመልና ኣይነንገርግር። ኣብ'ዚ ሓዲስ ዓመት'ዚ ምስ ርእሰናን ምስ ብጻይናን ንተዓረቕ፡ ካብ ጽልእን ቅርሕንትን፡ ካብ ብልሽውናን፡ ሓሶትን፡ ካብ ጭካነን ዓመጽን ንርሓቕ። እግዚአብሔር ከአ ኣብ ነፍሰወከፍናን፡ ሰድራቤትናን፡ ሃገርናን ሓቀይና ሰላምን ቅሳነትን ከፍሰስ እዩ። እግዚአብሔርሲ "ቅንዕና ከንገብር፡ ምሕረት ከአ ከንፈቱ፡ ኣብ

ቅድሚ ኣምላኸውን ብትሕትና ኸንነብር እንተ ዘይኮይኑ፡ ካባና ዚደልዮ ሓንቲኳ የልቦን" (ጫ.6:8)።

2) ሃይማኖት ንሓደ ሕዝቢ ንሊናኡን መብራህቱን ኮይኑ ከገልግል ኣለዎ። ንሊና ከንብል ከሎና፡ ዝኾነይኹን ውልቀሰብ፡ ንብረተሰብ ወይ ሕዝቢ ብመንገዲ እውነተይና ናጽነትን ሓድነትን፡ ብመንገዲ ፍትሕን ርትዕን፤ ብመንገዲ ኣኸብሮት ሰብኣዊ መሰልን ምእንቲ ኪጉዓዝን፡ ኪምራሕን፡ እተዘኻኸር ድምጺ ማለት እዩ። ቤተክርስቲያን'ውን፡ ዝኾነ ማኅበራውን ፖለቲካውን ሥርዓት "ውሉግዜ ኪመሓየሽ ይግብእ፤ ኣብ ሓቂ ዝተመሥረተን ኣብ ፍትሒ ዝተሓንጸን፤ ፍቕሪ ዝለበሰን ኪኸውን ኣለዎ፤ ኣብ ናጽነት ከአ ምሕረት ዝሓዘለ ሰብኣዊ ፍርዲ ኪህሉ ይግባእ። እዚ ነገራት'ዚ ኣብ ዕላማኡ ኪበጽሕ እንተደኣ ኮይኑ፡ ናይ ኣተሓሳስባ ምምሕያሽን፡ ሰፊሕ ማኅበራዊ ለውጥታትን ኪግበር ኣለዎ" (ፍሥሓን ተሰፋን ቍ.26)።

'ጉደና እግዚአብሔር ጽረጉ፡ መንገድታቱ'ውን ኣቕንዑ፤ ሰንጭሮ ዘበለ ልዕል ይበል፤ እምባን ውርባን ውሉ ትሕት ይበል፤ ጥውይዋይ ዝኾነ ውሉ ትኸ ይበል፤ ድንጉር ይተኻኸል፤ ሥጋ ዝለበሰ ውሉ ኸአ ምድኃን-አምላኸ ኪርኢ እዩ" (ሉቃ.3 4:11፤ ኢ.ሊ.40:3-5) እናበለት ቤተክርስቲያን ቀጻሊ ድምጻ ከተሰምዕ ብክርሰቶስ መሥራቲኣ ተኣዚሃ እያ። ንብረተሰብ'ውን ነዚ ከትብል ይጽበያ። ኣብ ፈለግ ዮርዳኖስ ኪጥመቕ ናብኡ ይመጽእ ንዝነበረ ሕዝቢ፡ ቅዱስ ዮሐንስ መጥምቑ፡ ደጋጊሙ "ክልተ ኹዳን ዘለዎ ነቲ ዘይብሉ ይምቀሉ፡ ቀለብ ዘለዎ ድማ ከምኡ ይግበር"፤ ነቶም ተቐበልቲ-ቀረጽ "ካብ'ቲ ዝተኣዘዘልኩም ሕልፊ ኣይትውሰዱ"፤ ነቶም ወተሃደራት ድማ፡ "ንሓደ'ኳ ኣይትግፍው፡ ብሓሶት'ውን ኣይትኸሰሱ፡ ደምዝኩም

የአሽላኩም" (ሉቃ.3:11-14) ከብል ቅኑስ ናይ. ገሊና መምርሒ ከም
ዝሃዎም ቤተክርስቲያንውን ንሕዝባ መንገዲ ድኅነት ትሕብር።

3) ከም'ዚ ዝሓመሰለ ዘነቓቓሕን ዘብርህን ኣራሚ ድምጺ
ዘይሰመዓሉ ኅብረተሰብን ንጹር ራእይ ከህልዎ ኣይከኣልን እዩ።
ሃይማኖት እንኪደክም ንሊና-ሕዝቢ እውን ይደናገር እዩ። ሽዑ
ብቐሊሉ ንጊጉይ ቅኑስ ንሕማቕ ጽቡቕ፣ ዚብል ዝንቡሶ
ርእዮተዓለም ይምዕብል። ቦቲ ካልእ ወገን ከላ ሃይማኖትውን
መገዱ ሰሐቲ፣ መሳርሒ ካልእ ዕላማታት ኮይኑ እንተተረገበ ካብ
እውነተይና ኣገልግሎቲ ርሒቐ ማለት እዩ። ኣብ ቅዱስ
መጽሓፍውን ክልተ ዓይነት ነቢያት ከምዝነበሩ ንርእ። እቶም
ሓሰውቲ ነቢያት ነቲ ንቡር ኣኪያይዳ ደገፎምን ሕዝብን መራሕቱን
ኪሰምዕዎ ንዚደልዩ ጥራሕ ዚነግሩ፣ በኣኡ ሽእ ዚናበሩ እንኪሹኑ
(ሉር.23 ረእ)፣ ካልእት ግን ቃል-ኣምላሽ ብዝበሉም ተመራሕምን
ንሕዝብን መራሕቱን ኣምላሽ ከም ዚደልዩ ንኺነብሩን ኪሰርሑን
የተባብሱ ነበሩ። ሓቀይና ነቢይ ካብ መንገዱ-ኣምላሽ ከይትወጽእ
ብቐጸሊ ዘዘኻኸርን ዚምህርን፣ እንተተጋገኘ ከላ ዚእርምን፣
ዚገንሕን እዩ። ንሱ እዩ ከላ ንነባሪ ጠቕሚ-ሕዝቢ ዚሓሊ። ንቶም
ኣብዛ ዓለም'ዚላ ዘለዉ ሃብታማት ከይዕበዩ፣ ከንሕጉስ ኢሉ ዙሉ
ልግሲ ብዚህበና ኣምላሽ'ምበር በዚ ኃላፊ ሃብቲ ሽይእመኑ ኣዝዞም
ገበርቲ ሠናይ ኪሹኑ፣ ብሠናይ ግብሪ ኺህብትሙ፣ ለጋሳትን
መማቐልትን ኪሹኑ ኣዝዝ። በዚ መንገድ'ዚ ናይ ሓቂ ሕይወት
ምእንቲ ኪረኽቡ፣ ኣብ'ታ እትመጽእ ዓለም ጽኑዕ መሠረት ምእንቲ
ኪሹኖም ንግእ ርእሶም ሃብቲ ኪእክቡ እዮም" (1ጢ.6:17-19)።

4) ቤተክርስቲያንውን፣ ምስቲ ወትሩ እተዕርጎ ጸሎትን ምህላላን
እተወፍዮ መሥዋዕተ ምሕረትን፣ እተመሓላልፎ መንፈሳዊ
መልእኹትን፣ ናይ መድኃኒና ጉይታና ኢየሱስ ክርስቶስ ትእዛዝን
ድልዮትን ንምፍጻም ብሃለዎት ማኅበረሰብ ክትሓሰብን ክትግደበን
ሥርዓትን ሕግን፣ እሩም ሥነ-ምግባርን፣ ኪምዕብል፣ ቃልኪዳን
ኪጸንዕ፣ ቢድራቤት ክትድልድል፣ መንእሰያት ብቐኑዕ መገዲ
ኪምርሑ፣ ብምሉእ ኃይላ ትምህርን ትድግፍን። ከምኡውን
ንዝተጋገዩ ተሓረሙ ክትብል፣ ንዘደንቂሩ ክትምህር፣ ንዝሓመሙ
ክትፍውሱ፣ ንዝጠመዩ ክትዕንግል፣ መሠረታዊ ጸዋዕታኣ እዩ።
“ንድኻታት ከበሥርም ሰለዝቐብኣኒ፣ መንፈስ እግዚአብሔር ኣብ
ልዕሊይ ኣሎ፣ ንምሩኻት ምምላስ፣ ንዕጪት ምርኣይ፣ ንጥፋዓት፣
ምውፃእ-ሓራ ከበሥር፣ ሕርይቲ ዓመት-እግዚአብሔር ክሰብኸ
በኣኸኒ” (ሉቃ.4:18-19) ዚብል ተልእኮ መሥራቲኣ ክርስቶስ ተኸቲላ።
ሕዝቢ ኪብደል፣ ፍትሒ ኪጉድል፣ መሰል ኪገሃስ ከሎ፣ ድምጽ
ከተሰምዕ፣ ዓገብ ክትብል ግቡኣ እዩ። ብዛዕባኪ ሰቕ እንተተበለት ኣብ
ቅድሚ ኣምላሽን ኅብረተሰብን፣ ታሪኽን ተሓታቲት ይገብራ።

ኣብ'ዚ መጽሓፍ'ዚ ተጠርኒቶ ዘሎ ሰነዳት ኣገዳሲ ኮይኑ ዝተረገበሉ
እምበኣር ብኸልተ ምኽንያት እዩ፣ ቦቲ ሓደ መዳይ ካቶሊካዊት
ቤተክርስቲያን ብመንፅር ገሊኡ መሠረታዊ ግድላትን ሕቶታትን ዘለዎ
ርድኢት ወይ መትከል ዜነጽር እንኪ ሽውን፣ ምስኡ ድማ ብቐኑዕ
ሥነ-ምግባርን ሰብኣዊ ሕንጻትን ዝተሰነዩ፣ ኣብ ዕርቅን ሰላምን
ዝተመሥረተ ምዕቡልን ድልዱልን ኅብረተሰብን ንምሕናጽ፣
ኤርትራውያን ሓባራዊ መሠረትን ባይታን ሒዞም ኪብገሱ ኣብ
ዚጽዕሩሉ እዋን፣ ንሓናዲ ዘተን ክትዕን ዚኸውን መሠረታዊ ነጥብታት
ዘበርክትን፣ ሓባራዊ ርድኢት ዘሃብትምን እዩ። ማለት ንኣምላሽን

ንሕግታቱን ቅድምና ምሃብ፡ ንቡርን ቅቡልን ሓፈሻዊ ሞራላዊ ሕግታት፡ ናይ ወድሰብ ናጽነትን ክብረ-ግርማን ልዕሊ ኩሉ ምዃኑ፡ ናይ ኪኖን ጽንዓትን ናይ ሰድራቤታዊ ሕይወት ሓድነትን፡ ኩስኩሳን መዕበያን መንእሰያት፡ ናይ ሕዝቢ ሃይማኖታውን መንፈሳውን ሞራላውን ሕንጻተሰባውን መንነትን ባህልታትን፡ ኣብ መንጎ ሃይማኖታትን ኣብያተክርስቲያናትን ዚህሉ ርክብቲ ምልኣት ንዘለዎ ሓፈሻዊ ሰብላዊ ምዕባሌ ዚህቦ ኣበርክቶ፡ ኣብ መንጎ መንግሥታውን ግላውን ወገናት ዚህሉ ርክብቲ ምትሕብባርን...፡፡ ብናይዞም ካቶሊካውያን ጳጳሳት ትምህርቲ እዚ ዝተዘርዘረ ነጥብታት ኩሉ፡ ናይታ ሓባራዊት ቤት ዝኾነት ሃገር መሠረታን ሕንጻታን፡ ቀንዲ ጸዋሪ ኣፅኑድ እዩ። “መንገድታቱ (ንኣምላኽ) ኣቕንዑ...” ዚብል ኣርእስትዚ መጽሓፍዚ እምበኣር ሕመረት መልእኹቱ ይገልጽ፤ ካብ ውሽጢ ዝፈልፈለ ናይ ልቢ ንስሓን ለውጥን ንውልቃዊ ድንገት ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ብኹሉ ሸንኽ ምንጪ ማኅበራዊ ፍትሒ እውን እዩ። ኣብ ሓንቲ ካብዘን መልእኽታት-ጳጳሳት ከም እርእስቲ ተጠቂሱ ከምዘሎ፡ “እግዚአብሔር ነዛ ሃገር ሰለዘፍቅሪ” ከኣ እዚ ጉዕዞና ተስፋ ዚቐርጽ ጉዕዞ ኣይኮነን፡ ኣዞም ጳጳሳት-ምበኣር ንሕዝቢ ኤርትራ ከረጋግጹሉ ዚደልዩ ሓደ ነገር እዩ፡ ኣምላኽ ኣብ ታሪኽን ብታሪኽን ዚሰርሕ እንተ ደኣኩይኩ፡ ብርግጽ ከኣ ይሰርሕ እዩ፤ ብተስፋ ንምስጋም ዚኣክል ምኽንያት ኣሎ። ተስፋ ኣብ ዘለዎ ከኣ ብሩህ መጻኢ ኣሎ፡ ንኹሎም ናይዛ ሃገር ህልውን መጻእን ዙነታትን ሃለዎትን ዚግድሶም ሰብ ጽቡቕ ድላይ ከይተረፉ ዚኸውን፤ ንሓሳብን ተግባርን ዜሰንቕ ሰነዳት እዩ። እዚ መልእኽታትዚ ሓይሊ ነገሩ ኣብ ናይ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ሰነዳትን ትምህርትን (ጉባኤ ሻቲን 2ይ፡ መልእኽታት ኣርእስተ ሊቃናጳጳት) ዝተመሰረተ ምዃኑ፡ ብካልእ ዘይኮነስ ኣብቲ ሰነዳትቲ ቤተ-ክርስቲያን ምእንቲ መላእ

ዓሌትሰብቲ ብፍላይ ድማ ምእንትቶም ድምያም ከየስምዑ ዝተዓፈኑ ስለትዛረብን፤ ነቲ ናይ ዓለም ምሉእ ባህጊ ፍትሕን ሰላምን ስለተቃልሕን እዩ። በዚ ዓይነትዚ እምበኣር እዚ ሓዋርያዊ መልእኽታትዚ ንካቶሊካውያን ምእመናንን ንኹሎም ሰብ ጽቡቕ ድላይን ዝተጻሕፈ ምዃኑ ነዘኻኸር።

ብመንፅር ግዜ ኪረእ ከሎ እዚ ሰነዳትዚ ኣብዘን 17 ዓመታት ጥራሕ ዘተኩረ እዩ፤ እንተኾነ ነዛ ኣብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ከምዚ ዝዓይነቲ ሰነዳትን ትምህርትን ሓዲሽ ነገር ኣይኮነን፡ ኣብዘን ዓመታትዚ ኣተን ጥራሕ ዘይኮነስ ቅድሚ 1991 እውን ከይተረፈ፤ ብኣገዳሲ ጉዳያትን ማኅበራዊ ግድላትን ድምጽ ምስ ኣስመራት እያ። ኣብዚ ብፍላይ ኪዝክር ዚግበእ ናይ በዓል ሠናይ ዝኸሪ ኣቡን ኣብርሃ ፍራንስዋ በብግዚኡ ዝተዋህበ መልእኽታትን ዘስምዕም ሰብከትን ትምህርትን፡ ፍሉይ ኣሰርን ዝኸርን ዝሓደገ፤ ሸለል ዘይበሃል ተባዕ ምስክርነትን፡ ናይ ቤተክርስቲያን ሥልጣን-ትምህርትን (ማጂስትራዊም) ኣካል ብምዃኑ ብመዓልቱ ብኸምዚ ዝበለ ኣገባብ ኪዝርጋሕ ከምዝኾነ ኣብ ሕቶ ዚኣቱ ኣይኮነን።

ነዚ ክቡር መልእኽቲ ከምኡውን ንቤተክርስቲያንን ንሕዝቢ ኤርትራን ዘይሕለል ኣገልግሎቶም ንዘወፈዩ ካቶሊካውያን ኣቡናት ኤርትራ ምስጋና እንከነቐርብን እዛ ኢጣልያዊት ማኅተም ተልእኾ ወንጌል ነዚ ጎትመትዚ ሓላፍነት ክትወስድ እንከላ ኣብ ኣፍሪቃን ኤሲያን ላቲን ኣመሪካን ንዘለዎ ኣብያተክርስቲያን ናይ እትህበ ቀጻሊ ኣገልግሎት ኣካል ምዃኑ ንገልጽ።

ኣሰናደውትን ኣጎተምትን
EMI Editorial Team

ሰላምን ምዕብልናን

ብዝተሓደሰ መንፈስ ንሓዳስ ኤርትራ

ሓዋርያዊ መልእኽቲ ንምእመናንን ንኹሉም ሰብ ጽቡቕ ድላይን

ሓምለ 1991 ዓ.ም.ፈ.

ፍቁራን አገዋትናን ኢጋትናን ደቅናን
ብጉይታና ኢየሱስ ክርስቶስ

ናይ እግዚአብሔር አቦናን፡ ናይ ኢየሱስ ክርስቶስ ጉይታናን ፀጋን ሰላምን ምላሻትኩም ይኹን። ብምኽንያት ምእታው ሕዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ዝተገልፀ ናይ ታሕጓስን ናይ ደስደስን ስምዒት፡ ጋና አብ ከተማታትናን ዓዳትናን መቓልሑ እናሃበ እንከሎ፤ እነሆ ቃልና ነስምዓኩም አሎና። ድሕሪ ናይ 30 ዓመት ውግእን ጥሜትን፤ ካልእ በብዓይነቱ ሥቓያትን፤ እታ ብፍጹም ጠፊእ ትመስል ዝነበረት ናይ ደስታን ተስፋን ጨራ፡ እነሆ ሕጂ ብተአምራዊ አገባብ ከምብሓዲሽ አብ ገጽ ሕዝብና ክትበርህ ጀሚራ አላ። ናይዚ ዓቢይ ታሪኻዊ እዋን እንታይነትን ትርጉምን እንከነስተንትን፤ ምስኡ አወሃሂድና ድማ ነዚ ናይ ሕዝብና ግቡእን አድላዪን ዝኾነ ታሕጓስ፡ አብ ቃል-አምላኽ ተመርኩስና ንትምህርቲ ቤተክርስቲያን ጠቐስና ትርጉምን ፍትሓትን ከንህበ ድላይና እዩ።

1. “እንሆ... ሕያዋን ክትኮኑ ኢኹም” (ሕዝ 37፡5)

እዚ ሕሉፍን ወሳንን ዝኾነ ታሪኻዊ ለውጢ ዝተፈጸመ፤ ቤተክርስቲያን ንበዓለ ኃምሳ (አንጢቆስጢ) ንምኽባር አብ እትሰናደወሉ ዝነበረት ቅንያት እዩ። በዚ ምኽንያትዚ ድማ ብነቢይ ሕዝቅኤል

ተዘርዘሩልና ዘሎ ናይ "ዝነቐጸ አዕጽምቲ" ዜደንቕን ዜገርምን ትርኢት ምስትንታንን ባህርያውን፡ ዝቐለለን ኮይኑ ይርከብ። ቦቲ ጽንኩር እዋን ታሪኽ እሥራኤላውያን፤ እዚ ነቢይ ብንቐጽ አዕጽምቲ ናብ ዝተሸፈነ ሰፊሕ ጉልጉል ከምዝተወሰደ ይገልጽ። ቀጺሉ "... አብ ልዕሊ'ዚ አዕጽምቲ ተነበዮ ኣቱም አዕጽምቲ ቃል እግዚአብሔር ሰምዑ፤ ...እነሆ እነ ትንፋስ ከእትወልኩም (መንፈስ ከሕድረልኩም) እየ፤ ከምብሓዲሽ ድማ ሕያዋን ክትኮኑ ኢኹም፤ ...አታ ትንፋስ እዞም ቅቴላን ሕያዋን ምእንቲ ኪኹኑበዮ ካብቶም አርባዕተ ንፋሳት ነዓም አብ ልዕሊእም ንፈሰዮ ይብል ኣሎ እግዚአብሔር..."። ሕዝቅኤል ትንቢቱ ከይወድአ እንከሎ ገለ ድምጺ ኪሰምዕን፡ አብቲ አዕጽምቲ ድማ ገለ ዓይነት ምንቅስቃስ ኪርእን ጀመረ። እታ ብኣስከሬን ዝተሸፈነት ጉልጉል ኸዓ ናይ ሕያዋን ምድሪ ኮነት። እዚ ትርኢት'ዚ ንሕዝብ እስራኤል ዚግድስ ስለዝነበረ፡ ብእፍ ነቢይ ሕዝቅኤል ገቢሩ፡ እግዚአብሔር ነዚ ሕዝቢ'ዚ እዚ ዚሰብ ቃላት አሰመዖ፡ "ኣቱም ሕዝቦይ፡ መቓብራትኩም ከፊተ ካብኡ ከተንሥኣኩም፤ ...ናብ ሃገርኩም ድማ ክመልሱኩም ኢዮ'ዋ፤ እነ እግዚአብሔር ምዃነይ ክትፈልጡ ኢኻትኩም"።¹

ታሪኽ ሕዝብና ብሓፈሻ፤ ብፍላይ ድማ ናይ'ዚ ዝሓለፈ መወዳእታ ዓመታት ኩነታት፡ አብ'ዚ ዜደንቕ ክፍሊ ቅዱስ መጽሓፍ ብግልጺ ዚንበብ እዩ ኪበሃል ይከኣል። ንገለ 30 ዓመታት ዚኣክል፡ ጉላጉልን ጉቦታትን ሃገርና "ብዝነቐጸ አዕጽምቲ" ዝተሸፈነ ያና ኮይኑ ተረኺቡ እዩ። አብ'ዚ መወዳእታ'ቡ ናይ'ቲ ብውግእን ምስኡ ብዝተኣሳሰረ ኩነታትን ዝተዓዕደ ሕይወት ኣሕዋትናን ኣሓትናን ደቂ ሰባት ቁጽሩ ምግማት ጽጉም ከይኮነ ኣይተርፍን። ካብ'ዚ ዝገደደ ግን እቲ ዝኾነ ውግእ ዚሳውሮ ናይ ጽልእን ዓመጽን በቐልን ስምዒት፤ አብ

ልቢ'ቶም ብሕይወት ዘሎና ሰሊኹ ብምእታው፡ ሞት ከኣ ምስኡ ኣብ ልባትና ሰፊራ እያ።

እንተኾነ "እቲ ብዜደንቕ ኃልዩ ንኹሉ እዋናትን ኩነታትን ዚመርሖን፡ ንገጽ ምድሪ ኣሓዲሱ ዚብርህን መንፈስ እምላኽ"፡ ነቲ ሕይወት ዚህብ ትንፋሱ ኣብ ልዕሊ ምድርና ስለዘፍሰሰ፡ እነሆ ከምብሓዲሽ ሕይወትን ሓጉስን ተስፋን ኣልቢሉዎ ኣሎ። አብ'ዚ ሕሉፍ ለውጢ ዘምጽእ እዋናዊ ኩነታት ኢድ-እምላኽ ከምዘሎ፡ ሕዝብና ቦቲ ገርህይና እምነቱ ድሮ ተገንዚብዎ ከምዘሎ፡ ምስ ገለ ገለ ሰባት ኣብ ዝተዋላእናሉ ተደጋጊሙ ኪንገር ዝሰማዕናዮ ዓሚቕ እምነት ዚገልጽ ነገር እዩ። ከምቲ ንሕዝቢ እሥራኤል ብሕዝቅኤል ገቢሩ ዘመልከተሎም፤ ንዓናውን በዚ ግሩህ ናይ ሕዝብና ኣዘራርባ ገቢሩ ዘማሕፅና ጉዳይ ኣሎ፤ "እነ እግዚአብሔር ምዃነይ ክትፈልጡ ኢኹም"።

ፍቕራን እገዋትናን ኣኃትናን ደቅናን፡ እነሆምበኣር መዝሞርያ ምሕፅንታና ነቐርበልኩም፡ አብ'ዚ ብቐረባ ዝተፈጸመ ኩነታት ናይ'ቲ ምእንታና ድንቂ ነገራት ዝፈጸመ እምላኽ ህልውና ነስተውዕልን ንተኣመንን። ቅድሚ ኹሉ ድማ፡ ድሕሪ ናይ ዓመታት ውግእን፡ ናይ ሰላም ዘተ ዓዕርን፤ ባብ ዚርከቦ ዘይመስል ካብ ዝነበረ ሃለዋት ናጻ ስለዘውጽኣና፡ ብርሐው ልብን፡ ትሑት መንፈስን፡ ብዓሚቕ ስምዒትን ከነመስግኖ ይግበኣና።

ዝኾነ ኹይኑ፡ ንእምላኽዊ ሰራሓቱን ሰብኣዊ መጋበርታቱን ብምሥጢራውን ጭቡጥን ኣገባብ ኣወሃሂዱ፡ ንጉዑ ታሪኽ ብምምራሕ ንሱ ባዕሉ ናብ ዝመደበሉ ዕላማ ኣቢሉ ዜቐንዖ እግዚአብሔር እዩ። ምእንት'ዚ'ውን ነቶም አብ'ዚ ነዊሕ ዓመታት ዝተጋደሉ እንክንዝክር እቲ ንሓርነትን ንሰብኣዊ መስልን ኣፍቂሮም ዝሸፈልዎን ምእንቲ ዝለዓለ

¹ ሕዝቅኤል 37:1-14።

² ኪ. ጥ. ቫቲካን፡ ፍሥሓን ተሰፋን፡ 26።

ረብሐ ሕዝብና ዘርአይዎ ተወፋይነትን ብሕሉፍ ስምዒትን መንፈስ ምስጋናን ሞላን እንሳብዎ ዘሎና እዩ። ብዙኃት ካባታቶም ክሳብታ መማዘንቲ ዘይብላ ክብርቲ መሥዋዕቲ ሕይወቶም በጺሖም እዮም። ካልኣት ድማ ናብቲ ሥራዕ ናይ ማኅበራዊ ናብራ ክልል ዚኣትዉ ዘለዉን፣ ኪኣትዉ ዚቀራረቡን፣ እንተኾነ እቲ ናይ ዓመታት መሪር ተጋድሎ ዝሓደገሎም፣ ወትሩ ኣብ ድንገተ-ሞት ናይ ዝነበረት ሃለዋት በሰላ ጸዊርም ከምዘለዉ ግሁድ እዩ።

እቶም ብሞት ዝሓለፉ ምልኣት-ሕይወት ኪረኽቡን ነታ ክሳብ መወዳእታ ትንፋስ ዝተጋደሉላን፣ ካብ ኣምላኽ እትርከብ ፍጽምቲ ሓርነት ኪጭብጡ ንምህላል። ደቅናን፣ ኣጎዋትናን፣ ኣኃትናን ስለዝኾኑ፣ ብናታቶም ምፍላይ ኣብ ብዙኃት ስድራቤታት ሓዘንን ብኸያትን ኪርከብ ናይ ግድን እዩ። እንተኾነ፣ “ንክንቱ ኣይኮኑን ዝሞቱ” ዚብል ርድኢት ሒዝና ክንፀናዕ ይግባእ።

ነቶም ምእንቲ ተፃራሪ ዕላማ፣ መብዝሕትኦምን ደሓ ብዘይፈልጥዎን ተገዲዶምን ዝሞቱውን፣ ብመልክዕ ጸሎትን ይቕረታን ንሓሰቦም ኣሎና፣ ናይቲ ዝሞቱሉ ዕላማ እንታይነት ብዘየገድስ ነፍሱ ወከፍ ትንፋስ ወይ ሕይወት ወድሰብ ኣብ ቅድሚ ኣምላኽ ፍቕርትን ክብርትን ምዃና ዘይምርሳዕ። እግዚኣብሔር፣ ብዘይ ሌላን ጉሌላን ኣቦ ኩሉ እዩ፤ እቶም ኩሎም ብሰንኪ በብዓይነቱ ዕላማ ዝሞቱ፣ ኣብ ሕቕፊ ኣምላኽ ኮይኖም፣ ነቲ ኣብ’ዚ ምድሪ’ዚ ዘይከላል ዚመስል ዝነበረ ናይ ነፍሳቶም ፍጹም ዕርቂ ፈጸሞም ከምዚተሓቛቕፋ እምነትና እዩ።

ነቶም ድሕሪ’ዚ ኩሉ ተጋድሎ፣ ናብ ዓዳቶምን ከተማታቶም ኣትዮም፣ ወይ ድማ ኣብ ምእታው ዚርከቡ ሞላናን ናይ እንቋዕ ደሓን መጻእኩም ትምኒትናን ንገልጸሎም። ምስኡ ድማ ቀጸልና፣ ሥነ-ልቦናዊ

ቁስሊ ሓውዮሎም፣ ዝሓለፈ ዘስዓበሎም ስንባደን ራዕድን ተረሲዑስ፣ ንመጻኢ ዕድሎም ብቅሱን መንፈስ ኣማዕዲዮም ንኪኸእሉ፣ ሃገር ከምብሓድኸ ንምሕናጽ ኣብ ዚግበር ጸዕሪ ከምቲ ናይ ቅድሞም፣ ጠቕሚ-ርእሲ ብዘየገድስ ኣገባብ ንኪውፈዩን ንኸበርኩቱን ሓደራ ንብል፤ ኣምላኽ ኣኻእሎ ኪህቦም ከኣ ጸሎትና ነዕርግ።

2. ካብ ዝሓለፈ እንታይ ተማሂርና? ውግእ ከይድገም!

እዚ ሕጂ ዘሎናዮ እዋን፣ ኣብ ኩነታት ሃገርና መዘና ዘይብሉ ሓደ ዓቢይ ታሪኻዊ ምልውዋጥ ዚረኣየሉ ዘሎ ምዃኑ ንማንም ኪስወር ኣይከላልን። ናይ’ዚ ምሉእ እንታይነቱን ኩሉ ባህርያቱን፣ መን ይፈልጥ ምስ ንውሒ ግዜ መመሊሱ በሪሁ ይረኣየና ይኸውን።

እዚ እዋን’ዚ እምበኣር፣ ንዝሓለፈ ተዓዚብና ትምህርቲ እንቐስመሉ፣ ንዚመጽእ ኣማዕዲና ብምጥማት ድማ ንወድሰብ ዚበቅዕን ዚግባእን ጽፋፍ ሥልጣኔን ምዕብልናን ንምሕናፅ ዜኸለለና መሠረት ከነቐምጥ፣ ጽቡቕ ዕድል ዝረኽብናሉ እዋን ምዃኑ ግልጹ ኪኸውን ንኹሉ ነማሕፅን።

ታሪኽ ኤርትራ፣ ብፍላይ ድማ እዙ ናይ ቀረባ እዋን ከምዚምስክር፣ ሕዝብና፣ ናይ ሕንፀተሰባውን (Cultural) ማኅበረ-ሰባውን፣ ፖለቲካውን መንነቱ፣ ዓሚቑ ስምዒትን፣ ብሱል ርድኢትን ከማዕብል ከኢሉ እዩ። እቲ ኣብ’ዚ ዘመን’ዚ ዘርእዮ ታሪኻዊ ምዕባሌን ፖለቲካዊ ብስለትን ጸባጺብካሲ፣ ነዚ ሕዝቢ’ዚ ናይ ሕጋውን ወግዓውን ሓርነቱ ማዕጸ ኪኸፍተሉ ብሩህን ባህርያን ዝነበረ ነገር እዩ። እንተኾነ ግዳ፣ ሀርፋን ጸብለልትነትን ወገናዊ ጠቕምታትን፣ ምስ ኡነተይና ረብሓ ሕዝብና ዘይላዘብ ካልእ በብዓይነቱ ውሽጣውን ግዳማውን ምኽንያታት ተዋህሊሉ

ንሕዝቢ፡ ነቲ ኣብ ጉዕዞኡ ዘጋጠሞ ዕንቅፍታት ኣበራሽተሉ። በዚ ሽዓ ኣብ ታሪኽ ሕዝብና መወዳደርቲ ዘይርከቦ ከቢድ ጸገም ኪፍጠር፣ ንኤርትራ ሓፈሻዊ ዕንወት ዘሰፍንና ናይ 30 ዓመት ውግእ ኪካየድ ናይ ግድን ኮነ።

ኣብ ልዕሊ ሓደ ምስኪንን ንጹሕን ሕዝቢ፡ ክንድ'ዚ ዚኣከል ከቢድ መሥዋዕትነት ዝተኣዘዘሉሰ ንምንታይ እዩ? ዚብል ሕቶ፡ ነቶም ነዚ ውግእ'ዚ መንቀሊ ዝኾነን፣ ንኺዓግትዎ ኮነ ንኺወግድዎ ገለ ዘይገበሩን፣ ንኹሎም እነቕርበሎም ሕቶ እዩ።

ነዛ ካብ ዖና ክትሕነፅን ክትውለድን ዘለዎ ሃገር ድማ እዚ ዝሓለፈ ተመክሮ ሕሉፍ ትምህርቲ ከይሓደገላ ኣይተርፍን። እዚ ከኣ፡ “ግጭታትን ናይ ሓሳብ ፍልልያትን ንምፍታሕ ዚግበር ውግእ ትርጉም የብሉን” ዚብል እዩ። ድሕሪዚ ኩሉ ዓመታት ዝረኣዮን ዘሕለፍናዮን ሃለዋት፣ እቲ ናይ ዘመን ኣርእስተ ሊቃነ ጳጳሳት፡ ብጽንኩር እዋናት ታሪኹ-ዓለም ዘመሓላለፍዎ መልእኽታት ትዝ ይብላና፡ መጠን ክንደይ ሓቂ ምኒኡ ንማንምውን ከምዘይሥወሮ ይርደእና፤ ውግእ “ሓደ ጠቕሚ ዘይብሉ ዕንወት እዩ” (ፕዮስ መበል 11)፤ “ብሰላም ዚጠፍእ ነገር የለን፤ ብውግእ ግን ኩሉ ይጠፍእ” (ፕዮስ መበል 12)፤ “ናይ ዓሌት ሰብ ዕድልን ዕጫን፡ ኪውስን ዚግብእ ውግእ ዘይኮነስ፡ ሰላም እዩ” (ጳውሎስ 6^ኛ)፤ “ውግእ ትርጉም ዘይብሉ ተርእዮን፡ ወትሩ ዘይፍትሓውን እዩ” (ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ኛ)።

ንሕና'ውን፡ ኣብ መፈለምታ'ዚ ታሪኻዊ ምዕራፍ፡ ነዚ መልእኽቲ'ዚ እንደግሞ ዘሎና፤ ድሕሪ ሕጂ ውግእ፡ ንወትሩ ምስቲ ዝሓለፈ መሪር ታሪኽ ዝተኣሳሰረ ኮይኑ፡ ንወትሩ መዘከርታን

መጠንቀቕታን ጥራሕ ኮይኑ ኪነብርን፤ ናይ መጻኢ እዋን ወለዶና ካብ'ዚ ኪድሕንን ብዚብል ሓሳብ እዩ።

3. ዘይተዛዘመ ጉዕዞ

በዚ ዝተረኸበ ሓዲሽ ታሪኻዊ ለውጥን ዘሰፍን ዓሚቑ ስምዒትን ተዘናጊፅና ክንርስዎ ዘይግበእና ጉዳይ ኣሎ። ንሱ ከዓ፤ እዙ ኣብ ቀረባ እዋን ዝጨበጥናዮ፡ ናብ'ቲ ናይ ሃገርና ሓፈሻዊ ፖለቲካዊ ናጽነት ኣቢሉ ዚወስድ ቀዳማይ ስጉምቲ ምኒኡ ምግንዛብ እዩ። ተበጺሑ ዘሎ፡ ወተሃደራዊ ወይ ብረታዊ ዓወት እንኪሽውን፡ ሕጋውን ወግዓውን ውሳኔ ኪሰዕዩ ናይ ግድን እዩ። እዚ እዩ ሽዓ፡ እቲ ምሉእን ፍጹምን ዚገብሮን፤ ኪተርፍ ዘይግብእን ካልኣይ ስጉሚ። እዚ ምዕራፍ'ዚ ቀሊል እዩ፤ ወይ ድማ ጸገማት የብሉን ቢልና ርእሰና ከይነተፃሻሹ ጥንቃቄ የድሊ።

ብወገንና፡ ኣብ ፍትሕን፡ ታሪኻዊ ግምታትን ዝተመርኩስ መሰል ርእሰ-ውሳኔ፡ ንሕዝብና ኪረጋገጽሉን ኪሕለወሉን ኣሎዎ እንከንብል ብዛዕባዚ እቲ ኣብ ዝሓለፈ ቅንያት ተበጺሑ ዘሎ ስጉምቲ ኣሓጉሱና (ኣጸናኒዑና) ከምዘሎ ንገልጽ። ቅድሚ ሓደ ዓመት ኣቢሉ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ኣቡነ ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ኛ፡ ኣብ ትሕቲ ቅ.መንበር (ቫቲካን) ንዚርከቡ ናይ ዲፕሎማሲ ኣባላት እንኪሃረቡ፡ “ዝኾነ ይኹን ንጉዳይ ኤርትራ ዚግድስ መፍትሒ ተባሂሉ ዚቐርብ ኩሉ፡ ናይ'ቲ ብዙሕ ዝተሓቐየ፡ ፍቕር ኤርትራዊ ሕዝቢ ሃረርታን ድልየትን ኣብ ግምት ብምእታው ኪሽውን ይግባእ”³ ከምዘበሉ ንሕና ድማ፤ ናይ ገሊኡ ወገን'ዚ ሕዝቢ'ዚ መንፈሳውያን መራሕቲ ብምኒንና፤ ንዓለም-ለኸ ኣካላት፡ ብፍላይ ድማ ማሕበር ሕቡራት መንግስታት ዓለም፤ ካብ'ቲ

³ ንዲፕሎማሲያዊ ጉጅል፡ ብ29/1/90 ዝተሃረብዎ።

ብዝሓለፈ እዋናት አጽዊጦምሉ ዝነበሩ ዘይግባእ ናይ ስቕታ አገባብ ወጺኦም፡ ነዛ ብዙሕ ዝተሳቐየት ኤርትራ ሃገርና ፍትሒ ከውጽኡላ ምሕፅንታና ነቕርብዞ እዚ ናይ ሰግግር ምዕራፍ ብዝቐልጠፈ ተዛዚሙስ፤ ሕዝቢ ሃገሩ ንኺሓንጽ ኣብ ዜኸእሎ ሥሩዕ ኩነታት ምእንቲ ብቐልጠፍ ኪዓልብ፤ ነዚ ጉዳይ'ዚ ዚጥምት ሕጋዊ አገባባት ኣብ ግብሪ ኪውዕልንዎን ንኣትትዞ

4. ቅኑዕን ብቐዕን ምዕብልና

ኣብ'ቲ ዚጽበየና ጉዕዞ ገለ ጸገማት ከምዘሎ'ኳ ዘይንስሕቶ እንተኾንና፡ እዙ ናይ ሕጂ ለውጢ ወይ ምዕራፍ፤ ንድሕሪት ኪብል ናብ ዘይኸለለ፤ ናብ ወግዓዊ ናፅነት ሃገርና ኣቢሉ ቐኒዑ ኣሎ። ደጊምስ ብዓሚቑ ምዕንናዕ፡ “ንድሕሪት ምምላስ ኣይከኣልንዩ” ክንብል ንደፍርዞ ምእንት'ዚ ካብ'ዚ ዘሎናሮ ሕልፍ ኢልና፤ ብሰፊሕ ኣረኣእያ ናብ'ቲ ናይ ሃገርና መጻኢ ሥርዓት ገጽና ክንጥምት ግቡእ እዩ።

ፖለቲካ እንኪሰሃል፡ በቲ ወግዓዊ ትርጉሙ እንተድኣ ተወሲዱ፤ ንሕና፡ ከም መጠን ዓለት ቤተክርስቲያን ፖለቲካዊ እማሚ ወይ ሕንጻጻት ከነቐርብ መደብና ኣይኮነን። ግዳ፡ ካብ'ቲ ንፈለማ ግዜ ምስ ናይ መሪሕነት ኣባላት ዝገበርናሮ ርክብ ከምዝተገንዘብናሮ፡ በዚ ሕንቁቕ ዝኾነ ናይ ምስግጋር እዋን፤ ብሩህን ንጽርን ሓሳባት ዘለዎምን፡ ክእለትን ብቐዓትን ዝጨበጡን ሰባት፡ ንሃገርና ዝተረከቡዋ ኮይኑ ይስመዓና።

ምእንት'ዚ ሕጂ፤ ቤተክርስቲያን ብዛዕባ ኅብረተሰብ ኣብ እትህቦ ትምህርቲ ተመርኩሰና፡ ኣብ ኩሉን ንኩሉን ይጠቐም ዝበልናሮ ገለ መሠረታዊ መምርሒታት ጥራሕ ከነዘኻኸር ንፈቱ። በዚ መምርሒታት'ዚ ቤተክርስቲያን፡ ንኹሉም ሰብ ጽቡቕ ድኣይ ዚኸውን ቅኑዕን ብቐዕን ምዕብልና ወዲሰብ (ብውልቀ-ሰብ ኮነ ብማኅበር)

ዜምጽእ ድልዱል ማኅበራዊ ናብራ ንምሕናፅ ዘገልግል ገለ ሓሳባት ነቐርብዞ

“እመንትን ዘይአመንትን ዳርጋ ኩሎም ከምዚሰማምዑሉ፡ እቲ ኩሉ ኣብ'ዛ መሬት (ምድሪ ዓለም) ዘሎ፡ ዓንዲ ማእከሉን፡ መወዳእታ መጠርነፊኡን ሰብ ሰለዝኾነ፤ ኩሉ ግዜ ብመንፅር ወድሰብ ኪጥመት ኣለዎ”⁴ እናበለ ጉባኤ ቫቲካን ካልኣይ የረጋግጸና። ብወገን እቶም ዘይአመንቲ፡ እቲ ኣብ ልቢ ነፍሱ-ወከፍ ዝተሰቑረ ሥነ-ዓምግባራዊ (ሞራላዊ) ኅሊና፤ ንሱ ናይ ሕይወት ወድሰብ ጠርናፊ ሕንብርቲ ኮይኑ'ኳ እንተተገመተ፤ ንዓና ንአመንቲ ግን እዚ ናይ ሕይወት ሰብ ጠርናፊ ነጥቢ፡ ካብ'ቲ “ሰብ ብኣምሳል ኣምላኽ ኢዩ ተፈጠሩ፤ ...ብኣምላኽ ከዓ ኣብ ልዕሊ ኩሉ ምድራዊ ፍጡር ዋና ኮይኑ ተሸመ”⁵ ዚብል ልዑል ርድኢትን ሓሳባትን ዝመጸና እዩ።

ናይ ኩሉ ማኅበራ-ሰባውን (ሶሺያል)፤ ፖለቲካውን ኤኮኖሚያውን መደባት መለክዒ ወይ መምዘኒ ሰብ እዩ። ስለ'ዚ'ውን ኩሉ ናይ ኅብረተሰብ መሣርዓትን ትካላትን ዕላማኡ፤ መብዝሕትኡ ሰብ ክእለቱ ዜማዕብለሉን፤ ናይ ታሕንሰን፡ ናይ ውሕልነትን ግቡእ ሃረርታኡ ዜርውዮሉ ጥጡሕ ኩነታት ምምሃዝን ቀጺሉ ድማ ከምዚምዕብል ምግባርን እዩ።

እዙ መሠረተ-ሓሳብ'ዚ ከነዘኻኸር ኣድላዪ ኮይኑ ረኺብናሮ ኣሎና፤ ምኽንያቱ ድማ፤ ሃገር ንምሕናፅ ሃረር ብምባል፤ ብዘይ ምፍላጥ'ውን ኪኸውን ይኸእል፡ ንናይ ውልቀሰብ (Person) ክብርን ግምትን ብናይ መሣርዓትን (Structures) ቴክኒካዊ ግድነታትን ኪልወጥ

⁴ ፍሥሓን ተስፋን -12።

⁵ ፍሥሓን ተስፋን -12።

በሌ ዚርክብ እዩ፤ እዚ ግን ንናይ ኩሉ ክብርን ግምትን ኣዘናቢሉ ሓዲስ መልክዕ ባርነትን ምዝመዛን በለጽን ዜስዕብ እዩ።

ሰብ ናይ ኩሉ ዓንዲ ማእከል ወይ መሠረት ምዃኑ ኪፍለጥ ዚከኣል፣ ቅድሚ ኩሉን ልዕሊ ኩሉን መሠረታዊ መሰላቱ ኪጭብጥ እንተኸኣለ እዩ። መሠረታዊ መሰላት እንኪበሃል ድማ ንበብዓይነቱ ኩርናዓት ዚጥምት ኮይኑ ብወጥን ሞራል፣ ንውልቀሰብ ዝርእ፤ ብወጥን ሕንፀተ-ሰብ (Culture) ሓቂ ንምርካብን፣ ሓሳብካ ንምግለጽን ናጻ ስለ ምዃን፣ ብወጥን ትምህርቲ፣ ዝኾነ ይኹን ንኺመሃር መሰል ከምዘለዎ፣ ብወጥን ሃይማኖት ወይ እምነት፣ ሕሊናኡ ብዘብርሃሉ ኣገባብ ንኣምላኹ ኬኸብርን ሰቲር ወይ ግልጺ ኣምልኽ ኬቕርብ ዘለዎ መሰል፤ ብወጥን ኤኮኖሚ፣ ናይ ሰራሕን፣ ናይ ናፃ ምህዘታት ወይ ተበግሶታት መሰል፤ ብወጥን ፖለቲካ ድማ ንሕዝብን መንግሥትን ኣብ ዚምልከት ወግዓዊ ጉዳያት ናይ ምስታፍ መሰል፡ ... ወዘተ ቢልና ከንጽብጽብ ንኽእል። ነዘን መሰላት'ዚኣተን ከንሕሉ እንተድኣ ከኢልና፣ ኩሉ መሣርዓትን (Structures) ተግባራትን (Functions) ኣብ ኣገልግሎት ወዲ-ሰብ ውዲሉ ማለት እዩ። ብኣንጻሩ ነዘን መሰላት'ዚኣተን ሸለል ምባል ማለት፣ ንሰብ ናይ'ቲ መሣርዓትን ተግባራትን (ምንቅስቃሳትን) ባርያ ወይ ግዙእ ምግባሩ ማለት እዩ። ስለ'ዚ ከዓ እቲ ዚሕነፅ ማኅበረሰብ ምእንቲ ረብሓ ሰብ ዘይኮነስ፣ ኣንፃር ሰብ ይኸውን፤ ባዕልኻ ንባዕልኻ ምጥፋእ ማለት እዩ።

ብውልቀሰብን ብመሰላቱን ከንግደስ እንተድኣ ደሊና፤ ባህርያውን ምቹእን ዝኾነ ቦታኡ፣ ንሓባራዊ ረብሓ እንገብሮ ኣቓልቦ እዩ። ክልቲኡ መሠረተ ሓሳባት እይጋጮን እዩ። ከመይ ናይ ሓባር ረብሓ ኪበሃል እንከሎ፣ እቶም ንጽል ኣባላትን ጉጅለታትን ብፍጹምን ጥዑምን ኣገባብ ርእሶም ከማዕብልሉ ዜኸእሎም ናይ ማኅበራዊ ናብራ

ኩነታት ዝተዋህለለሉ ኢዩ ኪበሃል ይከኣል⁶። ስለ'ዚውን ክልተ ተደጋጋፊ ነገራት ኮይኑ ይርከብ፤ ሓሳቲ ናይ ሓባር ረብሓ መሠረተ-ሓሳብ ውልቀ-ሰባትን ጉጅለታትን ናይ ገቡር ኣነባብራኦም ግድነትን ድልየትን ኪፍጽሙሉ ዚኸእሉ ምቹእ ቦታ ማሕበራዊ ናብራ ምዃኑ እዩ። ብኸልእ ወጥን ድማ ሓባራዊ ረብሓ ንናይ ብሕቲ ጠቕሚ ዘይዓግት'ዒ እንተኸነ፤ ኣብ መንጎ ናይ ውልቀ-ሰባትን ናይ ማኅበራ-ሰብን ናይ ገሊኡ ወገናቱን ግድነትን ድልየትን ረብሓን ሚዛናዊ ዝኾነ ምውህሃድ ኪህሉ የድሊ።

ኣብ መንጎ ናይ ውልቀሰብ ረብሓታትን፣ ናይ ካልኣት ድልየታትን ዘሎ ርክብ ግጭትን ምስሕሓብን ኬምጽእ ስለዚኸእል፣ እንተድኣ ካብ መስመሩ ሓሊፉ ድማ ገቡር (ንብረት) ናብራ ዘይከኣል ኮይኑ ናብ ዘይምውህሃድን ናብ ምብትታንን ኪድህብ ናይ ግድን እዩ። ንማኅበራዊ ኣነባብራ ዚመርሕ መሠረተ ሓሳብ'ምበኣር ከንዲ ኣብ መንጎ በበይኖም ዝኾኑ ውልቀሰባትን ጉጅለታትን ወገናትን ዘጋጥሙ ህልኸን ቃልስን ዝኸውን፤ ኣብ ሓደ ቀጻልን ድልዱልን ዝኾነ ምትሕብባር ተመሥሪትካ፣ ብሓባራዊ ምትሕግጋዝ ኣቢልካ ናብ'ቲ ናይ ሓባር ረብሓ ምብጻሕ ኪኸውን ይግባእ። ኣብ ሓፈሻዊ ባህርይ ደቂ ሰባትን ሓባራዊ ድልየቶምን ተመርኩዞ፣ ምስ'ቲ ኣምላኽ ዝመደበ ናይ ኩሉ ሓድነትን ሕውነትን ዚሰማማዕ እንተሎ እቲ ናይ ሓባራዊ ምትሕግጋዝ መሠረተ ሓሳብ (Principle of Solidarity) እዩ። ምትሕብባር ማለት ሓደ ኣብ ግዝያዊ ስምዒት ዝተመሥረተ ንዝቐረበ ኮነ ንዝረሓቐ ውጽዕ እተርእዮ ናይ ርኅራኄ ኣገባብ ጥራይ ወይ ከኣ ኣፍኣዊ ዝንባሌ ኣይኮነን። ብኣንጻሩ ምትሕብባር (Solidarity) ማለት ንናይ ሓባር ረብሓ እትገብሮ ቈራጽን ብሉጽን ውሳኔን፣ እተርእዮ ቀጻሊ ጻዕርን እዩ። ኩሎም ብናይ ኩሉ

⁶ ፍሥሓን ተሰፋን - 26።

ግድነት ዚግደሱ ሓለይቲ ኮይኖም ምእንቲ ኺርከቡ፡ እዚ ምትሕብባር'ዚ ንናይ ኩሉን ናይ ነፍስወከፍን ረብሓ ኣብ ግምት ዜእቱ ኪኸውን ይድሊ።⁷

ብውልቀሰብን ማኅበራውን ኣገባብ (ደረጃ) ሓባራዊ ረብሓ ኪምዕብልን ብኹሉ መዳያቱ ምእንቲ ኪሕሎን ብቐዳምነት ሓላፍነት ዘለዎም ሕዝባውን መንግሥታውን ሰብሥልጣን እያቶም። ንሓቶም ንዘሓላፍነቶም እንኪፍጽሙ፡ ነቲ መሠረታውን ቀንድን ዝኾነ ነገራት ብምስትውዓልን፤ ንታሪኻዊ ኩነታት ብምኽታልን ኪገብርዎ ይግባእ።⁸

እዚ ዝተጠቐሰ ናይ ቤተክርስቲያን ዓቢይ መምርሒ (ዶክተር) ከም ዚብሎ “እቶም ንብብዓይነቶም ናይ ወገናት ደቅሰብ ጉጅለታት ፍሉይ መልክዕ ዚህቡዎም ነናይ ብሔረሰባም ዓይነተይናታት ባህርያት፡ ምስዚ ናብ ሓባር ረብሓ ኪጽብጸቡ ዘለዎም ምኒኖም ዘይምርሳዕ”።⁹ ከምዚ ናትና ዝበለ ብዝሒ ብሔረሰባት ንዝሓቆፈ ኅብረተ-ሰብ፡ እዚ ዝተጠቐሰ መሠረተ-ሓሳብ ዓቢይ ቁምነገር ዘለዎ እዩ። ፖለቲካውን፡ ማኅበረሰባውን፡ ሕንፀተሰባውን መሰላት፡ ኣብ ግብሪ ንምውዓል ኣብ ዚግበር ዝኾነ ይኹን ምንቅስቃስ ወይ ተበግሶ፡ እዚ በብዓይነቱ ባህርያትን ጠባያትን ኪዕቁርን ኪምዕብልን ደኣ'ምበር መሠረት ፍልልይ ኮይኑ ኪግመት የብሉን። እዚ ማለት ከዓ “ኩሉ ሰብ ብዝኸምኡ ሰብ ከመጸ ካብ ዚኸእል ባርነት ናዓ ወጺኡ፡ ብዘይ ፍልልይ ዓሌትን ሃይማኖትን ዜግነትን፡ ፍጽምትን ሰብኣዊትን ዝኾነት ሕይወት

ጨቢጡ ኪነብረላ ዚኸእል ዓለም ምሕናፅ ማለት እዩ”¹⁰። ማኅበር መንግሥታት ዓለም ኣብ ውሳኔኡ (Charter) ዘንበር'ውን፡ ኣብ መንጎ ዝተፈላለዩ ሕዝባታትን፡ ኣብ መንጎ ኩሎም ውልቀሰባትን ዘሎ መሠረታዊ ማዕርነት፡ ኣብኡ ዝተመርኩሰ ሰለዝኾነ፡ ኩሎም ኣብ'ቲ ምልኣተ-ምዕብልና ኪሣተፉ መሰል ኣለዎም”¹¹። ብዝተረፈሰ ዝሓለፈ ጌጋና ንኸይድገም፡ ነዚ ትምህርቲ'ዚ ኣጸቢቕና ከንግንዘቦ ይግብእና። እዚ ኣብ ሃገርና ዝተኻየደ ውግእ፡ ካብ ናይ ጸብለልትነት (ሓደ ኣብ ልዕሊ ሓደ) ሃረርታን፡ ብሰንኪ ዓሌታዊ ፍልልይ ዝመጸደ ኣይኮነን?

ኣብ መወዳእታ'ምበኣር፡ ሓዲሽ ኅብረተሰብን፡ ንወዲሰብ ዚበቅዕን ጽፋፍን ሥልጣኔ ብዛዕባ ምፍራይ እንከንዛረብ፤ ሓደ ከንርስዖ ዘይግብእና፤ ዝኾነ ይኹን ሥልጣኔ ብዘይካኡ ጐደሎ ኮይኑ ዚርከብ ሕሉፍ ነገር ከምዘሎ ከነዘኻኸር። ንሱ ድማ “ስፍሓትን ምልኣትን ዝዓዘዙ ምዕብልና ወዲሰብ እዩ”። ምዕብልና እንኪበሃል ብኤኮኖሚያዊ ዕቤት ጥራሕ ዚምዘን ኣይኮነን። ምዕብልና ጽፋፍን ቅኑዕን ኮይኑ ምእንቲ ኪርከብ፤ ምሉእ ኪኸውን ኣለዎ፤ እዚ ማለት ከዓ ንነፍሰ-ወከፍ ሰብ ዚደምዕን፤ ንሕይወትን ኩነታትን ወድሰብ ብኹሉ መዳያቱ ዜማዕብልን ኪኸውን ይግባእ። ...እቲ ኪጸፃረሉ ዚግብእሱ ፍጽምን ምሉእን ሰብኣውነት (Plenary humanism) እዩ። ንወድሰብ ብኹሉ ኩርናዓት ሕይወቱን፤ ንኹሎም ደቂ-ሰባትን ዜማዕብል እንተዘይኮይኑ፤ ካልእ እንታይ ኬስምዕ ይኸእል? ናብ'ቲ መንፈሳዊ ቁምነገራትን መሠረቱ ዝኾነ ኣምላኸን ዘየድህብ፤ ኣብ ርእሱ ዕጽው ዝኾነ ሰብኣውነት (Humanism) ንግዜኡ ዚዕወት መሲሉ ይረእ ይኸውን፤ ወድሰብ ንምድራ-ዓለም

⁷ ጋልዮ ማኅበራዊ ነገራት - 38 (ብርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ኣቡነ ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ኛ ዝተዋህቡ ብዛዕባ ማኅበራዊ ግድላት ዚሃረብ መልእኽቲ፡ 1987)።

⁸ ሰላም ኣብ ምድራ - 54 (ብርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዮሐንስ መበል 23 ብ1963 ዝተዘርግሐ ብዛ ዕባ ሰላምን ሓፈሻዊ ኩነታት ዓለምን ዚሃረብ መልእኽቲ)።

⁹ ሰላም ኣብ ምድራ - 55።

¹⁰ ናይ ሕዝባታት ምዕብልና - 47 (ብርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጳውሎስ 6^ኛ ዝተዘርግሐ ብዛዕባ ምዕብልና ዚሃረብ መልእኽቲ ብ1967 ዝወጸ)።

¹¹ ጋልዮ ማኅበራዊ ነገራት - 33።

ብዙይካ አምላኽ ባዕሉ ከሠርዓ ዚኸለል ይመስሎ ይኸውን፤ እንተኾነ ብዙይካ አምላኽ ዝተሓንፀት ዓለም መወጻእታኡስ፡ ተጻይ ሰብ ብቐንዱ ከምእትኸውን ጥርጥር የብሉን። ንሰብአዊ ጎድኒ ጥራሕ ጠሚቂ ነቲ ኻልእ ሸለል ዚብል፤ እዚሰ ሰብአዊ ዘይኮነ ሰብአውነት (Inhuman humanism) እዩ ምተባህለ። ስለዚ እቲ ንናይ ልዑል አምላኽ ነገራት ርሑውን ሰንዱውን ኮይኑ፤ መደቡ ፈሊጡ ዝተረኸበ እንተዘይኮይኑ፤ ናይ ሕይወት ወድሰብ ቅነዕ ግምት ከህብ ዚኸለል ሓቀይና ሰብአዊነት ከኸውን አይክእልን።¹²

ብፍላይ ብኮነታትና ዝመጽ ከንዛረብ እንተደኣ ኮይንና፤ ናብ መንፈሳዊ ቁምነገር ዚረእ ዝንባሌ፤ መንነት ሕዝብና ዚገልጽ ዓይነትይና ባህርይ እዩ። እዚ ድማ አብቲ ናይ ነዊሕ ዘመናት ባህልናን ሃብታም መንፈሳዊ ውርሻናን፤ ብዓቢይ ጽፈትን ጽርየትን ተገሊጹ እንረኽቦ እዩ። እዚ ዜብለና ዘሎ ግን ገለ መሠረታዊ ቁምነገር ጎዲሎ ኢልና ንምኸላሰ ዘይኮነ፤ አብ መንገዲ ምዕብልና ንዚርከቡ ሕዝብታት ካብ ዘንጎሮም ገሊሑ ፈተናታት ንምጥንቃቕ እዩ። “እዞም አብ ምምዕባል ዘለዉ ሃገራት፤ ነቲ ካብ ዝማዕበሉ ሕዝብታት ዝመጽም ፈተናታት ከዓግትዎ ዘዩርጽ ጸዕሪ ከገብሩ የድልዮም። ዚበዝሕ ግዜ እቶም ዝማዕበሉ ሃገራት መጠንቲ ብወገን ሕንፀተሰብን (Culture) ቴክኒካዊ ሥልጣኔን፤ ዝተዓወትዎን ዚህብዎ አብነትን፤ መጠኑ ድማ ግዜያዊን ግዙፍን (ማቴርያላዊ) ጣዕምን ሃብትን ጥራሕ ንምቁባጥ ዚግበር ቅጥዒ ዘይብሉ ጽድፍድፍ ንርእሱ፤ ከም አብነት ዚህብዎን ዚኸተልዎን ነገር ኮይኑሎ፤ ምእንትዚ እዞም ናብ ምዕብልና ገጸም ዚጉዓዙ ዘለዉ ሕዝብታት ካብቲ ኹሉ ዝቐረበሎም ሓርዮምን መምዮምን ከኸእሉ የድልዮም። እዚ ማለት ከዓ ነቲ ንዕቤት ወድሰብ ዜዋርድ ሓቂ-ዚመስል ሓሳዊ ረብሓታት ምምርማሩን

¹² ናይ ሕዝብታት ምዕባልና - 1442።

ንምምዕባሉ፤ በቲ ብተፈጥሮ ዝተዋህበም ነናይ ወገኖም ብልጎት ከጥቀሙ ይግባእ።¹³

ፍቂራን አጎዎትናን አታትናን ደቅናን! እነሆምበአር እቲ ንሕዝብና እንምነየሉን ሃረር እንብላሉን ዓይነት ሥልጣኔን ሰብአዊ ምዕብልናን እዚ እዩ። ነዚ ነገራትዚ እንከነዘኻኸር፤ ብናይ መምህራን አተና ሕግታት ከነውጽእን፤ ወይ ድማ ነቲ አብ ሃገርና ንዘለዉ ካልእት አብያተ ክርስትያናትን እምነታትን ዝተዋህበ መንፈሳዊ መሪሕነት አብ ርእሰና ከንጥቕልሎ ደሊና አይኮናን። ከም መጠን ቤተክርስቲያን ምስቶም ኩሎም አብ ሃገርና ዘለዉ ሰባት ዘሎና ንብረትን ሓድነትን ተረዲእና፤ ነዚ አብ ልቢ ኩልና ዘሎ ድልየትን ሃረርታን ንምግላጽ ብትሕትናን ብግሉጽን አተና ዝገበርናዮ ምኒኑ ብሩህ ክኾነልና ንፈቱ። እዚ ዝተናኸፍናዮ መሪሕ ሓሳባትውን ብክቶሊካዊት ቤተክርስቲያን፤ እንተቐረበ፤ ምስኣ ጥራሕ ዚአሳስሮ ነገር ዘይብሉ፤ ብርእሱ ብቐፅን ብኹሉ አእምሮ ቅቡልን ከምዝኾነ ፍሉጥ እዩ።

5. ተልእኮ ቤተክርስቲያን

አብዚ ነጥቢዚ ካብ በጻሕና፤ “አብ ከምዚ ዝበለ ኩነታት ቤተክርስቲያንና ክትፍጽሞ ዘለዎ ተልእኮን፤ ከተወፍዮ እትኸለል ነገራትን እንታይ ኢዩ?” ንዚብል ሕቶ ምላሽ ከንህበሉ ግቡእን አድላዪን እዩ።

አብ ታሪኻዊ ምዕራፍን፤ አገዳሲ ናይ ለውጢ እዋንን አብ እትርከብ ሃገር፤ ንሕና (ከም መጠን ቤተክርስቲያን) እንለብሶ አተናን

¹³ ናይ ሕዝብታት ምዕባልና - 1441።

መንፈስን እቲ ወንጌል ንቤተክርስቲያን ዝሓደገላ፡ መንፈስ ተልእኮ ዝግዘቡ፡ አገልግሎት እዩ።

ጉባኤ ቫቲካን ካልኣይ ከምዚመልከቶ፡ እዚ አገልግሎት'ዚ ቁምነገሩ፡ "ነቲ ቤተክርስቲያን ኣብ ትሕቲ መሪሕነት መንፈስ ቅዱስ ካብ መሥራቲኣ (ክርስቶስ) ዝተቐበለቶ ናይ ድገነት ኃይልን ክእለትን (ፀጋን) ኣብ ረብሓ ዓሌት ደቅ-ሰብ ከምዚውዕል ምግባር እዩ።"¹⁴

እዛ ኣብ ኤርትራ እትርከብ ማኅበረ ምእመናን ድማ ኣብዚ ዝተጠቐሰ ሓፈሻዊ ተልእኮ ቤተክርስቲያን ተሳታፊት ብምዃና ኣብዛ መሬት'ዚኣ ንዚርከቡ ኣገዋትን ኣጋትን ብዚደምዕ ኣገባብ ነቲ "ናይ ድሕነት ኃይልን ክእለትን (ፀጋታትን)" ኣብ ግብረ ከተውዕሎ ፍቓዳ ምዃኑ ብግልጹ ተረጋግጽ ኣላ። እዚ ማለት ከዓ፤ ብጭብጥ ዝበለ ኣዘራርባ ብኹሉ መዳያት ህልውናኡ ንወድሰብ ከማዕብል ብዚብል፡ ንዚቐርብ መደብን እማሜን ኩሉ ክንቅበሎን ዝገቕምና ክነበርክትን ማለትና ኢና።

ናብዚ ግድነት'ዚ ዚደፍኣና ዘሎ፡ ምድራዊ ወይ ሓላፊ ነገር ንምዕታር ወይ ክብርን ዝናን ተመኒና ወይ ድማ ንኻልእ ናብ ወገንና ንምስሓብ ሓሲብና ዘይኮነስ፤ ሕጂውን ክንደግሞ፡ ናይ አገልግሎት ባህግን ድልየትን ጥራሕ እዩ። ስለዚውን ምስ ጉባኤ ቫቲካን ካልኣይ ሓበርና እነረጋግጽ ነገር ኣሎ፡ "ቤተክርስቲያን ብዝኾነ ይኹን ምድራዊ ዕላማ ወይ ባህጊ ተደፊኦ ኣይትሰርሕን እያ። ንሳ እተቐልበሉ ጉዳይ ኣሎ፤ ንሱ ኸዓ ኣብ ትሕቲ መሪሕነት መንፈስ ቅዱስ ጳራቅሊጦስ ሰራሕ ክርስቶስ ብቐንዱ ምቕጻል እዩ። ንዓኡ (ንክርስቶስ) ናብ ዓለም ዘምጽኦ

¹⁴ ፍሥሓን ተስፋን - 3።

ዋና ሰራሖ ድማ ምእንቲ ሓቂ ኪምስክር፤ ኪፈርድ ዘይኮነስ ኬድሕን፤ ኬገልግልዎ ዘይኮነስ ኬገልግል እዩ።"¹⁵

ቤተክርስቲያን ብጽሒታ ከተበርከተሉ እትደልዮ መዳያት ብዘይ ጥርጥር ብዙሕን ገፊሕን እዩ። ሕጂ ኣብዚ፡ ንኹሉ ክንገልጸ ወይ ክንዝርዝር ሓሳብና ኣይኮነን። ብዝተረፈ ኣብ'ቲ ጭቡጥ ምርጫታትናን አገልግሎትናን ብብግዚኡ ከንቀሳቕሰና ዘለዎ፤ እቲ በብእዋኑ ዚገሃድ ናይ ሃገርና ኩነታትን፡ ናይ ገሊኡ ግድነታትን ምዕባሌ ወይ ኣለዋዋጥ ምዃኑ እዩ። ብዝኾነ ግን፡ እዚ ዝተጠቐሰ መደብ ናይ ተልእኮና ቀንድን መሠረታውን ዝኾነ ነገራት፡ ብሕጂኡ እንካብ ምስትገታን ምሕባርን ናፃ ኪገብረና ኣይኽእልን። እዚ እንብሎ ዘሎና ተልእኮ ድማ ብመንጽር'ዚ ሕጂ ዘሎ ናይ ሃገርና ግድነታትን ኩነታትን እዩ።

ቅድሚ ኩሉ፡ ሃገር ብሥነ-ምግባራውን ሞራላውን መንፈሳውን ኣገባብ ከምብሓዲሽ ክትሕነፅን ፈጸማ ክትሕደስን ከምዘድልያ ግልጹ እዩ። ኣብዚ መወዳእታ ዓመታት ከምዝተገንዘብናዮ ናይ ሃይማኖት ወይስ እምነት ስምዒትን ዝንባሌን፤ ናይ'ቲ መንፈሳዊ ቁምነገራት ድልየት፡ ኣብ ሕዝቢ ዋዕዊዑ ከምዝተረኸበ ዘይከሓድ እዩ። ብኻልእ ወገን ድማ፡ ብሃይማኖት ዘይምግዳስ፤ ብዕለታዊ ኣነባብራኻን ኣክያይዳኻን ናይ እምነትካ ነገራት ሸለል ምባል (Practical materialism) ንጉዳይ እምነትን ሃይማኖትን ኣቓልቦ ዘይምሃብ፤ ከምኡውን ካልእ ኣብ እዋን ሕንፍሽፍሽን ናይ ማሕበራዊ ናብራ ምዝንባል ኣብ ዘለዎን፡ ዘይተርፍ ተርእዮታት ከምዝነበረ ግሁድ እዩ።

ኣብዚ መዳያት'ዚ ናይ ቤተክርስቲያን መዝነትን ግድነትን ብዓይነቱ መማዝንቲ ዘይርከቦ ፍጹም ቀዳምነት ዚወሃቦ እዩ። እቲ

¹⁵ ፍሥሓን ተስፋን - 3።

ቀዳማይን ግልጽን ዝኾነ ቤተክርስቲያን ዝተመዘዘቶ ተልእኾ፡- “ልቢ ሰባት ኪሕደሰን ኪልወጥን ምስባኻ” (ሉቃ 24:47) እዩ።

ቤተክርስቲያን ነዛ ተልእኾቷ ብጽንዓትን ብተላማንነትን ንምፍጻም እንተደላ ክኢላ፡ ንሃገር ከተወፍዮ እትኸእል ዝበለጸ ኣገልግሎት ኣበርኪታ ማለት እዩ። ሓደ ጥዑይን ጽፉፍን ኣብ ዕርቅን ሥምረትን ዝተመርኩዘ ኅብረተሰብ ንምሕናፅ ውሕሰነት ዚህበካ ውሽጣውን መሠረታውን ናይ ሰባት ምሕዳስ እዩ። እቲ ኪዋደድ ዘለዎ ፖለቲካውን ኤኮኖሚያውን መሣርዓትን (Structures) ትካላትን ካብ ሓደ ዝተሓደሰ ልብን መንፈስን (ኣተና) እንተዘይነቂሉ፣ ዕላማኡ ኪወቅዕ ማለት ንሰብ እቲ ኡነተይናን ነባርን ዝኾነ ረብሓ ከጨብጦ ኣይኸእልን።

እዚ መንነትዚ ብሕፁፅ መንገዲ ኣባና ኣብ ናይ ቤተክርስቲያን ኣባላት ተጻዒኑ ሰለዚርኩብ ናይ ቤተክርስቲያን ሓዋርያዊ ኣገልግሎት ብዓይነቱ ኮነ ብመጠኑ ልዑል ክንገብር፣ በዚ ከዓ ንናይ ሰባት ኅሊናን መንፈስን፣ ብሓቅን ብፍትሕን ናይ ምብራህን ምሕናፅን ቀንዲ ስራሕ ብዚግባእ ኪፍጸም ይከኣል።

እንተኾነ፣ መዝነት ቤተክርስቲያን ብቐዳምነት ኣብ ሞራላውን ሥነ-ምግባራውን መንፈሳውን ወገናት እዩ። እንተተባህለ፣ እቲ ኣብ ዳግሙ-ሕንፀት እትርከብ ሃገር እትጽበዮ ካልእ መዳያት ኣይትግደሰሉን ማለት ኣይኮነን።

ወደሰብ ብኹሉ ወገናት መነባብሮኡ ዚምዕብለሉ ኣገባብ ምምሃዝ ናይ ቤተክርስቲያን ተልእኮ ስለዝኾነ “ኣፈሻውን ሰፊሕን ሰብእውነት” (Plenary humanism) ንኺምዕብል ምጽዓር ናይ ቤተክርስቲያን ተልእኮ እዩ። ምእንትዚ እዚ ናይ ምሕዳስን ምልዋጥን

መንፈሱ ምስቲ ንሰብ ካብ ምዕብልና ርእሱ ዚዓግቶ ዝኾነ ይኹን ባርነት ሓራ ንምውጻኡ ዚግበር ስራሕ ኪወሃድ ይግባእ።

ኣብ ናይ ፍላይ ኩነታትና እንክንመጽእ፣ እዚ ሕጂ ብፖለቲካዊ መዳይ ናብ ምሉእ ሓርነት ገጹ ኣቕኒዑ ዘሎ ሕዝብና፣ ጋና ኣብ ትሕቲ ቡባዓይነቱ መልክዕ ዝሓዘ ባርነት ይሣቐ ኣሎ። እዚ ኽዓ እቲ ዝሓለፈ ናይ ኃያሎ ዓመታት ጭቂናን ጽቕጦትን፣ ናይ ተፈጥሮ ሓደጋታትን ዘሰዓቦ፣ ወይ ድማ ናቱ ተረፍ መረፍ እዩ። ብፍላይ ኣብዚ ክንዝክሮ ዝደለና፣ ናይ ድኽነትን ድንቁርናን ሕቶ እዩ።

ሕዝብና ካብዚ ባርነትዚ ሓራ ምእንቲ ኪወጽእ፣ ቤተክርስቲያን ብመጠኑን ዓቕሙን ብዝፈቐደላ መንገድን መዝነታ ክትቅጽሎ፣ ነቲ እትገብሮ ኣበርክቶ ድማ ብኹሉ ኣገባቡ ዝዓመጁን፣ ዝጸበቑን ክትገብሮ ውሳኔ እዩ። “ብመሠረት ወንጌላዊ መዝነታ፣ ቤተክርስቲያን ኣብ ጐድኒ ድኻታት ክትከውን፣ ንሕቶታቶምን ግድላቶምን ፍትሒ ምውጻእን፣ ንግድነቶም ከተርህወሎም ጸዋዕታኣን መደባን እዩ።”¹⁶

6. መንፈሳዊ ምሕዳስ ቤተ መቐደስ

ናይ ሃገር ግድነትን፣ ዚጽበዮና ዘሎ መዝነትን ኣብ እነዘኻኸረሉ እዋን፣ ብፍላይ ንቤተክርስቲያን ዚኸውን ገለ ምሕፅንታ ንምቕራብ፣ እዚ ጽቡቕ ኣጋጣሚ ከይተጠቐምናሉ ክንሓልፍ ኣይንደልን። ምሕፅንታና እዚ እዩ፣ ንኹላ ቤተክርስቲያን ዜድሊ ምሕዳስን ምንቅስቓስን ምእንቲ ክነካይድ፣ ናብ ርእሰና ተመሊስና ብምምርማር ኩነታትና እነጸርየሉ ሕፁፅ ኣገባብ የድልየና ኣሎ። ኣቐዲምና ርእሰና ከነሓድስ እንተደላ ዘይተረኺብና፣ ንናይ ሃገር ምሕዳስን ምሕናፅን ኬበርክት ዚኸእል ነገር

¹⁶ ኃልዮ ግላበራዊ ነገራት - 39።

ሒዝና ከንመጽእ አይንሽልን። ሕዝቢ እሥራኤል ካብ ሰደቱ እንኪምለስ ንዝነበረ ታሪሽ እሥራኤላውያን ከንዝከር ግቡእ እዩ። ቤተ መቅደስ ከምብሓዲሽ እንኪሕነፅን፤ ሥርዓት አምልኮ በገባቡ እንኪጅምርን፤ ብርቱዕ ስምዒትን ባህግን ታሕጓስን ዓዚዞ ተረኸበ። ሻቡ እግዚአብሔር ንነቢይ ዘካርያስ ልኢኹ "ንዚ ሕዝቢ'ዚ ከም'ዚ በሎ..." ኪብል ተረኸበ። ንቤተመቅደስ ኮነ ካልእ ኩሉ ነገራት ከምብሓዲስ ምሕናፁ ጽቡቕን ግቡእን እዩ፤ ቅድሚ ኩሉ ግን ኢያሱ ሊቀካህን ካብ ኃጢአት ናዓ ኮይኑ (ነጹሑ) ልብሰ-በዓል ኪለብስ ከምዜድልዮ (ዘካ 3:1-4) አመልከተሉ። እዚ ናይ ቅዱስ መጽሓፍ ክፍሊ ዚሳረበሉ ዘሎ ጉዳይ፣ ካብ ሰደት ድሕሪ ምምላስ ናይ ቤተክህነት ውሽጣዊ ምሕዳስ የድሊ ከምዝነበረ፤ እዚ ሽዓ ነቲ መላእ ሕዝቢ እግዚአብሔር ኪገብሮ ዝነበሮ ምሕዳስ መሠረቱን መንቀሊኡን ከምዝኾነ የመልከት።

እዚ ምሕዳስ'ዚ ንዓና ማለት፣ ንመራሕትን (ጓሶት ምእመናንን) ንማኅበረ ምእመናንን የድልየና እዩ። እቲ ሃገርና ዘሕለፈቶ ነዊሕ ናይ ጸበባ ዓመታት፣ አብ ሕይወትን ሰራሓትን ቤተክርስቲያን ከይተረፈ ምልክቱ ሓዲጉ ላሎ። አብ'ዚ ናይ ጸገምን ሥቓይን ዓመታት፤ ንሃገርና አብ ምግልጋል፣ ዚግባእ መዝነትን ጽቡቕ ድልየትን ብርግጽ አይተጓደለን። እንተኾነ ናይ ውሽጣዊ ኃይሊ ምዝሓል፣ ናይ'ቲ ምንቅስቃሳት ዘይምውሃድ፤ ነቲ ቀዳምነት ዜድልዮ ግድነታት ብእዋኑ ብትሽ ዘይምባሉ፤ ካልእ አብ ሱታፊን ኅብረት ሓድሕድን አጸቢቐ ዘይምድልዳሉ... እዚ ኩሉ ከምዘሎ ዘይከሓድ እዩ።

በዚ ኩሉ ወገናት'ዚ ተሓዲስካ ንምንቅስቃሱ፣ ነዊሕን ዕሙቕ ዝበለን መፅናዕቲ ኬድሊ እዩ፤ ብዚከአል'ውን ብዝቐልጠፈ ከንፍጽዎ ተስፋ ንገብር። ንሕጂ ግን፣ አብ'ዚ ጽንኩር እዋን ታሪሽ ሃገርና፣ ቤተክርስቲያን መንነታ ሒዛን ተረዲኣን እንተዘይኮይኑ እዚ አብ ላዕሊ

ዝተናሽፍናዮ አገልግሎታት ከተወፊ ከምዘይትሽእል ከየመልከትና ከንሓልፍ አይንደልን። ቤተክርስቲያን መንነታ ከትሕሉ እትሽእል፣ መንፈስ ወንጌል ናብ ዝዓዘዞ ዓሚቕ ውሽጣዊ ሕይወት እንተተመልሰትን፤ ነቲ ሹሉ አብ አገልግሎት አሕዋት እትጥቀሙሉ አገባባትን ብልጋትን ከምብሓዲሽ ብምምዛን እንተአጸረየቶን ጥራሕ እዩ።

መዛዘሚ

ነዛ መልእኽትና አብ እንዛዝመሉ፣ አብ ሃገርና ንዝርከቡ ከሎም ሰብ ጽቡቕ ድላይን፣ ነዚ ዘሰናዮ እዋን አድላዪ ዝኾነ መንፈስድ ዕርቂ ከማዕብሉን ከደልድሉን ሓደራ ንብል።

ሰላም ማለት ውግእ ዘይብሉ ማለት አይኮነን፤ ሰላም ልዕሊ ኩሉ ዕርቂ እዩ። ብፍላይ ድማ ምስ አምላኽ ዕርቂ። አብ'ዚ ነዊሕ ናይ ውግእ ዓመታት፣ ከም ተስፋ ቕብጸት፣ ጽልእ ቂም በቐል ዝመሰለ፣ ምስ አምላኽ ንዘሎና ርክብ ዚጎድእ ስምዒት አጥሪና ከንከውን ዚከአል እዩ። ናይ ደቂ እግዚአብሔር ክብርና ጨቢጥና፣ ካብ'ቲ ብሰንኪ ኃጢአት ዝመጸና ውሽጣውን ግዳማውን ናዕቢ ተገላጊልና፣ ሓደስቲ ፍጥረት (2ቆሮ 5:17) ከንከውን እንተደኣ ደሊና ምስ አምላኽና ከንዕረቕ ይግበላና።

ምስ አምላኽና ምስተዓረቕና፣ ምስ ሰባት እንገብሮ ዕርቅን ይቕሬታን ፍጹም ኪኾነልና እዩ። አብ አምላኽና ኢና ሕውነትና ርጉጽ ኮይኑ እንረኽቦ። እቲ ካብ'ዚ መንፈስ'ዚ ዚውለድ ፍቕሪ፣ አብ ኩልና ሰብኡትን ኣንስትን ዓበይትን ናእሽቱን ደቂዛ ሃገር፤ ብዘይ ፍልልይ ሃይማኖትን ቋንቋን ባህልን ናይ ሰላማውን ቅሱንን ማኅበራዊ ናብራን፣ ናይ ህጡርን ሥሙርን ምትሕግጋዝ መንገዲ ከምዚኸፍት ፍሉጥ እዩ።

ንምእመናንና ብፍላይ፣ ከምኡ ድማ ንኹሉም አማንያን እነማሕዕና ሕሉፍ ነገር፣ ናይ ጸሎት ሓገዝ እዩ። ምኽንያቱ ድማ፣ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ኣቡነ ዮሐንስ ጳውሎስ ካልኣይ ከምዝበልዎ 'ንኣምላኽ እተኸብር (እተምልኽ) ሃገር፣ በረኽት ኣምላኽ ከይተቐበለት ከትተርፍ ዘይከኣል እዩ። ወላ'ኳ ጸገማት እንተተረኽቡ፣ እታ ኣብ ኣምላኽ ዘላትኩም እምነት፣ ንላ ነቲ ጸገማት ንምስጋር ውሕስነት ክትህበኩም ኢያ፤ ስለ'ዚ ከፃ ሓንቲ፣ ሥምረትን ፍቕርን ዚነግሡላ፣ ሕውነትን ሰላምን ዚዕንብቡላ ሃገር ክትሓንፁ ኢኹም።"¹⁷

ንጉሠ ሰላም ክርስቶስ፣ ንልባትና ብፍቕርን ሰላምን ብፍትሕን ርትዕን ይምልእዮን የጽንዓዮን።

¹⁷ ብ1980 ዓ.ም.ፈ ኪንያ በጺሒም ኣብ ናይ መልሲ ንቕሎኡም ዝተዛረብዎ።

መሰልን ግቡእነትን

ሓዋርያዊ መልእኽቲ ብዛዕባ ረፈረንደምን ውጽኢቲን
ግያዝያ 1993 ዓ.ም.ፈ

ምስጋና

1. "ንስኻ ምሳይ ስለኾንካ ኣብ ትሕቲ ድነ ሞት እንተ ኸድኹ ክፋእ ኪረኽበኒ ኢል ኣይፈርሕን" (መዝ.23:4)። ኣብ'ዚ ዘሕለፍናዮ ነዊሕ ናይ ዙፍትን ሥቓይን ሞትን ዓመታት፣ ኣምላኽ ስለዝሓገዝናን፣ ሓለዋኡ ስለዘይተፈለየናን ንምጽዋሩን ንምዕዋቲን ከኢልና እምበር፣ ብኃይሊ ሰብ ጥራሕ እንተዚኸውንስ ተስፋ ዜቐርጽን ክትወጸን ክትዕወተሉን ዘይሕለንን ምኹን። ነኣኡ ስለዝሓዘና ግን ከም'ቲ "እቲ ኣብ ጸልማት ዚመላለስ ዝነበረ ሕዝቢ ዓቢይ ብርሃነ ረኣዮ፣ ነቶም ኣብ ድነ ሞት ዚነብሩ ዝነበሩ'ውን ብርሃን በርሃሎም" (ኢሳ.9:2) ዚብሉ፣ ቅዱስ መጽሓፍ ኣብ ሕዝብና ተፈጸሙ። እነሆ ካብ'ቲ ዝነበሮ ኣምሳል ድነ ሞት ዝኾነ ሥቓይን ጭቂናን ተላቂቕ። ካብ'ቲ ዝነበሮ፣ ንክብርን መሰልን ወደሰብ ዜነውርን ዜስቅቕን ዙነት ተገላጊሉ፣ ኣብ'ዚ ሰላምን ቅርኑትን ዝመልእ ብርሃን ይርከብ ኣሎ። ንሕያው ኣምላኽና ምስጋና ይኹና። ምስኡ'ውን ነዚ ክትዝክሮ ጥራሕ'ኳ ዘስቅቕ ዙፍትን ሥቓይን ግፍዕን ንነዊሕ ዓመታት ብትዕግሥቲ ዝተጻወረ ሕዝብና ምስጋና ይብጽሓዮ።

ብፍላይ ድማ ነዚ ኣምላኽ ዝገበረልና ዓቢይ ድማዕ፣ ነዚ ናይ ሰላምን ቅርኑትን ኣየር ከነተንፍስ ከም መሥዋዕቲ፣ ምእንቲ ክብሪ ሕዝቦምን ሰላም ሃገሮምን ነታ ኡንኩ ሕይወቶም ኣወፍዮም፣ ኣካሎም

ሰንኪሎም፤ እዚ ሕዝብዚ ኣብ ናይ ታሪኽ ጉዕዞኡ ንመጀመርያ ጊዜ፡ መሰሉ ብድሌቱን ብነፃነቱን ዚውሰነሉ ዕድል ንኪጭብጥ፤ ሥልጣንን ኃላፍነትን መሪሕነትን ብሕዝብን ንሕዝብን ምእንቲ ኪኸውን፤ ናይ ምውሳኔ ሥልጣን ንሕዝቢ ከረከቡ ዝጸዓሩን ዝደኸሙን ደቅናን ኣኅዋትናን ኣኃትናን፡ ብስም መላእ ሕዝብና ዓሚቕ ምስጋና ነቕርበሎም።

ትርጉም ሰላም

2. እታ ናይ ሰላም መሪር ጽምሒ ዝነበራ መሬትና፡ ክቡር ደም ደቃ ሰትያ ናይ ሰላም ጽምሕ ስለዘርወየት፡ እነሆ ሕዝባ ሰላም ኬስተማቕር ጀሚሩ ኣሎ። ሰላም ማለት ካብ ሥቓይን ግፍፅን ኩናትን ናፃ ኮንካ ምንባር ከም ዝኾነ ፍሉጥ እዩ። እቲ ልሙድ ትርጉሙ ንሱ እኳ እንተኾነ ናይ ሰላም ትርጉምን ዕብየትን በዚ ጥራሕ ኣይጠቓለልን እዩ። ኣብ ጥንታውያን ጽሑፋት ብፍላይ ከኣ ኣብ ቅዱስ መጽሓፍ ከም እንረኽቦ ናይ ሰላም ምሉእ ትርጉም፡ ካብ ዝኾነ ይኹን ናይ ሥጋዊ ይኹን መንፈሳዊ ሥቓይ ምንጪ ዝኾነ ኃይሊ-ክፋእ ሓራ ምዃን ማለት እዩ። እዚ ከኣ ምልኣትን ፍጽምናን ኣብ ዝፃዘዘ ሕይወት ዚግለጽ ኮይኑ፤ ካብ ዝኾነ ይኹን ክፋእ ሓራ ወጺእካ፡ ዘይብሉ ካብ ምዃን (ስእነት) ተገላጊልካ ብኹሉ ኹሉ ምሉእ ኮይንካ ምንባር ማለት እዩ። ብመሠረቱ ሰላምውን ካብ “ፈጸመ” ዚብል ኣንቀጽ ዝወጽእ ኮይኑ ምልኣትን ፍጽምናን ምርካብ ማለት እዩ።⁽¹⁸⁾

እዚ ኩነት'ዚ እቲ ናይ ገነት ሕይወት-ኣዳም ዚንጸባርቕ እንኪኸውን፡ ካብ'ቲ ሰላም ብቐንዳ ዝኾነ ኣምላኽ (መላ.6:24)

¹⁸ ብዕብራይስጥ “ሽለም” ማለት ፈጸመ ወይ ምልኣት ሃበ ማለት እዩ (1^ኛ መጽ.ነገ.9:25 ተመልከት)።

ኤፌ.2:14) ብሰንኪ ኃጢአቱ ምስተፈለየ፡ ኣብ ባርነት ሥቓይን ሞትን ወዲቐ፤ እቲ ዝነበሮ ናይ ሰላም ኩነት፡ ማለት ናይ ሕይወት ምልኣትን ፍጽምናን ሰኣነ። ብግእዝ “ነጥእ” ማለት ሰኣነ “ኃጢአት” ማለት ድማ ሰእነት ማለት እዩ። ስለ'ዚ ኣብ ኃጢአት ማለት ኣብ ሰእነት ኪነብር ተረኽቦ። እዚ ናይ ሰላም ሰእነት፡ ማለት ምልኣትን ፍጽምናን ዝጉደሎ ሕይወት እምበኣር'ዩ ኣብ ባርነት ሥቓይን ሞትን ምንባር ዚበሃል፤ እዚ ኣብ ዓለምና ብዝተፈላለየ መልክዑ ነጊሡ ዘሎ ሥቓይን መከራን ግፍፅን፡ ካብ'ቲ ናይ ሰላም ምንጪ ዝኾነ ኣምላኽ ምስተፈለገ ዚመጽእ ናይ ክፋእ ባዕቤን ከምዝኾነ ቅዱስ መጽሓፍ ይነግረና። (ዘፍ.3)

ክርስቶስ ሰላምና እዩ

3. ጉይታና ኢየሱስ ክርስቶስ ናብ'ዚ ዓለም'ዚ ዝመጽእ ካብ'ዚ ናይ ሰላም ሰእነት ዝኾነ ባርነት ክፍኣት ሓራ ከውጽኣናን ሰላም ኪህበናን፡ ብሓጺሩ ኬድሕነና ኢሉ እዩ። በዚ ምኽንያት'ዚ ነቢያት ንሱ ምእንቲ ሰላምና ሥቓይ ተቐበሉ፡ ብቑስሉ ሓወና (ኢሳ.53:5) ኪብሉ ቅድሚ ዘመናት ተነበዩ። ብግዕዝ'ውን “ሓይወ” ማለት ናብ ሕይወት ተመልሱ፡ ደኃን ማለት እዩ። መላእኸቲ ኣብ ግዜ ልደት ጉይታና ኢየሱስ ክርስቶስ፡ ኣብ ኩሉ ምድሪ ሰላም ከም ዝኾነ ኣበሠሩ። (ሉቃ.2:14) ሓዋርያት'ውን ብወገኖም ክርስቶስ ሰላምና (ኤፌ.2:14) ኪብሉ ናይ ሰላም ወንጌል (ኤፌ.6:15) ሰበኹ። እዚ ብሥራት'ዚ ከኣ ክርስቶስ ምኽንያት ሥቓይን ሞትን ዝኾነ ኃይሊ ክፋእ ምስ ሰዓሊ፡ ሰላም ምስኸትኩም ይኹን (1^ኛ ሓ.20:19) እናበለ ዘበሠሮም፤ ናይ ሰላምን ሓርነትን ብሥራት እዩ ዝነበረ።

ተልእኮ ቤተክርስቲያን

4. ሰላም ምላሻትኩም ይኹን፡ ከምቲ አቦይ ዝለእኸኒ እነ ኸአ እልእከኩም አሎኹ" (ዮሐ.20:21) እናበሉ ነቲ ነአኡ ናብ ዓለም ዘምጽእ ናይ ሰላምን ሓርነትን ናይ ድሕነትን መደብ ንኹሎም ደቅሰብ ክትሰብኹን ክትምህርን ነዚ ኣብ ዓለም ብዝተፈላለዩ መልክዕ ዚርእ ሥቓይን መከራን ግፍዕን ንምሽናፍ ኣጽዋር ኣምላሽ ተዓጢቓ (ኤፌ.6:11) ኃይሊ መንፈስ ቅዱስ ለቢሳ (ዮሐ. 20:22) ምስ ኃይሊ ጸልማት ክትዋጋእን፡ ንቤተክርስቲያን ብወግዒ ለእኹ

5. ተልእኮ ቤተክርስቲያን እምበኣርክስ ካብ'ዚ ዓለም'ዚ ወጺእካ ዚፍጸም ስለዘይኮነ ኣብ መላእ ኅብረተሰብ ዓለም ምሉእ ተሳታፍነት ከም ዘለዋ ብርሀ እዩ። እዚ ናይ ሰላምን ሓርነትን ምልኣት ከአ ካብ'ቲ ናይ ኩሉ ፍጥረት ጉይታና ናይ ምልኣት ሕይወትን ፍጽምናን ምንጪ ዝኾነ ኣምላሽ ዚመጽእ ስለዝኾነ ምድራውን ሰማያውን ሕይወት ወድሰብ ዘጠቓልልን ንታሪኽ ወድሰብ ናብ ፍጽምና ዚመርሖን ኮይኑ ኣብ መጨረሻ "ኣምላሽ፡ ኩሉ ኣብ ኩሉ" ምእንቲ ኪኸውን (1ቆሮ.15:28) እትፍጽሞ ተልእኮ እዩ።

ፍትሕን ርትዕን

6. ኣብ ኅብረተሰብ ዓለም ሰላም ምእንቲ ኪነግሥ፡ ፍትሕን ርትዕን ንምስግኽን ፍትሕን ርትዕን ከይጉድል ንግፍዒ ክትከላኸል (ምንም'ዉ ብዝተፈላለዩ ምኽንያት ሓደሓደ ጊዜ ክትጥቀሙልኩም እንተዘይከላለት) ከም

መምህር ብወግዒ ቃላ ከተሰምዕ፡ ቤተክርስቲያን መሰል ጥራይ ዘይኮነ ምሉእ ሓላፍነትን ግቡእነትን ኣለዋ።⁽¹⁹⁾

ፍትሓውን ርትዕውን ኅብረተሰብ ንምስፋን እትገብሮ ጸዕሪ እቲ ናይ ፍትሕን ርትዕን አቦ ዝኾነ ንሱ ኣምላሽ ከምዝኾነን ወትሩ ኣብ ጉድኒ እቶም ፍትሕን ርትዕን ዝተነፍጎም ወገን ደቅሰብ ከምዘሉን ናይ'ቶም ብጭንቂ ዚነብሩ ሓላውን ተጣባቒን ከምዝኾነን ከምኡ'ውን ፍትሕን ርትዕን ንዚግህሱ ከምዚኹንን (ኣዋጽ.5:10-12) ንምምሃር ሓላፍነት ኣለዋ። ነቶም ዚሣቕዩ ብምርእይን፡ ድምጺ ሥቓዮም ብምስማዕን፡ ኣብ መከራእምን ሥቓዮምን ብምስታፍን፡ ምስቶም ድኻታትን ድኹማትን ብሕማምን ዚጠቐሞም ብዘይምፍላጥን፡ መሰሎም ተነፊጉም ዚነብሩን ሓልዮታ ብምርግጋጽ፡ ካብ ዘለዉዎ ኩነት ኪገላገሉ ከምዚኸእሉ ብምሕጋዝን፡ መንገዲ ብምሕባርን፡ ኣብ ኅብረተሰብ ዘለዎም መሰል አረጋጊጸም፡ ኣብ ፖለቲካውን ማኅበራውን ኤኮኖሚያውን ሃለዋት ሃገርም ምሉእ ተሳታፍነት ከምዚህልዎምን፡ ርእሶም ኬማዕብሉ ዚኸእልሉን ሓበሬታ ብምሃብ ኣበርክቶ ተወፍዮሎም።

ጸዋዕታ ወድሰብ

7. ነፍሲ ወከፍ ሰብ ርእሱ ንምምዕባልን ኣብ ምልኣትን ፍጽምናን ንምብጻሕን ብኣምላሽ ዝተመደበሉ ጸዋዕታ ኣለዎ። ኣእምሮን ነጻ ድላይን ዝለበሰ ወድሰብ እምበኣር ናይ ሕይወቱ ጸላኢ ካብ ዝኾነ፡ ዝኾነ ይኹን ኃይሊ ክፋእ ሓራ ኮይኑ፡ ኣብ'ቲ ዝለዓለ ናይ ሕይወትን ፍጽምናን ጸዋዕታኡ ንኺበጽሕ ዓቢይ ሓላፍነት ኣለዎ። ካብ'ታ ዚነብረላ መሬት'ውን ናይ መነባብሮኡ መሠረታዊ ግድነታት ከይረከብ ንዚፃግቶ

¹⁹ ካልኣይ ገብሌ ሻቲካን፡ ፍሥሓንት ተስፋን፡ ቀ. 76።

ዝኾነ ይኹን ኃይሊ፣ ብርታዓዊ አገባብ ኪቃወሞ ምሉእ መሰልን ግቡእነትን አለዎ። ምክንያቱ ንኪነብር ኣብ ዝተወልደላን ዚነብረላን መሬት ሰብአዊ መሰሉ ብሕጋዊ አገባብ ተሓልዩ ንኪነብርን ነዚ መሰል'ዚ ንምትግባር ድማ ሰብአዊ ግቡእነቱን ሓላፍነቱን እዩ።⁽²⁰⁾ እዚ መሰል'ዚ ድማ ካብ ኣምላኽ ዝተቐበሎን ኣብ ዓለም ዚርከብ ኩሉ ፍጥረት ንኣሉን ምእንታሉን ከምዝተፈጥረን፣ ምእንቲ ጠቕሙ ቢሉ ድማ በቲ ዘሎም ናይ ኣእምሮ ክእለትን ግዙፋዊ ሰራሕን ከማዕብሎን ኣብ ፍጽምና ከብጽሖን መሰልን ግቡእነትን ከምዘለዎ ቅዱስ መጽሓፍ ይምህረና (ዘፍ.1:26-31)።

ማሕበራዊ ሕይወት

8. እዚ ናይ ምንባር መሰልን ግቡእነትን፣ ብግብራውን ብማኅበራውን ደረጃ ኪሕሎ ዘለዎ እዩ። ወደሰብ ካብ ዚፍጠር ጀሚሩ ብማኅበራዊ ሕይወት ንኪነብር መደብ ኣምላኽ ከምዝኾነ ቅዱስ መጽሓፍ ይገልጻልና። (ዘፍ.2:18) ብግላዊ ደረጃ ካብ ኅብረተሰብ ተፈልዩ ኪነብር ከም ዘይክእል'ውን መማህራን ማኅበረሰብ ይሕብሩ።

9. ኣብ ማኅበራዊ ሕይወት ናይ ነፍስወከፍ ኅብረተሰብ፣ ርትዕን ሰላምን ሰፊኑን መሰልን ግቡእነትን ነፍስወከፍ ኣባል ተሓልዩን ንኪኸይድ ድማ ነዚ ማኅበራዊ ሕግን ሥርዓትን፣ ኣብ ግብሪ ዜተርጉምን ሓባራዊ ጠቕሚ ናይ'ቲ መላእ ሕብረተሰብ ዚሓልን ዚግደስን ፖለቲካዊ ኃይልን መሪሕነትን ከም ዜድሊ፣ መደብ ኣምላኽን ምስ ባህርያውን ማኅበራውን ሕይወት ወደሰብ ዝተተሓሓዘን እዩ። እዚ ፖለቲካዊ ኃይሊ'ዚ ግን

²⁰ ሪ.ሊ.ላ. ጳውሎስ ፅፒ፣ ምዕባላ ኣሕዛብ (POPULORUM PROGRESIO) - 22።

ብፍትሕን ርትዕን ብሞራላዊ ልንም ሕጊ ተታሒዞ ኪምራሕ ከምዚግባእ ርትጽ ኪኸውን ኣለዎ።⁽²¹⁾

ፖለቲካዊ ሥልጣንን መሠረቱን

10. ናይ ፖለቲካዊ መሪሕነት ሥልጣን ብመሠረቱ ካብ ኣምላኽ እዩ። እኳ እንተተባህለ፣ እዚ ሥልጣን'ዚ ብናይ'ቲ ኅብረተሰብ ናጻ ድላይ ተወሲኑ ንኣገልግሎቱ ዚወሃብ ሕዝባዊ ሥልጣን እንተኾነ ጥራሕ እዩ ርትዓዊ ሥልጣን ኪኸውን ዚኽእል። እቲ ፖለቲካዊ ሥልጣን ዚለብስ ኣብ ክንድ'ቲ ሕዝቢ ኮይኑ ብስም እቲ ሕዝቢ ንጠቕሚ ሕዝቢ ዜካይዶ መሪሕነት እዩ። እዚ ክንድ-ዝኾነ ከኣ ናይ ፖለቲካዊ መሪሕነት ኣመዳድባ ዲሞክራሲያዊ ኮይኑ ሕዝቢ ብናጻ ድምጹ-ምርጫኡ ብምግላጽ ነፍስወከፍ ዜጋ ኣብ ፖለቲካዊ ሕይወት ሃገሩ ምሉእ ተሳታኢነት የርኢ።

ሓላፍነት ፖለቲካዊ መሪሕነት

11. ፖለቲካዊ መሪሕነት እምበኣር ናይ'ቲ መላእ ኅብረተሰብ ማኅበራውን ኤኮኖሚያውን ባህላውን ሃይማኖታውን ሓባራዊ ጠቕሚ ዚሕሉ ኮይኑ፣ ብግሊ ኮነ ብስድራቤታትን ዝተፈላለዩ ደረጃ ማኅበራትን፣ ኣብ ምልኣት ምዕባላ ንምብጻሕ ዝተግጥቀን፣ ሞራላውን ሥነ-ምግባራውን መደብ ዝሓዘ ኅብረተሰብ ንምፍራይ ዝተሰለፈን ኪኸውን ይግባእ።⁽²²⁾

²¹ ካልኣይ ጉባኤ ቫቲካን፣ ብርሃነ ኣሕዛብ (LG) - 9።
²² AMECEA ADS 18/92 No. 373 ቍጽሪ 5 ተመልከት።

ናይ ምርጫ መሰልን ግብአትን

12. ከምዚ ዝመሰለ ፖለቲካዊ መሪሕነት ንምርካብ እምበኣር ኩሎም ዜጋታት ኣብ ፖለቲካዊ ምርጫ ንኺሳተፉ መሰሎም ጥራሕ ዘይኮነስ ኣብ'ቲ ኅብረተሰብ ሰብአዊ መሰልን ናጽነትን ብግብአ ተኻይዱ ብርትዓዊ ኣገባብ ሕዝባዊ መንግሥቲ ንኺምሥረት ብኣምላሽ ዝተዋህበዎ ሕልናዊ ግብአነቶም እዩ። ኣብ'ዚ ምርጫ'ዚ ከይተሳተፉ ዚተርፉ ዜጋታት ናይ'ቲ ምርጫ ሳዕቤን ኮይኑ ከመጽእ ብዚኸእል ጸገማት ተሓተቲ እዮም። ኣብ ምርጫ ብዘይምስታፎም ከመጽእ ዚኸእል ሳዕቤን ብዘይምምራጽም ሰለዝተረኸበ ከምኡ ንኺኸውን ዝመረጽዎ ሳዕቤን ከምዝኾነ ክርድኡ ይግብኦም።⁽²³⁾

ናይ ምምራጽ ሓላፍነት ኣብ ረፈረንደም

13. ነዚ ኩሉ መሠረት እምበኣር ነዚ ጽባሕ ኣብ ሃገርና ዚካየድ ናይ ረፈረንደም ምርጫ ናይ ሃገርና መጻኢ ዕድል ዚውሰን ከንድዝኾነ ነፍስወከፍ ዜጋ ናይ ምምራጽ ሓላፍነት ከዘሎዎ ቤተክርስቲያን ተተሓሳስብ። ከምኡ'ውን ኩሉ ዜጋ ኣብ'ቲ ዚገብሮ ናይ ምርጫ ውሳኔኡ ብዝኾነ ይኹን ኣካል ተጽዕኖ ከይተ ገብረሉ ብሕልናዊ ናጽነቱ ተመራሖ ይጠቕመንን ንሕብረተሰብ ይጠቅምን ዚብሎ ከመርጽ ተማሕፅን።

²³ Ibid.... ቀጽሪ 9 ተመልከት ።

ኩሉ ዜጋ ከመርጽ ከምዚግበእ

14. እዚ ምርጫ'ዚ ከም'ቲ ልሙድ ኣበሃህላ ኣቦታትና "ንስኻትኩም ዝገበርኩዎ ግባርና" ወይ ደማ "እገሌን እገሌን ወክሉና" ቢልካ ዚሕለፍ ከምዘይኮነ ተረዲእና። ናይ ዓመታት ሥጋይና መዛዘሚ ምዃኑ ብምግንዛብ ነዚ ንታሪኽ ዚመሓላለፍ ቅዶ ዝኾነ ቅዱስ ተግባር'ዚ ነፍስወከፍና ተልእኾኡ ብዘይምዝንጋዕ ኩሉ እቲ ናይ ምምራጽ ዕድል ተዋሂቡዎ ዘሎ ዜጋ ናብ'ቲ ከመርጽኡ ዝተሓበሮ ቦታ ቀሪቡ መሰሉ ኬረጋገጽ ሰብአዊ ግብአነቱ ከምዝኾነ ከንርዳእ ይግበእና። ምስ'ዚ ብምትሕሓዝ ድማ ደቂ ሓንቲ እኖ ዝኾኑ ኩሎም ዜጋታት ኤርትራ ኣብ ዘለዉ ሃልዮም ሰብአዊ ድኻምነት ወይ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ኣረኣእያ ዚኸተሉ ገለ ጸገም'ዩ ከህሉ እንተተኻእለ "ኣብ እምባ ዘሎ ንፋሱ ኣብ ሩባ ዘሎ ውሕጅ ይሰዶ" ቢልካ ብሓድነትን ብሕውነትን ተሓቋቋፍና ናይ ኩላትና ዝኾነት ኤርትራ ኣብ ምሕናጽ ብምሉእ ኃይልና ንምስታፍ ኣብ መጀመርያ ስጉምቲ ኣብ'ዚ ምርጫ'ዚ ዝመሰለና ብሕልና ከንመርጽ ይግበእና። በቲ ኮምሽን ረፈረንደም ኣውጺኡዎ ዘሎ መምርሒ መሠረት ነፍስወከፍ ዜጋ ብመሰሉ ከይተጠቐመ ምእንቲ ከይተርፍ ነቶም ክእለቶምን ዓቕሞምን ዝተወሰነ ሰባት ኣብ ምርጫ ንኺሳተፉ ብዚድሊ ሓገዝ ከተሓባበርዎም ብፍላይ ንኩሎም መሳርሕትና ብሓፈሻ ድማ ንመላእ ሕዝብና ሓደራ ንብል።

15. ከምኡ'ውን ብሰንኪ ሰደት፡ ኣብ ኩሉ ክፍሊ ናይ ዓለም ፋሕ ኢሉ ዚርከብ ኤርትራዊ፡ እዚ ድምጽ'ዚ ንናይ ሰላማዊ ኣነባብራ ዋሕስ ምዃኑ ተፈሊጡ ንሱ'ውን ብዚጥዕም ኣገባብን ኣብ ዚጥዕም ቦታን ኣብ'ዚ ምርጫ'ዚ ንኺሳተፍ ዓለምለኸዊ ምትሕብባር ንኺግበረሉ ምሕጽንታና ነመሓልፍ።

ሓላፍነት ሳዕቤን ረፈረንደም

16. ብፍላይ እነማሕጽኖ ድማ እቲ ዚመርጽ ዜጋ ኩሉ ናይ'ዚ ምርጫ'ዚ ዝኾነ ይኹን ፍሬኡ ከምዚሽከም ንኺርዳእ፤ ድሕሪ ረፈረንደም ኣብ ዚሰዕብ ምሕናጽን ምምዕባልን ሃገሩ ምሉእን ውፋይን ተሳታፍነት ንኺህልዎ እዩ። እዚ ማለት ከኣ ሕዝብና ዕለታዊ መነባብሮኡ ገና ካብ ኢድ ናብ ኣፍ ምዃን ብምግንዛብ፣ ካብ'ዚ ናይ ድኽነት ዓዘቕቲ ወጺኡ ርእሱ ኣብ ዚኸለለሉን ዚምዕባለሉን ደረጃ ንኺበጽሕ ምሕጋዙ ናይ ነፍሲ ወከፍ ጸዕሪ የድሊ።

ኡነተይና ምዕባል

17. እዚ ምዕባል'ዚ ግን ንኹሉ ወገናት ሕይወት ወድሰብ ዚሓቀፍ ደኣ'ምበር ከምቲ ብዙሕ ጊዜ ዚግመት ነቲ ግዙፍ ኤኮኖሚያዊ መዳይ ጥራሕ ዚምልከት ማለት ኣይኮነን። ከመይ ከምቲ ኣብ መጀመርያ ዝተጠቐሰ፤ እቲ ጉዳታና ኢየሱስ ክርስቶስ ዘምጽእ ሰላምን ሓርነትን ንኹለንትናዊ ሕይወት ወድሰብ ዚሓቀፍን ነዚ ሕይወት'ዚ ካብ ዚጸረር ዝኾነ ይኹን ኃይሊ ሓራ ኮይንካ፣ ኣብ ምልኣትን ፍጽምናን ምብጻሕን ማለት እዩ። ሰለ'ዚ ዝኾነ ምዕባልና'ውን ምሰ'ዚ ዝተተሓሓዘን ንወድሰብ ብኹሉ ወገናቱ ማለት፣ ሞራላውን ሥነምግባራውን ማኅበራውን ቍጠባውን ትምህርታውን ባህላውን ወዘተ... ዚሓቀፍን እንተኾነ ጥራሕ እዩ፤ ኡነተይናን ምሉእን ምዕባል ወድሰብ ኪበሃል ዚከኣል። እዚ ዕላማ'ዚ ዘሎ ምዕባል ጥራሕ እዩ ኽእ ንኹለንትናዊ ዕብየት ወድሰብ ኣብ ዕላማኡ ኬብጽሕ ውሕሰነት ዘሎም። በዚ መንፈስ'ዚ ዘይምራሕ ምዕባል ግን ብዙሕ ጊዜ ኣብ ከንዲ ምምዕባል ኣብ ምዕናውን ምድምሳሰን ሕይወት ይርከብ። ምዕናውን ምብዳምን ከም ናይ ጃፓን ሂሮሽማን

ናጋባከን ዜሰቅቕ ሳዕቤን ዝበለ ናይ'ቲ ብልጓም ሞራላዊ ሕጊ ዘይተታሕዘ ምዕባልና ሳዕቤን ከምዝኾነ ኪዝንጋዕ ኣይግባእን።

ሓላፍነት ኣብ ምዕባል ሃገር

18. ነዚ ኩሉ ብምግንዛብ፣ ኩሉ ኣብ ምምሕዳር ሃገር ሓላፍነት ዘለዎ፣ ብፍላይ ግን እቲ ንሃገር ዚመርሕ ሕዝባዊ ሓላፍነት ዝተቐበለ ፖለቲካዊ መሪሕነት ንመላእ ሕዝቢ በዚ መንገድ'ዚ ዚመርሕን ብቻልን ብግብርን ኬስተምህርን ዓቢይ ሓላፍነት ኣሎም። ብወገን ሕዝቢ ድማ እዚ ዘሎ ናይ መነባበሪ ጸገም ብሓጺር እዋን ኣብ ጽባሕ ረፈረንደም ኪፍታሕ እዩ፣ ኢሉ ብሓሳባዊ ተስፋ ከይተሃንጠየን ተስፋ ብዘይምቕራጽን ከኣ ሕልናኡ ከየዕረበን ንያቱ ክብ ብምዕባል ብትብዓትን ብጽንዓትን ኣብ ምህናጽን ምምዕባልን ሃገሩ ተሳቲፋ ሞራላውን ሰነምግባራውን ሕይወት ዝለበሰ ሕብረተሰብ ኣብ ምፍራይ ኪሰለፍ ሓደራ ንብል።

ሓላፍነት ክርስትያን

19. ብፍላይ ትምህርተ ክርስትናና ከምዜገንዝበና ድማ፤ ብጸጋ ክርስትና ዝተወልዱ ኩሎም ከም ጸዋዕታኦም ንፋዓትን ቅኑዓትን ዜጋታት ኮይኖም ኣብ'ዚ ኅብረተ ሰብ ኪርከብ ዚኸእል ዝኾነ ይኹን ናይ ዓሌትን ብሔርን ሃይማኖትን ፍልልይን ጽልእን ኣርሒቕም፤ ምእንቲ ኩለንትናዊ ምዕባል ሕዝቦምን ሃገሮምን ናይ ክርስትናዊ ሥነ-ምግባር ኣብነቶምን ኣርእያነቶምን ዝዓዘዘ ኮይኑ፤ ፍትሕን ርትዕን ሰፊኑ ብሞራላዊ ሕጊ

ዚመርሕን ዚምራሕን ኅብረተሰብ ንኺህሉ ክርስትናዊ ተልእኮአም ብትብዓት ኪፍጽሙ ምሕጽንታና ነመሓላልፍ።⁽²⁴⁾

ቃል ኣምላኽ ብርሃን ሕልናና

20. ቅዱስ መጽሓፍ “ቃልኪ...ንመንገደይ ብርሃን እዩ” (መዝ.119:105) ይብላና። እዚ ማለት ከላ ቃል እግዚአብሔር ብርሃን ሕልናና ኮይኑ ብመንገዲ ሓቅን ርትዕን እንተመርሓናን፤ ነቲ እንፍጽሞ ናይ ምርጫ ውሳኔ ብዚ ዓይነት'ዚ ክንርእዮ እንተኽልናን ጥራሕ ኢና፤ ናይ ነፍሲወከፍና ኮነ ናይ መላእ ኅብረተሰብና መሰልን ግቡእነትን ተረዳእና ሃገራዊ ሓላፍነትና ክንሰከም ንኽእል። ነዚ ምርጫ'ዚ ድማ በዚ ዓይነ'ዚ ክንምልከቶ እንከሎና ጥራሕ እዩ ናይ ድምጽና ውሳኔ ኣብ ሓቅን ርትዕን ተመሥራቱ ብዓወት ኪዛዘም ዚኽእል'ሞ ቃል እግዚአብሔር ብርሃን ሕልናና ኮይኑ ኪመርሓና ንኣምላኽና ንለምን።

ብለበዋ ዝተቐበልናዎ ሃገር

21. ብባህልና ለበዋ ክቡርን ዘይገሃለን እዩ። ንለበዋ ዜዕብር ከላ ከም ሓደ ጠላምን ንሕጊ ዘይሕሉ ዝበነኛን እዩ ዚቕጽር። መላእ ሕዝቢ ኤርትራ ከላ ኣብ ዘሎ የሃሉ፤ ዘለዎ ግላዊ ኣረኣኢያ ብዘየገድስ፤ ምእንቲ ሰላም ሕዝቦም ደሞም ናይ ዘፍሰሱን ሸዊት ሕይወቶም ዜወፈዩን፤ ንሕዝቦም ካብ ሥቓይን ግፍዕን ንምውጻእ ኣካሎም ዝሰንከሉን ከም በጊዕ ማሕረዲ ተሳሊሶም ዝተቐትሉን ዝተገርፉን ዝተአሰሩን ኣኅዋትናን ኣጋትናን ለበዋ ኣሎዎ። እምበኣር ከሰ ነዛ ብለበዋ ተቐቢልናዎ ዘሎና ናይ'ዞም ሰውኣትናን ሰንኩላትናን ናይ ሓደራ ንብረት ዝኾነት ሃገር

²⁴ ካልኣይ ጥሕሕዝታዊ ሕግ (Decree on the Apostolate of Lay People) - 14።

ብዚግባእ ለበዋኦም ንኸንፍጽመላን ናይ ሰላምን ሰብኣዊ ምዕብልናን መርኣያ ምስክር ክንገብራን እግዚአብሔር ባዕሉ ኃይልናን ብርሃናን መራሒናን ይኹን። አሚን!!

ርክብ ሃይማኖትን መንግሥትን አብ ኤርትራ

አቅዋም ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን
ብዛዕባ ንሃይማኖታትን ሃይማኖታዊ ትካላትን ዝምልከት አዋጅ
ቁ. 73/1995
ነሓስ 1995 ዓ.ም.ፈ.

መእተዊ

ካብ ጽባሕ ናጽነት ጀሚሩ አብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ብመንጽር መንግሥቲ ዘለዋ ርክብ አብ ቅንዕናን ግልጽነትን ዝተመሥረተ ኮይኑ ምስ ዙሉ መንግሥታዊ ትካላትውን ንድርጅት ርሑውን፡ አብ ናይ ምትሕግጋዝ አተና ዝዘንበለ ነበረ።

ብድሕሪ ሓርነት መላእ ኤርትራ አብ ዝጸሓፍናሉ ሓዋርያዊት መልእኽትና¹ ሓጎስናን ስምዒትናን በይኑ ዘይኮነስ ለብ'ቲ ዓወት'ቲ ንምብጻሕ ዝጸዓሩን ዝሓለፉን ዘለዉን ኩሎም ዘኪርና ሞላና ገሊጽና እንክነብቅዕ፡ ቤተክርስቲያን አብ ኅብረተሰብ ዘለዋ ቦታን መደብን፡ ከምኡውን ምስ'ቲ ፖለቲካዊ አከያይዳ ዚህልዋ ርክብን ብሓጺሩ ከነጽር ፈቲንና ኢና። ለብ'ቲ ሰነድ'ቲ ናይ ቤተክርስቲያን ተልእኮ ብመሠረቱ አገልግሎት ምጻኑ ዘረድእ እዚ ዚሰዕብ ቃላት ለሎ፤ "ቤተክርስቲያን ብጽሒታ ከተበርከተሉ እትሸእልን እትደልዮን መዳያት ብዘይ ጥርጥር ብዙሕን ገፊሕን እዩ። ሕጂ ለብ'ዚ ንኹሉ ክንገልጽ ወይ

¹ ሰላምን ምዕብልናን፡ ብዝተሓደሰ መንፈስ ንሓዳስ ኤርትራ 1991።

ከንዝርዝር ሐሳብና አይኮነን። ብዙተረፈስ አብቲ ጭቡጥ አገልግሎትና በብግዜሉ ከንቀሳቾችና ዘለምተ እቲ በብእዋኑ ዚገዛድ ናይ ሃገርና ኩነታትን ናይ ገሊሑ ግድነታት ምዕባሌ ወይ አለዋዋጥን እዩ”²

ድሕሪ ገለ ዓመታት፡ ማለት ብ1995 ወርሒ ነሐስ “አዋጅ ቁ. 73/1995” ተባሂሉ ዚሰመ ንጥፊታት ሃይማኖታትን ሃይማኖታዊ ትካላትን ብሕጊ ንምንጻርን ንምስራዕን ዝተመደበ አዋጅ መንግሥቲ ተዘርጊሑ። እዚ ኩነታት’ዚ እምበኣር ብዛዕባቲ አዋጅ ዘሉና ርእይቶን ግምትን ከምኡ’ውን ከም መጠን ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ኣብ’ዛ ሃገር ዘሉና ህላወን ተልእኮን አጸቢቕና ንኸነጽር እነሆ ጽቡቕ ዕድል ኮይኑና። ሰለ’ዚ ከአ ንሓድሕዳዊ ምርድዳእን ምውሳኔን ዚሕግዝ ንሰበሥልማን መንግሥቲ ዝተዋህበ ሰነድ አሰናዳና።

“ኣብ መንጎ ቤተክርስቲያንን ዓለምን ብዛዕባ ዘሉ ርክብ እንኪለዓል እቲ ቅኑዕ አገባቡን መልክዑን ወትሩ ዘተን ምምይያጥን እዩ”³ ከምዝበሉ ጳውሎስ 6^ኛ ናይ ሓድሕድ ሐሳብን ርእይቶን ንምንጻርን ንምርድዳእን ዚጠቅም ሓናጽን አወንታውን ዘተን ምይይጥን ምኒኑ ከርሳዕ የብሉን። ብዙተፈላለዩ ኩነታት ግን እዚ ዘተን ምውሳኔን ተበጋጊሱ ደኣ’ምበር አይሰጎመን። ኣብ’ዚ እዋን’ዚ ዘጋጥም ዘሉ ነገራት ድማ ናብቲ ቀንዲ ነጥብታት አዋጅ 73/1995 ተመሊሰና ከንመያየጥ ይድርኽና ኣሎ። እዚ ሰነድ’ዚ ከአ ነቲ ብ1995 ንመንግሥቲ ዝተዋህበ ሰነድ ብቐንዱ ኮይኑ ገለ ወገናቱ ብመጠኑ አመሓይሽና ነቐርቦ ኣሎና።

² ሰላምን ምዕባልናን።

³ Paul VI, *Ecclesiam Suam*, 195.

1. ቤተክርስቲያን መንነታን ተልእኮኣን ዕላማኣን

እዚ ወገን ሰነድና ቤተክርስቲያን ብዛዕባ ርእሳ ዘሎዋ ርድኢት ብሓጺሩ ዚዝርዝር እዩ። ምክንያቱ ከአ ዝተፈላለዩን በብዓይነቱን መንነትን ህላዌን ኪኸብር ከምኡ’ውን ኣብ ሓባራዊ ዕላማን ረብሓን ዝተመርኮሰ ምትሕግጋዝ ኪርከብ ዚኸእል፣ ብዛዕባ ሓድሕድ ዚህሉ አፍልጦ ቅኑዕ እንኪኸውን እዩ። ናይ ሕቡር ንብረትናን ሃገራዊ ማሕበርነትናን ዕላማ ድማ እዚ ሓባራዊ ረብሓ እዩ። ኣብ’ዚ ከንገልጽ ዝደለና እቲ እንሓቶ ንህላዌናን መንነትናን ዚርእ፤ እቲ ንዝኾነ ኤርትራዊ ዜጋ ዚብጽሖ ሕጋዊ አፍልጦ ጥራሕ ኣይኮነን። ማዕረ ማዕረኡ መንነትናን እቲ እነበርክቶ ቁምነገርን ኣብ’ቲ ዚግበር ሓባራዊ ሕንጻት-ሃገር እጃሙ ዘለዎ ሓገዝ ከምዘበርክት ከነመልከት ንደሊ። ናትና መንነት ዝሓዝና ስለዝኾንና ኣበርክቶና ፍሉይ እዩ፤ ድሩት ከአ እዩ። ከነበርክቶ እንኸእል ኣሎ፤ ካብ’ቲ ኣበርክቶና ወጻኢ ዝኾነ ከአ ኣሎ። እዚ ግን “አወንታውን ሓቀይናን” ደረት እዩ። ብርግጽ’ውን ሓደ ሰብ ወይ ወገን ንርእሱ እሙን ወይ ቅኑዕ ምስኪኸውን ዝበለጸ ነገር ኪገብር ይኸእል።

ብእምነትና እምበኣር ቤተክርስቲያን ብኢየሱስ ክርስቶስ ዝተተኸለት እያ። ሰለ’ዚ ከአ ሰብአዊ ዘይኮነስ ኣምላኻዊ መሠረት ዘለዎ ንድኅነት መላእ ዓሌት-ሰብ እትሰርሖ መንፈሳዊት ናይ ሰብ ማኅበር እያ። ንሓ ወንጌል ናብ ምሉእ ዓለም ብምስፋሕ፡ ሰባት ኣብ’ዚ ምድር’ዚ ብሰላምን ብፍቕርን ብፍትሕን ዚነብሩሉ፡ ከም ሳዕቤኑ ከአ፤ ድሕሪ ሞት ዘለዓለማዊ ሕይወት ዚወርሱሉ መንገዲ ትሕብር።

ቤተክርስቲያን ሕያውን መንፈሳውን ኣካል ክርስቶስ እያ። እቶም ዝተጠምቁ ኩሎም ከአ ሕያዋን ኣባላታ እንኪኾኑ፡ ኣብ

መንግሥትም ፍጹም ዝኾነ ማዕርነት⁴ ሒዞም ይክየዱ፤ ዝተፈላለዩ ክፍሊ ኣካላትና ነፍቱ ስራሕን ንጥፈትን ከም ዘለዎ፡ ነፍሱ-ወክፍ ኣባል ቤተክርስቲያን ከፃ ነፍቱ እጃም የበርክት።

ቤተክርስቲያን ምእንቲ ድንገት ኩሉ ሕይወቱ ንዘወፈየ ክርስቶስ መሲላ ካብ ዝኾነ ይኹን ዓሌታውን ወገናውን ኣገባብ ተገሊላ ንረብሓ ኩሉ ሰብ ትሰርሖ። ነዚ ተልእኮ እዚ ኣብ ሓቁ ንምብጻሕ ድማ ብርእሰ ሊቃነጳጳሳትን ኣበየቦታኡ ብዘለዉ ጳጳሳትን ተመራካ፤ ናይ ባዕላ ሕጋዊ ኣቀዋውማን ሒዛ እትካየድ ሕጋዊትን ሞራላዊትን ኣካል እያ (Juridical and moral person)።

እዛ ኣብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ከላ ምስቶም ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ርእሰ ሊቃነጳጳሳት ዚጥርነፉ፤ ኣብ መላእ ዓለም ዘለዉ ካቶሊካውያን፡ ነቕ ዘይብል ሓድነትን ሱታፌን ኣለዎ። ቦቶም ምስ ርእሰ ሊቃነጳጳሳት ሱታፌ ዘለዎም ኣቡናታ ተመራካ ኣሰር ክርስቶስ ከትከተል እትጽዕር ናይ ምእመናን ማኅበር እያ።

እቶም ብጥምቀት ኣባላታ ዝኾኑ ምእመናን፡ ጉዳይ ሃይማኖቶምን ከም መጠን ሰብ ንዘለዎም ሞራላዊ ግድነትን ማኅበራዊ ሕይወትን ብዚርእ ካብ ቅዱስ መጽሓፍ ብዝረኽቦም ብርሃንን ብሕጊ ቀኖናን ይምርሑ፤ ብውልቂ ኮነ ብማኅበር ጉዳይ ኣምልኽእም ይፍጽሙ። ንዜግነታዊ መሰልን ግዴታ ብዚርእ ግን ተጻይ ሕጊ ሞራልን ጸረ ሰብኣዊ መሰልን ከሳብ ዘይኮነ ንናይ ሃገር ሕገ መንግሥቲ ይእዘዙ።

⁴ ሕገቀኖና -108።

⁵ 1ቆ.12:12-30።

ቤተክርስቲያን ከም መጠን ኣደን መምህርን ኮይና፤ ንኩሉ ክትምህርን ክትሕብሕብን ብጐይታና ኢየሱስ ክርስቶስ ሕድሪ ተቐቢላ እያ። ነዚ ሕድርን ተልእኮን ንምፍጻም ድማ መንፈሳዊ ማኅበራት ተንቀሳቕሱ፡ ብተበግሶ ምእመናና ዚካየድ ናይ ግብረ ሠናይን ናይ ትምህርትን... ስራሓት ተዋሃህድ። እዚ ኩሉ ከላ ብሕገ ቀኖና ኣዚ ሥራሕን ዚምራሕን፡ ጉድለት ኣብ ዝተረኽበሉ ከላ በዚ ሕጊ እዚ ዚፍረድን እዩ። ኣብ መላእ ዓለም ዘለዉ ካቶሊካውያን ድማ ናጻ ብዝኾነ ወፊያን ምጽወታን ነቲ ስራሓታን ኣገልግሎታን ይድግፉ።

ብጸዋዕታኦምን ብኩለንትናዊ ወፊያ ሕይወቶምን ንሥፍሓት ወንጌልን ንናይ ደቂሰብ ድንገትን ዕብየትን ዝተፃጥቁ ካህናታን ገዳማውያናን ገዳማውያታን ኩሎም ናይ ቤተክርስቲያን ኣባላት እዮም። እንተኾነ ቤተክርስቲያን ማለት ኣቡናትን ካህናትን ገዳማውያንን ገዳማውያትን ቈጺርካ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ክልተ ወይ ሠለስተ ብሰም ክርስቶስ ኣብ ዝተኣከቡሉ፡ ክርስቶስ እውን ኣብ መንግሥም ስለ'ዘሎ (ማቴ 18:20) ክርስቶስ ኣብ ዘለዎ ከላ ቤተክርስቲያን ኣላ። ስለ'ዚ ከላ እቶም ክርስቲያን ዚበሃሉ ንቤተክርስቲያን ስለ ዚቐሙ ቤተክርስቲያን ኣብ ሕዝቢ ዘላ ናይ ሕዝቢ እውን ዝኾነት፡ እቲ ሕዝቢ እግዚአብሔር ብቐንዱ ኢያምበር ካብኡ ተነጻላ እትረእ ኣይኮነትን።

ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን መሠረታውን ኣድለይትን ዝኾኑ ነገራት፡ ከም ናይ ኣምልኽን ጸሎትን ቦታታት፡ ገዛውትን ካልእ ንብረትን የድልያ እዩ። እዚ ግን ምድራዊ ነገራት ናይ ምዕታርን ምውናንን ሃረርታ ኣልዩዎ ዘይኮነስ፤ ነቲ ናይ ዘለዓለምነትን ናይ ወድሰብ ድንገትን ተልእኽኦ ንምፍጻም እትጥቀሙል መጋበሪ ጥራሕ እዩ።

ዝኾነ ይኹን ምስ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ዚዋሳእ ድማ ኪግንዘቦ ዘለዎ ናይ ቤተክርስቲያን መንነት ዜቕውም መሠረታዊ ነጥብታት እሎ። ካብዚ ነጥብታት'ዚ ገሊኡ እንተጐዲሉ እታ ብኸርስቶስ ዝተተኸለት ቤተክርስቲያን ምዃና ብኡብኡ ተቋርጽ። እዚ ከአ ካብ ናይ ክርስቶስ ትምህርትን ግብራዊ ኣብነትን፣ ካብ ናይ ሓዋርያት ሰራሓትን ዝተወርሰን፣ ቤተክርስቲያን ወትሩ ብኣስተንትኖ ካብ ዘዕመጁቶ ዝፈልፈለን እዩ። ነዚ ዚኸተል ነጥብታት'ዚ ብዚርኢ ኢዱ ኬእቱ ዚፍቀደሉ ሰብኣዊ ወይ ምድራዊ ሥልጣን የልቦን። ቤተክርስቲያን ከአ በዚ ዝመጽእ ዝኾነ ይኹን ዓይነት ግዳማዊ ተጽዕኖ ኪግበረላ ኣይትጽመምን። ማለት፦

- ናይ ቤተክርስቲያን ትምህርተ ሃይማኖት ብምሉኡ፣ ሕግታት ሥርዓታት ናይ ኣምልኽን ስግደትን ኣገባባት፣
- ውሽጣዊ ናይ ኣሠራርዓእን ናይ ሥልጣን ሰንሰለትን ናይ ሓዋርያዊ መደባታን ኣከያይዳእን፣
- ኣብ ስብከተ ወንጌል እትኸተሎ መደባትን እትጥቀመሉ መጋበሪታትን፣ ነቲ ናይ ወንጌል ትእዛዝ ንምፍጻም እተዘውትሮ ናይ ፍቕርን ግብረ-ምሕረትን ናይ ርኅራኄን ግብረ ሠናይን ሰራሓታ።

2. ፖለቲካን ሃይማኖትን ፍሉይ እዩ

ብታሪኽ ከምዚፍለጥ ነዊሕ ክርስትናዊ ታሪኽን ልምድን ዝጸንሐን ሃገራት ንዘመናት ሥርዓት ቤተክርስቲያንን መንግሥትን ኣወሃሂደን ፖለቲካን ሃይማኖትን ኣዛሚደን፣ Caesaro-papism ማለት ብንጉሣዊ ስልጣን ዚምራሕ ሥርዓት ሃይማኖት፣ ወይ theocracy ማለት ብሃይማኖታዊ ሥልጣን ዝምራሕ ፖለቲካዊ ሥርዓት ኣማዕቢለን

እየን። ኣብ ወገን ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን እንተረከላና ካብ ክልተ ሚእቲ ዓመት ንነጀው እዚ ውህደት'ዚ ተቋሪጹ። ኣብ ፈለማ ኣበጋግሣኡ እዚ ምቁራጽ'ዚ ብናይ ኩነታት ግድነት ነበረ (ናይ ፈረንሳ ሪቭሎሽን ናይ ሊበራል መንግሥታት ምትንሣእ)።

ብሕልፊ ኣብዚ መበል 20 ምእተዓመት ግንባር ቤተክርስቲያን ብዛዕባ ህላዌኣን ዕላማኣን ተልእኮኣን ብዝገበረቶ ዝዓመጁን ዝረቐቐን ኣስተንትኖን ትንተናን ኣብ መንጎ ቤተክርስቲያንን መንግሥትን (State) ዚህሉ ርክብብ ካብ ሓድሕዳዊ ምትእትታው ናጻ ኣብ ዝኾነ ኣነባባር (Mutual Autonomy) ዝተመሥረተ ኪኸውን ይበልጽን ይግባእን ኣብ ዚብል መደምደምታ ሓሳብ ክትበጽሕ ከኢላ ኣላ። እዚ መርገጽ'ዚ ሎሚ፣ ናይ ቤተክርስቲያን ወግዓውን ቀንድን ትምህርትን መርሓግብርን ኮይኑ'ሎ።

ቤተክርስቲያን ካብ መንግሥቲ፣ መንግሥቲ ከአ ካብ ቤተክርስቲያን ናጻ ብምዃን ቤተክህነት ፖለቲካዊ ምንቅስቃሳት ከካይድ የብሉን፣ መንግሥቲ ከአ ኣብ ሃይማኖታዊ ጉዳይ ኢዱ ኣየእቱ እንተተባህለ ዘገርም ኣይኮነን፣ ቅነዕ ዝኾነ ነገር ከዓ እዩ። በዚ ምኽንያት'ዚ እዩ ከአ ጳጳሳት ካህናት መነኮሳትን ደናግል ዝኾነ ይኹን ዓይነት ፖለቲካዊ ስልጣንን መዝነትን ኪቕበሉ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ኣብ ሕገ ቀኖናኦ ብጽኑዕ ከልኪላቶ ዘላ።

ናይ ቤተክርስቲያን ዕላማኣን ተልእኮኣን፣ ኣምላኽ ንደቂሰብ ዘለዎ ፍቕሩን ሓልዮኡን ምንጋርን ምእዋጅን ስለዝኾነ፣ መንግሥቲ ይኹን ፖለቲካዊ ሥርዓት ብካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ኪፈርሕ ወይስ ኪሰግእ ኣይግበእን።

ብምኸንያት ተልእኮአን መዝነታን ቤተክርስቲያን ምስ ዝኾነ ይኹን ፖለቲካዊ ማኅበር ክትደባለቅ ምስ ዝኾነ ይኹን ፖለቲካዊ ስርዓት ክትተላሳስር ኣይትኸእልን እያ። ፖለቲካዊ (ሥርዓት) ማኅበርን ቤተክርስቲያንን ኣብ ግግራቶም ሓደ ካብ ሓደ ናጻ ኮይኖም ዚሰርሑን ዓሌትሰብ (ኅብረተሰብ) ምኒት ግልጺ እዩ። ኩነታቱ ብዘፍቀደሉ ከኣ ክልቲኡ ኣካላት ብምርድዳእን ብምስምማዕን እንተደኣ ሰራሖ እቲ ኣገልግሎታት እቲ ኣድማዕን ውጽኢታውን ምኒት ፍሉጥ እዩ።

ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ምስ ዝኾነ ይኹን ፖለቲካዊ ጉጅለ ከይተላሳሰረት ብዝኾነ ይኹን ፖለቲካውን ማኅበራውን (ሰሻል) ኤኮኖሚያውን ሥርዓታት ከይተዓግተት ክትሰርሕ መደባ እዩ። ስለዚ ከኣ፤ በይኑስ ሕይወት ሰብ ብቐንዱን ናይ ኩሉ ሰብ ክብርን ናጽነትን ዚሕለወሉን ዚምዕብለሉን ኩነታት ደኣ ይኹን እምበር፤ ምስ ዝኾነ ይኹን ክትሰርሕ፤ ዝኾነ ይኹን ፖለቲካውን ማኅበራውን ኤኮኖሚያውን ሥርዓት ምስ ዚኸተል መንግሥታዊ ኣሠራርዓውን ክትሰርሕን ክትካየድን ትኸእል እያ።

መንግሥታዊ ሥልጣን ንምክልኻል ሃገር ዘድሊ ኣገልግሎት ካብ ደቂ ሃገር ኪሓትት ግቡኡ ምኒት ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን እትርድእ እዩ። ነዚ ሓላፍነትዚ ዝተሸከሙ ዜጋታት ንናጽነት ሰባት ዝተወፈዩ እዮም።⁶ ኣብ'ዛ ሃገር'ዚ ኣብ ዝነበረ ናይ ውግእ ዓመታት ምእንቲ ሕዝቦም ናይ ዝተወፈዩ ካቶሊካውያንን ካቶሊካውያትን መንእሰያት ቁጽሮም ንርእሱ ከምዘመልከቶ ካቶሊካዊ ዜጋ ነዚ ግቡእ'ዚ ከምዚ እምነሉ ዜርኢ እዩ።

⁶ ፍሥሓን ተስፋን - 76።
⁷ መዝገበ ሃይማኖት ትም. ካቶ. ቤተክርስቲያን - ቁ. 2310።

እንተኾነ ብባሕርያዊ ሕግን ተውህቦን ብዘረኽብሎ ሓይሊ ናጽነት ተደሪኽም ንኣገልግሎት ኣምላኽ እቲ ዝለዓለ ናይ ሕይወቶም ቀዳምነት ገይሮም ዝመረጹ ሰባትን ማሕበራትን ኣብ ቤተክርስቲያን ኮነ ኣብ ኅብረተሰብ ከምዘለዉ ፍሉጥ እዩ። ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ድማ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ነቶም ኣገልገልታ ኣብ ፖለቲካዊ ምንቅስቃሳት ከይነጥፉ ትእግድ።⁸ እዚ ግን ንሕዝቢ ንዚወሃብ ኣገልግሎት ምንጻግ ዘይኮነስ፤ ንሰባት ብመንፈስ ኮነ ብሥጋዊ ግድነቶም ዚግበር ኣገልግሎት ምስ'ቲ ዝተባህለ ቀዳምነትን ምርጫን ዝተተሓሓዘ ወይ ከኣ ካብኡ ዚፍልፍል ብምኒት እዩ። እዚ ቀዳምነትን ምርጫን'ዚ ከኣ ንቐድመኹነት'ቲ ኣገልግሎት ዚውሰን እዩ። ወተሃደራዊ ኣገልግሎት ኣቐዲሙ ንዝተመደበ ውሉን እዋን እንኪኸውን፤ ኣብ መንፈሳዊ ሕይወት ንኣምላኽን ንሰብን ዚወሃብ ኣገልግሎት ግን ናይ መላእ ሕይወትካን ዕድመኻን መሥዋዕቲ ዚሓትት፤ መሰረታዊ ዝኾነ መሰላት መርዓን መውሰዩን (መብፅዓ ድንግልና/ንጽሕና)፤ ናይ ውልቂ ንብረትን ጥሪትን ምውናን (መብፅዓ ድኽነት/ምናኔ)፤ ድላይካን መደብካን ምሕዳግ (መብፅዓ ተላዝዞ) የሓትት። እዚ ከኣ ንሓንትን እንኮን ዕላማ ጥራሕ እዩ። ብምሉእ ኩለንተናኻ ብዘይ ገለ ውዕሊ ንኣገልግሎት ኣምላኽን ሰብን ርእሰኻ ንምውፋይ እዩ።

ንምንኩስናዊ ሕይወት-ፈለስቲ ዚወሃብ ክብርን ፍቕርን ኣብ መንጎ ሕዝብና ዘሉን ዝጸንሖን ናይ ታሪኽ ክርስትና ምስክርነት እዩ። ኣብ ልማድና ፈለስቲ እንስሳ'ኳ ብኻራ ኪሓርዱ፤ ወይ ኣብ ማሕረዲ ኪጽንበሩ ዘይፍቀድ ምኒት፤ እጽዋር ወይ ብረት ምልዓል ከኣ ዝገደደ፤ እዚ ኩሉ ዘተሓሳስቦን ዘመሓላልፎን መልእኽቲ ኣለዎ። ናይ ሞራልን ባህልን ልምድን መሰረትና ናይ'ቲ መንነትናን ክብርታትናን፤

⁸ ሕገቀናና ምሥ. - 383/2/3።

እንቅመሉ ዕላማታትናን ቀንዲ መግለጺ እንተደላ ኮይኑ ዝኾነ ይኹን ንመንነት ሓደ ሕዝቢ ዚትንክፍ ሕግታት ኪንደፍ ከሎ ነዚ መሰረታት'ዚ ዚሕሉ ኪኸውን ግዲ እዩ።

3. ብወገን ሞራል ዚህሉ ምትሕግጋዝ

"ፖለቲካዊ ማኅበረሰብን ቤተ ክርስቲያንን ርእሶም ዝኾነሉን፡ በብመንገዶም ዚካየዱን ሓደ ካብ ሓደ ናጻ ዝኾኑን እዮም። በበይኑ ስምን መዝነትን'ኳ እንተለዎም፡ ክልቲኦም ብውልቃውን ማኅበራውን ጉድንታቱ ነቲ ሓደ ሰብ እዮም ዜገልግሉ። ነዚ ንረብሓ ኩሉ ዝኾነ አገልግሎት ብብቕዓት ዚፍጽምዎ ድማ ግዜኡን ቦታኡን ብዚፈቕዶ አገባባት ዝተመርሖ ጽፋፍ ዝኾነ ምትሕብባር ከማዕብሉ ከለዉ ኢዩ..."⁹

ናይ'ቲ ዝተጠቐሰ አዋጅ 73/1995 ዓንቀጽ 5/1 መንግሥትን ሃይማኖታትን ብወገን ሞራል ኪተሓጋገዙ ከምዚኸእሉ የመልከት። እዚ አብ ሳዕሊ ምስ ዝተጠቐሰ ትምህርቲ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ዘሳኒ እዩ። እንተኾነ ናይ መደብ ሞራል ሰፍሓቱን፤ ዝተፈላላዩ መዳዶቱን፤ መሰረታዊ ርድኢቱን አብ ግምት ምእታው የድሊ። ፖለቲካዊ ሥርዓትን ንጥፊታቱን ናይ ማኅበረሰባዊ ርክባት ማዕርነትን ሥርዓትን፤ ሕግታትን መምርሕታትን ብመንፅር ፍትሒ ኪረህ ከሎ፤ እዚ ኩሉ ሞራላዊ ሕጊ ብቐጥታ ጽልዋኡ ዘቐምጡ ወገናት እዩ።

አብ'ታ ዝቐደመት መልእኽትና¹⁰ ከምዘመልከትናዮ፤ "ናይ ኩሉ ማኅበረሰባውን (ሶቪያል) ፖለቲካውን ኤኮኖሚያውን መደባት መለክዒ

ወይስ መምዘኒ ሰብ እዩ። ስለ'ዚ እውን ኩሉ ናይ ኅብረተሰብ መሣርዓትን ትካላትን ዕላማኡ፤ መብዝሕትኡ ሰብ ክእለቱ ዜማዕብለሉ ናይ ታሕንስን ውሕልነትን ግቡእ ሃረርታኡ ዜርውየሉን ጥጡሕ ኩነታት ምምሃዝን፡ ቀጺሉ ድማ ከም ዚምዕብል ምግባርን እዩ።

ነዚ ዕላማታት'ዚ ንምጽባጥ ሓደ መንግሥቲ ሃገር ነቲ ፖሊሲታቱን ግብራዊ ንጥፊታቱን ምስቲ ሓባራዊ ሞራላዊ ሕግን፤ ካብኡ ምስ ዚፍልፍል መምርሕታትን ከምዚሰማማዕ ኪገብር ይግባእ። ምክንያቱ ናይ'ዚ ኹሉ መወዳእታ ዕላማ፤ ክብረግርማ ወድሰብ ምሕላውን ከምዚረጋገጽ ምግባርን እዩ። ፖለቲካ ካብ መሰረታት ሕጊ ሞራል ኪንጸል ከሎ ንረብሓ ሰብ ዘይኮነስ ተጻይ ሰብ ብቐንዱ ይኸውን።

ሞራላዊ ሕጊ ምንጩን መበቄሉን እግዚአብሔር እዩ። ተልእኮ ቤተክርስቲያን ድማ ንትእዛዛት አምላኽ ምንጋር ምእዋጅ፤ ምእንትኡ ተግባሮቹት ምኒን እዩ። አብ ውልቃዊ ይኹን ማኅበራዊ ሕይወት-ሰባት ሕጊ ሞራል ኪጠሓስ ከሎ ቤተክርስቲያን ድምጻ ከተሰምዕ ተመዚሃ እያ። ወገን ፖለቲካ ድማ ካብ'ዚ መምርሒ'ዚ ነጻ አይኮነን። ስለ'ዚ ንፖለቲካዊ ጉዳያት ብዚርእ ቤተክርስቲያን ከተድምጽ ከላ ከም ፖለቲከይና ዘይኮነትስ፤ ነቲ ብሕጊ ሞራል ዝተቐመጠ ሰብአዊ ክብረግርማ ንምሕላውን ምእንትኡ ንክትግበቅን ጥራሕ እዩ።

እዚ ሕግ'ዚ ንአምላኽ ከይንጸባእ ጥራሕ ዚኸልክል ዘይኮነስ፤ ነቲ ብአምሳል አምላኽን ብእርአያኡን ዝተፈጥረ ሰብ ከይንጉድእ'ውን ይኸልክል። ናይ ሰብ መሰረታዊ መሰላት ኪገሃስ ከሎ ክብረግርማኡ ዚትንክፍ ዝዓበየ በደል እዩ። ከምዚ አብ ዝበለ ኩነት፤ ቤተክርስቲያን ንመሰሉ ክትግበቅ ከላ ፖለቲካዊ ተግባር አይኮነን። ንጹሕን ውጹእን

⁹ ፍሥሓን ተስፋን - 76።
¹⁰ ሰላምን ምዕብልናን።

ሞራላዊ ግዴታን ስራሳን እያ ዝፈጸመትህ ጉባኤ ቫቲካን 2^ኛ ከምዚ ዚሰዕብ ይብል፡ “መሰረታዊ ሰብአዊ መሰላት ከምኡ ንድኅነት ነፍሳት ዚትንክፍ እንኪኸውን ወላውን ንፖለቲካዊ ጉዳያት ብዚርኢ ቤተክርስቲያን ሞራላዊ ፍርድ ኪትህብ ኩሉ ግዜን ኣብ ኩሉ ቦታን ነጻ ክትከውን ይግባእ...”¹¹።

ብዝተረፈሰ ዝኾነ ይኹን ሃይማኖታዊ ጉጅለ ኣብ ልዕሊ ኣባላቱ ብስም ሃይማኖት ዘካይዶ ተግባራት ንናይ ሰብ ክብረ-ግርማ (dignity) ብቐንዱ ዚትንክፍን ንናጽነቱምን ድልየቱምን ዚግሕስ በደላት እንኪፍጽም፡ እቲ ሰብአዊ መሰላት ናይ ምሕላውን ምሕብላብን መዝነት ዘለዎ መንግሥቲ ግቡእ ሰጉምቲ እንተወሰደ ኢድ ምእታው ኣይበሃልን። መሰሎም ንዝተጋሕሱ ኪጣበቐሎም ግቡኡ እዩ። ቤተክርስቲያን ከኣ ነቲ ዚጉድእን ዚጸባእን ክይተገደሰትን ክይተጨነቐትን ድምጽውን ከየስመዐት ክትሓልፍ ኣይትኸእልን።¹²

ናይ ቤተክርስቲያን መዝነትን ተግባርን ግን፡ ብናይ ምክልኻልን ምሕላውን ኣሉታዊ መልክዕ ጥራሕ ኣይኮነን ኪጥመት ዘለዎ። ቅድሚኡ ኣናጽን ኣወንታውን መልክዕ ከምዘለዎ ምርግጋጽ የድሊ። ቤተክርስቲያን ብባህሪኣን ብተልእኮኣን ፖለቲካዊ ምንቅስቃሴን መደብንኳ ክተካይድ እንተዘይተገበላ፡ ኣብ ናይ ምእመናን ገሊና መንፈስ ፍትሕን ርትዕን፡ መንፈስ ቅንዕናን ኣገልግሎትን፡ መንፈስ ምክብባርን ምርድዳእን ምእንቲ ኪሠርጽ፡ ብሞራላዊ ትምህርታ ክትኩሰኩስ ግቡኣ እዩ።

¹¹ ፍሥሓን ተሰፋን - 37።
¹² John Paul II, *Redemptor Hominis*, 13.

ነዚ ተግባር እዚ ንምፍጻም ከም ናይ ትምህርተ ሞራል መጋበሪ እትጥቀመሉ ናይ ማኅበራዊ መራኽቢ መሳለጥያታት (Instruments of social Communication) ኣለዎ። እዚ መሳለጥያታት'ዚ ከኣ ብውልቃዊ ደረጃ ጥራሕ ዘይኮነ ብማኅበራዊ መዳይውን ዚረኣ እዩ። “ናይ ቤተክርስቲያን መራሕትን ጓሶትን ኣብ ፖለቲካዊ መሥርዕን ኣብ መሥርሕ ምውድዳብ ኅቡር ኣነባብራ ብቐጥታ ኪሳተፉ ኣይፍቀደሎምን እዩ”¹³። ግን ከኣ ቤተክርስቲያን ኣብ ውሽጣዊ ውሉን መንፈሳዊ ናይ ኣምልኽ መደባታ ጥራሕ ተዓጽያ እትተርፍ ኣይኮነትን¹⁴።

እዚ ናይ ምብራህን ምኹስኳስ ገሊናን ስራሓታ ኣብ ምፍጻም'ኦ ዝኾነ ይኹን ግርማታዊ ናህርን ረብሻን ናዕብን ክተወግድ፡ ናጽን ኣናጽን ዝኾነ ምይይጥን ዘተን ናይ ሓሳባት ንጽጽርን ግን ክተማዕብልን ክተተባብዕን፡ በቲ ናታ መርሓግብርን ትምህርትን ግዴታ ከምዘለዎ ኣብ ሰነዳታ ተገሊጹ ኣሎ።

4. ናጽነት እምነትን ምስዳዕ ሃይማኖትን

እምነትካ ኣብ ምምራጽን ብግብሪ ኣብ ምኸታልን፡ ካብ ዝኾነ ይኹን ኣብ ውልቀሰብ ይኹን ኣብ ማኅበር ዚፍጸም ስነልቦናዊ ጸቕጢ ነጻ ምዃን፡ ካብ ዝኾነ ግዳማዊ ድፍኢት ሓራ ምዃን ናይ ሰብአዊ ክብረ-ግርማ ዝበለጸ መግለጺ እዩ። መሰል ናጽነት-እምነት ዚበሃል እዚ እዩ። “እዚ ሰብአዊ መሰል ናጽነት-እምነት መሰረታዊ ሲቪላዊ

¹³ Congregation for the Doctrine of Faith, *Instruction On Christian Freedom and Liberation*, 80.
¹⁴ John Paul II, *Redemptor Hominis*, 13.

መሰል ንምኳን ብዘብቅዮ ኣገባብ ኣብ'ቲ ቅዋማዊ (ሕገ መንግሥታዊ) ሥርዓት ብቐፅ ተፈላጥኑት ኪረከብ ይግባእ¹⁵።

ምእንት'ዚ እዚ ዚሰብሰብ ኣብ ግምት ዘእቱን ዚሕሉን ዝኾነ ይኹን ውልቀሰብ ወይ ጉጅለ፤ ዝኾነ ይኹን ሃይማኖታዊ ዝንባሌ የሃልዎ ብዘየገድስ፤ ምሉእ ዜግነታዊ መሰልን ክብርን ኪወሃቦ ይግባእ፡- (1) ከም መትከል ገምድራዊ ሥርዓት (temporal order) ኪቐበል (2) ነቶም ኣብ እምነቱ ዝተጸንበሩ ዝኾነ ይኹን ሰነልቦናውን ግዙፍ ኣካላውን ጉድኣት ዘየስዕብ ምስ ዚኸውን (3) ብዝኾነ ይኹን መልክዑን መሥርዑን ምኽንያቱን ግብረሽበራን ዓመጽን ናዕብን ዘየተባብዕ ዘየስፍሕ (4) ሰባት ናብ ወገኑ ንምስሓብ (ምስዳዕ) ዘይቅኑዕን ናይ ምጥፍፋእን ምሽግፍን ኣገባብ ዘይጥቀም ኪኸውን የድሊ። ናይ ምስዳዕ ተግባራት ብዝኾነ ዓይነት መልክዑ ክልኩል ምኳኑ ኣብ'ቲ ኣዋጅ 73/1995 ብግልጺ ሰፊሩ እሎ። ምስዳዕ ዘይግባእ ምኳኑ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን እውን ምሉእ ብምሉእ እትሰማምዓሉ ነጥቢ እዩ። ኣብ ሓደ ካብ'ቲ ቀንዲ ሰነዳታ ከም'ዚ ዚሰብሰብ ይንበብ፡- “ሃይማኖታዊ ወገናት ንእምነትን ብዚርኡ ብቻል ኮነ ብጽሑፍ ንምንጋር ወይ ብተግባር ንምምስካር ዚዓግተን ኪህሉ ኣይግባእን። ዝኾነ ኮይኑ ግን ሃይማኖታዊ እምነት ኣብ ምዝርጋሕን፤ ሃይማኖታዊ ተግባራት ኣብ ምትእትታውን ኩሉ ሰብ ኣብ ኩሉ ቦታ ከወግዶ ዚገበእ ነገራት ኣሉ፤ ኣስገዳድን ዘይቅኑዕን ሕሱርን ኣገባባት ተጠቒምካ ንምስዳዕ ምፍታን፤ ብፍላይ ከኣ ብመንጽር ድኻታትን ዘይምሁራት ወገናትን ኪኸውን ከሎ፤ እዚ ተግባርን ኣገባብንዚ ንመሰልካ ኣብ ዘይመዓላኡ ምውፃልን ንመሰል ካልኣት ምግሃስን እዩ”¹⁶።

¹⁵ Dignitatis Humanae, 2.
¹⁶ Dignitatis Humanae, 4.

በዚ መንፈስ'ዚ ከኣ ኣብ'ታ ሓዋርያዊት መልእኽቲ (ሰላምን ምዕብልናን) ኣነጻርና ዘቐመጥናዮ ሓሳብ ኣሎ። “እዛ ኣብ ኤርትራ እትከርከብ ማኅበረ ምእመናን ድማ ኣብ'ዚ ዝተጠቐሰ ሓፈሻዊ ተልእኮ ቤተክርስቲያን ተሳታፊት ብምኳና፤ ኣብ'ዛ መሬት'ዚኣ ንዚርከቡ ኣጋትን ኣኅዋትን ብዚደምዕ ኣገባብ ነቲ ናይ ድኅነት ኃይልን ክእለትን (ጸጋታት) ኣብ ግብሪ ከተውዕሎ ድልየታ ምኳኑ ብግልጺ ተረጋግጽ... ብኹሉ መዳያት ህልውናኡ ንሰብ ከማዕብል ንዝቐረበ መደብን እማመን ኩሉ ክንቅበሎን ዝዓቕምና ከነበርክትን ማለትና ኢና... ናብ'ዚ ግድነት'ዚ ዚደፋፍእና ዘሎ ምድራዊ ዕላማ ወይ ክብርን ዝናን ተመኒና፤ ወይ ንኻልኣት ናብ ወገንና ንምስሓብ ዘይኮነስ፤ ሕጂውን ክንደግሞ ናይ ኣገልግሎት ባህግን ድልየትን ጥራሕ እዩ”¹⁷።

“ቤተክርስቲያን ንትምህርቲ ወንጌል ብምኽታል ተልእኮኣ ትፍጽም” ነቲ ኣብ ሰብኣዊ ማኅበር ዘሎ ሓቂ፡ ሠናይ ዘበሉ፡ ጽቡቕ ዝተባህለ ኩሉ ተማዕብሎ፤ በዚ ከኣ ምእንቲ ክብሪ ኣምላኽ ኣብ መንኻ ደቂስብ ሰላም ተንግሥ”¹⁸

ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ነቲ ሓፈሻዊ ናይ ናጽነት እምነት መሰል ትሕሉን ተኸብርን ሰለ'ዚ ከኣ እዛ ኣብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ንእምነታ ብግልጺ ብቻል ኮነ ብጽሑፍ ክትምህርን ብተግባር ክትምስክርን ዕላማኣን ድሌታን እዩ። ንኻልኣት ሃይማኖታት ክትጸረር ግን ኣይትደልን። ንተኸተልተን ክትወስድ ኢላ'ውን ኣይትሰርሕን እያ። ነፍስወከፍ ሰብ ዝደለዩ እምነት ኪመርጽ ዘለዎ መሰል ተኸብር፤ ምእንቲ ናይ ኅሊና ፍጽምቲ ናጽነት ድማ ትማገጉት።

¹⁷ ሰላምን ምዕብልናን።
¹⁸ Gaudium et Spes, 76.

ሐድሕዳዊ አፍልጦን ርድኢትን ጌሐብረተሰብ አብ ምህናጽ ዝበለጸ መጋበሪ ምዃኑ ብምእማን፤ አብ ማዕርነትን ሓቅነትን ሐድሕዳዊ እምነትን ክብረትን ዝተመርኮሰ ምስ ካልኦት ሃይማኖታት ንዚግበር ዘተ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ትድግፎ እያ። ካብ ወገን ካልኦት'ውን ተመሳሳሊ ዓይነት ክብርን ምርድዳእን ክትጽበ ባህርያዊ እዩ።

5. ሰብአዊ ምዕብልና

አብ'ቲ "አዋጅ ቁ.73/1995" ዝተሰምዩ ሻዱሻይን ሻምናይን ዓናቕጽ ብዛዕባ ልምዓትን ማኅበራዊ አገልግሎታትን ብዛዕባ ንሰኡናትን ሰንኩላንን ዚግበር ሓገዝን ረድኤትን ተዘራቡሉ አሎ። አብ'ዚ ብንጽር እንብሎ፡ እዚ ከምዚ ዝበለ "ምልኦት ሰብአዊ ምዕብልና" ቢልና እንሰምዮ ምንቅስቃሳት ናይ ቤተክርስቲያን ሓዋርያዊ ተልእኮአ ቀንዲ አካል'ምበር፤ ሓደ መንም ተወሳኺ ወይስ ተደራቢ ጥራሕ ከምዘይኮነ እዩ።

አምላኽ ንዓሌት-ሰብ ዘለዎ ፍቕሪ ምሉእ፤ ንነፍስን ንሥጋን ዘጠቓልል ኩለንትናዊ ምዃኑን፤ ነዚ ፍቕር'ዚ ናይ ምግሃድ ተልእኮ ድማ ንቤተክርስቲያን ከምዝተዋህበን ነአምን። ንቤተክርስቲያን ዝተኸላን ናብ ዓለም ዝለኣኸን ኢየሱስ ክርስቶስ ዝሓደገላ ትእዛዝ ካልእ ዘይኮነስ እቲ ንሱ ዝገበሮ ንኸትገብር እዩ። ሠናይ ዘበለ እናገበረ፡ ሕሙማን እናፈወሰ አበሠረ። ነዚ ኩሉ ዝፈጸሞ ከኣ "ንሓድሕድኩም ተፋቑሩ" አብ ዚብል ትእዛዝ አጠቓለሎ። ቤተክርስቲያን ለበዋሉ ከቢዱዋ አሰር አሰሩ ብምስዓብ ካብ ቅድም ኣትሒዛ ግብረ-ሠናይ እናፈጸመት ንጥሙያት እናዓንገለት ንሕሙማን እናፈወሰት ንዘይተማህሩ እናመሃረት... ትቕጽሎ አላ።

ስለ'ዚ ከኣ ቤተክርስቲያን አብ ናይ ወድ-ሰብ መንፈሳዊ ሃለዋት ጥራሕ ተገዲሳ፤ ነቲ አእምሮአውን ግዙፋውን ሃለዋቱን ኩነታቱን ከይተገደሰትሉ ክትተርፍ ኣይትኸእልን።¹⁹ "ቤተክርስቲያን ንዓሌት-ሰብ ካብ ክርስቶስ ከም ሕድሪ ተቐቢላቶ እያ። እታ እንኮ ዕላማኣ ከኣ ነዚ ሰብ'ዚ ብመንፈስ ኃላፍነትን መዝነትን ምክንኻንን ምክትታልን እዩ። ንባሕ ሻቲካን ከም ዘበራርሆ ድማ ዓሌት-ሰብ ጥራሕ እዩ፡ ብእግዚአብሔር ፍሉይ ኣቓልቦ ዝረኸበን፡ አብ ዘለዓለማዊ መደብ ድኅነት ንኺላተፍ ሕሉፍ መደብ ዝተገብረሉን። ስለ'ዚ እቲ አብ ሓሳብ ጥራሕ ዘሎ ሰብ ኣይኮነን ንቤተክርስቲያን ዚግድሳ፤ እቲ ብጭቡጥን ግዙፍን አገባብ ህልው ታሪኻዊ ዝኾነ እዩ። እዚ ከኣ ነፍስ-ወከፍ ሰብ ማለት እዩ...²⁰

ንሰብ ግድነት ሰብአዊ ረድኤት ምልጋስ ንዓና ንክርስቲያን አምላኻዊ ትእዛዝ እዩ። ነዚ ሸለል ዝበለትን ንድኻታት ቈላሕታኣ ዘቋረጸትን ቤተክርስቲያን ከኣ ትእዛዝ አምላኽ ኣይፈጸመትን ካብ ዚብል ክሲ ከተምልጥ ኣይትኸእልን። ተልእኮኣ ብዚግባእ ንምፍጻም ናይ መንፈሳዊ ማኅበራት ምንቅስቃሳት ጥራሕ ዘይኮነ፤ ካብ ሙዓለ ሕፃናት ክሳብ ዩኒቨርሲቲ ዘሎ ትምህርታዊ ተቐዋማት ትምሥርት፡ አብያተ ሕክምናን ዝኸትምናን... ተካይድ። ናይ ቤተክርስቲያን ቀንዲ ስራሕ ነቲ ዘለዓለማዊ ሓቂ ምምሃር እኳ እንተኾነ፡ ሰብ ብኹሉ መዳያት ሕይወቱ ምሉእ ኮይኑ ዚስልጥነሉ መንገዲ ምእንቲ ኪጭብጥ ትጽዕርን ትተግህን። ክርስቲያናውን ኅብረተሰባውን ናይ ፍትሕን ርትዕን ድልዱል መዕበያ ንምሃብን ንምኹስኳስን መራኽቢ-ብዙኃን ትጥቀም። ነዚ ስራሓት እዚ ዜድሊ ጥሪትን ትካላትን ናይ ምሓዝን ምምሕዳርን፡

¹⁹ Centesimus Annus, 53.

²⁰ Ibid., 53.

ካብ ካልእ ዚመጽእ ሓገዝን ምጽወታዊ ሀያባትን ወፊያን ምቕባል...እዚ ኩሉ ኣብ'ቲ ታሪኻዊ ሀላዊእን ሕጋዊ ኣሠራርፃን ዝተሰዘዐ እዩ።

ቤተክርስቲያን ንምዕብልና ደቂሰብ ከተበርከተሉ እትሸለል ዓይነቲን መዳያቱን ብዙሕ እዩ። ኣብ'ዚ ኣብ ኤርትራ ብፍላይ ብኣብያተ ትምህርትን ብናይ ጥዕና ማእከላትን ብዙሕ ኣበርኪታ እያ። ነቲ ካልእ ናይ ሰብኣዊ ምዕብልና መደባት ከይነጸገት ነዚ ናይ ትምህርትን ጥዕናን ኣጸቢቓ ከትደፍኣሉ መደባ እዩ። ነዚ ግድነት'ዚ እንከንገልጽ እዚ ዚበዕብ ነጥብታት ክበራርህ ንፈቱ።

ሀ. ብካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ዚዋፈር ናይ ሰብኣዊ ምዕብልና መደባት፤

ንዝኾነ ይኹን ዓሌታዊ ሃይማኖታዊ ወይ ካልእ ዓይነት ሌላን ጉሌላን ዝተመርኮሰ ኣይኮነን።

ሁ. እዚ ብቤተክርስቲያን ዚዋፈር ናይ ሰብኣዊ ምዕብልና መደባት፤ ንኻልኦት ናብ ካቶሊካዊት ሃይማኖት ናይ ምስሓብ ዕላማ የብሉን።

ሂ. ቤተክርስቲያን ብባህሪኡ "ዘይመንግሥታዊ ማኅበር ረድኤት" ኣይኮነትን፤ ብኸምኡ ከትረኣ'ውን ኣይግባእን። ብኣምላሽ ዝተመሥረተት'ምበር መንም ምድራዊ ማኅበር ስለዘይኮነት፤ ኣብ ትሕት'ቲ ናይ ምንጻግን ምቕባልን ሥልጣን ዘለዎ መዝጋቢ (ሬጂስትራር) እትኣቱን፤ ቦቲ መምርሒኡ ድማ ንእትመሓደረሉ ሕግን ኣቀዋወማን ከትልውጥ እትግደድ ኣይኮነትን። ንማሕበራዊ ንዋፊታት ዚርእ ብፍላይ ንሕዝቢ ዚርእ ተግባራትና ካብ ናይ መንግሥቲ ቁጽጽርን ሓላፍነትን ወጻኢ እዩ ንምባል ኣይኮነን። ንሕዝቢ ብምጥባብ ንንጹርነትን ጽፈትን ኣብ ትሕቲ ሕግን ሥርዓትን ኪኸውን ግቡእ እዩ። ግዳ ነዚ ብቤተክርስቲያን ዚካየድ ካብ ዘይመንግሥታዊ ትካል-ረድኤት ዝተፈልየ ማኅበራዊ ንዋፊታት ፍሉይ ምጥባብ ተኣሚኑሉ ንኣኡ ዚበቅዕን ዚግባእን፤ ንናይ

ቤተክርስቲያን መንነትን ፍሉይነትን ዚሕሉ፤ ቤተክርስቲያን እውን እተኣምነሉ ሕግን መምርሕን ኪግበረሉ የድሊ ንብል። እዚ ኣጸቢቑ ምእንቲ ኪበርህ፤ ምስ ዚምልከቶ ኣካል ከፍሊ-ረድኤት መንግሥቲ ኤርትራ (ERREC) ሃናጸ ዝኾነ ዘተን ምኽርን ተጀሚሩ ነይሩ። ንሕዝብና ዚጠቅም ምትሕብባርን ምርድዳእን ምእንቲ ኪዋበጥ፤ እዚ ዘተ'ዚ ኪቕጽል'ውን በዚ ጽቡቕ ኢጋጣሚ ነሓትት።

6. ካብ ናይ ወጻኢ ተቐዋማት ጸግፒ ወጻኢካ ብርእስኻ ምሕዳር

ኣብያተ ክርስቲያን ኮነ ሃይማኖታዊ ትካላት፤ ኣብ ዝኾነ ይኹን ምንቅስቃስ ንናይ ወጻኢ መንግሥታት ወይ ፖለቲካዊ ውድባት ኪውከላ ኣይከእላን ዚብል ኣብ'ቲ ኣዋጅ 73/1995 ይርከብ። ከምዚ ዝበለ ርክባት መጠን ከንደይ ንመንግሥቲ ከምዘተሓሰበ ዚርዳእ ነገር እዩ፤ ከመይ ሳዕቤን ዘምጽእ ነገራት ክህልዎ ስለዚ ኸእል።

ኣብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን እንተደኣኮይና ንዝኾነ ይኹን መንግሥታዊ ወይ ድማ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ከምዘይተውከል፤ ምስ ዝኾነ ይኹን ከምዘይተትኣሳስር፤ ናጽነትን ገለልተይንነትን ዝመለሰይኡ መንገዲ ሒዛ ስለእትካየድ፤ ንኸምዚ ዝበለ ኣገባባት ቦታ ከምዘይትህቦ ድሮ ኣብ ሳዕሊ ተጠቂሱ ኣሎ።

ግዳ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ብባህሪኡ ብመንነታን ከም ሰማ ካቶሊካዊት "ዩኒቨርሳል"፤ ማለት ዓለምለኻዊት ብምጥባብ እዛ ኣብ ኤርትራ ዘላ ቤተክርስቲያን (ካቶሊካዊት) ምስታ ኣብ ምሉእ ዓለም ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ርክብ ጥራሕ ዘይኮነ ብመሰረቱ ንህላዊ ዚትንክፍ ሓድነት ኣለዋ። እዚ ርክብ'ዚ ግን ብጋባራዊ ምትሕግጋዝን፤ ዘለካ ርክብ ብምስታፍን (ብምክፍፋልን) ብሓልዮ ሓድሕድን ዚግለጽ መንፈሳዊ መልክዕ'ምበር ፖለቲካዊ ባህርይ ዘለዎ ኣይኮነን። እዚ

ምትሕግጋዝን ሓልዮ ሓድሕድን ግን ከም ምጽወታ ብሕቱ ዚረኣ ዘይኮነስ፤ ናይ ኩላ ቤተክርስቲያን ንብረት ካብ ዝኾነ ሓባራዊ ማዕከን ወጺኡ ከከም ኣድላይነቱን ግድነቱን ንዮሉ ዚዕደል እዩ። ስለዚ ናይ ኤርትራ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን (ብፍላይ ብውሽጣዊ ጉዳያታ) ካብታ ኣብ መላእ ዓለም ዘላ ቤተክርስቲያን እትረኽቦ ኩሉ ግቡኣን መሰላን ምጻኑ ኪፍለጥ ይግባእ።

እዚ ርክብዚ ብመሠረቱ ዕላማኡን ኣገባቡን መንፈሳዊ ብምጻኑ ንናይቶም ኣብ መላእ ዓለም ዘለዉ ካቶሊካውያን ሃገራዊ መንነቶም ዚትንክፍ ጸገም ዜምጽእ ኣይኮነን። ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ንናይ ሕዝብታት ሃገራዊ መንነት ኮነ ፖለቲካዊ ናጽነትን ናይ ርእሰ ውሳኔ መሰልን ትሕሉ ተኸብር።²¹ ስለዚ ከላ ናይዛ ኣብ ኤርትራ ዘላ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ምስ ናይ መላእ ዓለም ካቶሊካውያት ዘለዋ ርክብን ሓድነትን ንናይ ኣባላታ ሃገራዊ መንነት ዘጸግም ኣይኮነን።

7. ርእሰኻ ብኤኮኖሚ ምኽኣል

ብኤኮኖሚያዊ መዳይ ርእሰኻ ብዛዕባ ምኽኣል'ውን፤ ወላኳ ናይ ምትሕግጋዝን ዘሎካ ሃብትን ምጽዋትን ብሓባር ናይ ምጥቃምን መምርሒ እንተ'ሎ፤ ኣብ ሃሃገሩ ዘላ ቤተክርስቲያን ካቶሊክ ርእሳ ክትክእል፤ ብወገን ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ወትሩ ዘዩጽጽ ጸዕሪ ምስተኻየደ እዩ። ናይ ኤርትራ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን እዚ ባህግዚ ዘይብላ ኣይኮነትን። ግና ኣብ ክዉንን ህሉውን ኩነታት ከንድህብ ኣሎና። ካቶሊካውያን ምእመናን ውሑዳት ብምጻኖም፤

²¹ *Populorum Progressio*, 6.

ንቤተክርስቲያኖም ርእሳ ዜኸለላ ርቡሕ ሓገዝ ከፈልፍሉ ዘይኸለሉ እዩም። ርእሰኻ ናይ ምኽኣል ዚብል ኣተሓሳስባ ምእንቲ ኪሠርጸም፤ ገለ ናይ ሱታፌ ምልክት ኪኸውን ዚኸእል፤ ብመልክዕ ዓመታዊ ግብራታቦት ከምኡ'ውን ብመባእ መጠነይና ወፊያ ኪገብሩ ነተባብዮም። ስለዚ ካብ ሓያሎ ግዜያት ኣትሒዝና ነዚ ርእሰኻ ናይ ምኽኣል መደብ ክንበጽሖ ዜኸእለና መጋበርን ኣገባብን ኣብ ምምሃዝ ንርከብ ኣሎና። ግና ሕጂ'ውን እዚ ነገራት'ዚ ብሓጺር ግዜ ኪኸውን ኢልካ ምሕሳብ ካብ ክዉንን ህሉውን ኣገባብ ምርሓቕ እዩ።

ቤተክርስቲያን ኣሠርቲ ድኻ ኪኸውን ዝመረጸ ክርስቶስ ብምኽታል ካብቶም ኣብ መላእ ዓለም ዘለዉ ኣባላታ እትረኽቦ ናጽ ዝኾነ ወፊያ ምቕባል ግቡኣ እዩ። እንተ'ኾነ ኣብ ዝቐደመ ገጽ (85) ከምዝበልናዮ፤ እዚ ምትሕግጋዝ'ዚ ትዚቦ ወይ ምጽወታ ዘይኮነስ፤ ኣብ መንሳ ኣገዋት ዚግለጽን ዚረጋገጽን ሓባራዊ ምትሕግጋዝ፤ ብሓልዮ ሓድሕድ ኣብ ናይ ሓባር ሃብቲ ምስታፍን እዩ፤ ከመይ "እቲ ተረፍኩም ነቲ ጉደሎኦም፤ እቲ ተረፍም ከላ ነቲ ጉደሎኹም ኪምልእ'ዎ ማዕርነት ምእንቲ ኪኸውን እዩ ዝጽሕፎ ዘሎኹ" (2ቆሮ. 8:14) ይብል ቅዳውሎስ። ስለዚ ምምልላእ ንቡር ናይ ሓድነትን ፍቕርን ምልክት እዩ።

እንተ'ቲ ብወገን መንግሥቲ ንቤተክርስቲያን ኪወሃብ ዚበሃል ሓገዝ (እዋጅ 73/1995 ኣገ.5/2 ኣገ.7 ኣገ.8) ቤተክርስቲያን ብወገን ሰብኣዊ ምዕብልና ንሕዝቢ ኣብ እተበርክቶ ኣገልግሎት መንግሥቲ ኪሕግዝ ምስ ዚደሊ ኣእዳዋ ዘርጊሓ ትቕበሎ። ንናይ ኣባላታ ውሽጣዊ ምምሕዳር ብዚርኢ ግን ከም ምጽዋት ክትሕገዝ እኳ እንተዘይጸልኣት፤ ብደሞዝ ወይ ብኻልእ ዓይነት መልክዕ ግን ኣይትምልከቶን። ከመይ ንታቦት ዘገልግል ብታቦት ይነብር።

ነዚ ዝከርዘርዘር ሓሳባትን መልእኽትን መንግሥቲ ተገንዚቡስ ኣብ'ቲ ኩሉ ምስ ቤተክርስቲያን ዘለዎ ርክብን- ብመንጽር ቤተክርስቲያን ዘለዎ ኣረኣኣያን ዚግዛእ ግምት ኪህቦ ምሉእ ተስፋ ኣሎና። ኣብ'ዚ ተተንቲኑ ዘሎ ገሊኡ ሓሳባትን ነጥብታትን መንገደልጥ ንምርድኡ ብርትዕ ይብል ይኸውን፡ ከምኡ ከምዚኸውን ኣይጠፍእናን፤ ከመይ ናይ ትምህርተ ሃይማኖት መሠረትን፤ ብፍላይ ከኣ ብዛዕባ ቤተክርስቲያንን ተልእኮኣን ዕላማኣን ዕምቑ ዝበለ ርድኢት ዚሓትት፤ ምርድኣን ንኪብጻሕ ዝኾነ ዓይነት ርሑው ዘተን ምምይያጥን (Dialogue) ከከም ኣድላይነቱ ኪካየድ እምነትናን ሃረርታናን እዩ።

ኣብ ሃገርና ዘሎ ሰላም፣ ብናይ ሥጋ ጣዕሚ ብሕቱ ዘይኮነስ ብናይ መንፈስ ርወዮትን በረኽትን ተመሊኡ ፍጹም ኪኸውን፡ በዚ'ውን ንናጽነትን ንፍትሕን ሰላማዊ ንብረትን ዝተበጀዉ ኩሎም “ንኸንቱ ከምዘይሞቱ” ዝኸሮምን ፍሪ መሥዋዕቶምን በሪሁ ዚነብረሉ ዕድል ኣጸቢቐ ኪምዕብል፡ ካብ ድኽነትን ድንቁርናን ትሑት ንብረትን ዝተናገፈ ጥጡሕ ኃላፍነትን ከቢድ ምጻኑ ብምግንዛብ ድማ ንመራሕትና ዓቕልን ጥበብን ከይፍለዮም ናብ ኣምላኽና ንጽሊ።

ንኹልና'ውን ናይ ምጽውዋርን ምትሕልላይን፣ ናይ ሓድነትን ስኒትን መንፈስ ባዕሉ ልዑል እግዚኣብሔር የፍስሰልና።

ምኅፅንታ ሰላም

ኣብ ሃልላይ ዙርያ ኩናት ኤርትራን ኢትዮጵያን 1998-2000

ግንቦት 2000 ዓ.ም.ፈ

ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዚካየድ ዘሎ ኩናት፣ ንዝሓለፈ ክልተ ዓመት፣ ኣብ መንጎ ተስፋን ትጽቢትን፡ ዘምለጠ ዕድላትን ናብዝን ናብትን ኪብል ድሕሪ ጸኒሑ፣ ኣብ'ዚ ቅንያት'ዚ ኣዝዩ ሓደገይና ኣብ ዝኾነ መድረኽ በጺሑ ኣሎ። ምስ ናይ ዕርቂ ፈተነ ዝተተሓሓዘ ናይ መወዳእታ ጨራ-ተስፋ እናጸልመተ ምስ ምኻዱ፣ ብዚሕዝን መልክዑ፡ እቲ ዕድልን መወዳእታ ቛልን ንኣጽዋር ተገዲፉ ኣሎ። ር.ሊ.ጳ. ዮሐንስ ጳውሎስ ዳግማዊ ደጋጊሞም ዝተቐወምዎን ዝኹነኦምን ውግእ “ረብሓ ዘይብሉ ጭፍጨፋ” ምጻኑ ሕጂ'ውን ከይተረፈ ኪረጋገጽ ተራእዩ። ብዋጋ ንጽሕን ድኻን ሕዝቢ ዚፍጸም፣ ከምኡ'ውን “ዓሌት-ሰብ ንውግእ ከጥፍእ እንተዘይተረኺቡ፣ ውግእ ንዓሌት-ሰብ ከጥፍእ” ምጻኑ ዚገልጽ ብሂል ሓቅነቱ ኪረጋገጽ ይርከብ።

መላእ ዞባ ናብ ሓደ ዓውደ-ኩናት ዝተለወጠሉ፣ ኣብ ልዕሊ ከተማታትን ዓድታትን ቦምብ ዝኸመሉ፣ መላእ ሕዝቢ ናብ ዘይሓሰቦ ቦታታት ዝተሰደደሉ፣ ቦሽሓት ዚቑጽሩ ዜጋታት ዝሞቱሉን ዝቕበሉሉን... እዚ ከምዚ ዝበለ ዜሰቅቕ ሃለዋት እዩ በዚ ሎሚ ዚረኣ ዘሎ። ኣብ ሰብኣዊ ሕይወትን ግዙፍ ንብረትን ዝወረደ ዕንወት መጠኑን ሚዛኑን ጋና ብሕጂ ኪግምገም ዘለዎ እዩ። ዝኾነ ኾይኑ ነቲ ኩነታት ብሓጺርን ብሓፈሻውን መልክዑ ከትጥምቶ ከሎኻ፣ በዚ ኩናት'ዚ

ዝመጽኦ መጠን ዕንወት፣ ምስቲ ብዝሓለፈ ናይ ሰላሳ ዓመት ዙፍት ዝተዋሃለሉ ዕንወት ዚጻረግ ምዃኑ ይግለጽልካ።

ነዚ ናይ ኦጽዋርን ዙፍትን ሃፍነፍ ንምዕጋት ዝተኻየደ ፈተነታት ሰለምንታይ እዩ ዘይተዓወተ? ንናይ ዙልና ኅሊናን ኣተናን ዘላቂ ዘሎ መሪር ሕቶ እዩ። እንተኾነ ሕጅሰ ንሓድሕዳዊ ምክላሰን ምውቕቓስን ዚኸውን፣ እዚ'ባ እቲ ይሕተተሉ ዚበሃለሉ ግዜ ኣይኮነን።

ነዚ ውግእ'ዚ ንምውጋድ ኪገብሩ እናኸለሉ ገለ ዘይገበሩ ዙሎም፣ እዚ ነገር'ዚ ሰለምንታይ ኪርከብ ተኻሊሉ? ኣብ ኣተሓሕዳዊ ጉዳይ ከመይ ዝበለ ረብሓን ጠቕምን ዓብሊሉ? ዚብል ሕቶታት ኣልፂሉ ርእሱ ኪሓትት ሓላፍነት ኣለዎ።

ብናይ'ዚ ዘይተደለየ ዙፍት ሃልሃልታ ናይ ዝተለብለበ ሕዝቢ ሓደ ክፋል መራሕትን ጓዕትን ከም ምዃንና መጠን፣ ሓደ ምሕጽንታ ጥራሕ ነቕርብ፣ እዚ ዙፍት'ዚ ንሓንቲ መዓልቲ'ኳ ምንዋሉ ማለት ንመላእ ሕዝቢ ኅልቀት፣ ንመላእ ሃገር ዕንወት ማለት እዩ። እቲ ተጸብእታት ዳግማይ ምስተወልዐ፣ እቶም ንምዕጋቱ ሓላፍነት ዝነበሮም ወገናት ንጸዕርታቶምን ውጽኢቱን ደረት ምግባሮም፣ ዝገደደ ከኣ ዙሎ ዕድላት ከምዝተጸንቀቐ ምግማቶም፣ ክንርድኦ ኾነ ምኸንያት ክንረኽበሉ ዘይከላልና ጉዳይ እዩ። ምእንተ'ዚ እነቕርቦ መሪር ምሕፅንታ፦

- ነዚ ትርጉም-ኣልቦ ቅትለትን ዕንወትን ንምዕጋት ዓቕሚ ዘለዎ ዘበለ ኪዓግቶ፣
- እዚ ኦጽዋር ሞትን ዕንወትን ኪዕገት፣ ፈጸሙ'ውን ኪውገድ፣
- ኣብ ክንዲ ግብረሽብርን ሁከትን፣ ናይ ኣእምሮ ልቦናን መንገዲ ኪነግሥ የድሊ፣

- እዚ ዙሎ ድማ ብዝቐልጠፈ ከይወዓልካ ከይሓደርካ ኪብጸሕ ዘለዎ እዩ። ንጽባሕ ምባል፣ ኣዝዩ ኪድንጉ ዚኸእል፣ ኪርከብ ዘይከላል ዕድል ኪኸውን እዩ።

ነዚ ምሕፅንታና ናብ ዙሎ ንዝርግሖ ኣሎና። ብፍላይ ብደረጃ ዓለምለኸ ኣብ ዚንቀሳቐስ ተቐዋማት (ትካላት) ኃላፍነት ዘለዎምን፣ ኣብ ግብሪ ከድምዑ ንዚኸእሉን ወገናት ንምሕፅን ኣሎና።

ብውግእን ግብረሽብርን ብጥሜትን ብኻልእ ጸገማትን ብዚጠፍኡ ዘለዉ ሰብኡትን ኣንስትን ሕፃናትን ንዚግደሱ ተቐዋማትን ጉጅለታትን ውልቀሰባትን፣ ምሕፅንታና ነቕርቦሎም። ነፍስወከፍ ዓቕሙ ዚፈቕዶ ዘበለ ኪገብር ይግብእ። እቲ ናይ ኣሸሓት ሕፃናት ሓዘን ዝመልእ ሃንቀውታን ጠመተን ጥራሕ'ኳ፣ ነዚ ሓደጋዚ ንምግታእ ገለ ከይገበርና ንኸይንድቅስ ዚኣክል ምኸንያት ኪኾነና ይግባእ።

ኣብ'ዚ ናይ ታሪኽና ኣዝዩ ዝጸልመተ ሰዓት ኣህጉራዊ ማኅበረሰብ ኪንቀሳቐስን ገለ ኪገብርን ንምርኣይ ብሃንቀውታ እንክንጸበ፣ ልዕሊ ዙሎ ግን ሕዝብና ኣብ ጉይታ ዘለዎ እምነቱን ጽንዓቱን ልዕሊ ዝኾነ ይኸን እዋን፣ ሎሚ ዓዚዙ ንርእዮ ኣሎና፤ ንሱ ናይ ዙሎም ሕዝብታት ዕድልን ዕጫን ኣብ ኢዱ ዝጨበጠ እዩ። በዚ ርድኢት'ዚ ተሰኒና፣ ነቲ ዓለም ኪህቦ ዘይኸእል፣ ነቲ ኡንኮን ኡንተይናን ነባርን ሰላም፣ ሰላምካ ሃበና፣ እናበልና ብእምነት ተመሊእና ንጭርሕ። እናና ድንግል ማርያም፣ ኪዳን ምሕረት ጽላል ሃገርና ኣብ'ዚ ምህላና ትደግፈናን ተጽነዓናን።

(ኣብ *Osservatore Romano*, 21.5.2000 ዝተጎተመ)

ነዛ ሃገር እግዚአብሔር የፍቅራ ኢየ

ሓዋርያዊ መልእክት አብ 10ይ ዓመት ናጽነት

24 ግንቦት 2001 ዓ.ም.ፈ

መባእታ

“ንድኻታት ከበሥሮም ስለዝቐብለኒ፡ መንፈስ እግዚአብሔር አብ ልዕለይ አሎ፤ ንምሩኻት ምምላስ፡ ንዕጪሩን ምርእይ፡ ንግፉዓን ሓርነት ከበሥር፡ ሕርይቲ ዓመት እግዚአብሔር ከሰብኸ ለኣኸኒ” (ሉቃ 4:18)።

1. እግዚአብሔር ንዘፍቅራ ነዛ ሃገርን፡ ብሓልዮቱ አብኣ ንዚነብር ሕዝብን፡ መራሕቱን፤ አብ ትሕቲ መንፈሳዊ መዝነትና ንእትርከቡ ምእመናንን፡ ከምኡ'ውን ኩሎም ሰብ ጽቡቕ ድላይን፡ ናይ እግዚአብሔር ኣቦና ጸጋን ሰላምን ምሳኻትኩም ይኹን።

ናይ ቤተክርስቲያን ተልእኮ፡ ንናይ ክርስቶስ ጸጋታትን መደብ ድኅነትን ናብ ደቅሰብ ምዝርጋሕን ምብጻሕን፡ ማዕረ ማዕረኡ ድማ፡ ነቲ ምድራውን ግዜያውን ሃለዋት ደቅሰብ ብመንፈስ ወንጌል ከተብርሃ ግቡኣ ስለዝኾነ፡ (ሓዋርያዊ ተልእኸ ምእመናን ቍ. 5 - *Apostolate of the Lay Faithful*, 5)፤ ሎሚ ናይ ዘለዉ ኩሎም ሰባት (ደቀንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን) ሓጎሶምን ተስፋኦምን፡ ሓዘኖምን፡ ጓሂእምን ኩሎ ናይ

ቤተክርስቲያን ሓገስን ተስፋን፡ ሓዘንን ጓህን እውን ብምጥፋት (ፍሥሐን ተስፋን ቍ.11 The Church in the Modern World. 1)።

ዓሥራይ ዓመት-ነጻነት ሃገርና ኤርትራ አብ እነኹብረሉን፡ ካብዚ ናይ ዓመት ደልሃመት-ውግእ እንወጽላሉን፡ ንምርጫታት እንሸባሸበሉን ዘሎና ወርታት፤ እግዚአብሔር ነዛ ሃገር ከምዘፍቅራን፡ ንሕዝባ ከምዚሓልየሉን፡ አብ ዝሓለፈን ዝቐረበን ታሪኹ ድንቂ ነገራት ከምዝገበረሉን ብምዝኸኸር፤ ንናይ ሕዝብና ሃለዋት ዚትንክፍ ዘበለ፡ ማኅበራውን ፖለቲካውን፡ ኤኮኖሚያውን፡ መንፈሳውን ጉዳያት ብዚርእ ናይ ተስፋን ናይ ምጽንናዕን ናይ ማዕዳን ለበዋን ቃላት ከነስምዓኩም ግቡእናን ሓላፍነትናን እዩ።

ብቻል ኢሳይያስ ነቢይ ገይሩ እግዚአብሔር - “ንሕዝቦይ አጽናንዎ! ይብል አምላኸኛ፡ እወ! ንሕዝቦይ አጽናንዎ! ንሕዝቢ ኢየሩሳሌም አተባብዑዎም፡ ጸበባኦም ከምዝተወድኡ፡ አበላኦም ከኣ ከምዝተጋድጉ ንገርዎም” (ኢሳ. 40:1-2) ዚብል ቃል፤ ሕጂውን ንሕና ካቶሊካውያን ጳጳሳት ኤርትራ ብሓድሽ መንፈስ ንደግመልኩም አሎና።

1^ይ ክፍሊ

10^ይ ዓመት ናጽነት ምስጋና ንአምላኽ

2. ቅድሚ 10 ዓመት፡ እቲ ናይ 30 ዓመት ኩናትን ዕንወትን አብቂዑ፡ ሕዝባዊ ሠራዊት ሓርነት ኤርትራ ብዓወት አብዛ ዋና ከተማና ብምእታዉ፤ አብ ሕዝብና ተራእዩን ተሰሚዑን ዘይፈልጥ መንፈስ

ታሕጓስን ምጽንናዕን ሰፊኑሉ አብ ዝነበረ እዋን፤ ናይ'ቲ ታሪኻዊ ወቕቲ እንታይነቱን ትርጉሙን አንፈቱ ንኸይስሕት፡ አነጻርና ንምብራህ አብ ዝጸሓፍናዎ መልእኽትና “ድሕሪ ናይ ዓመታት ውግእን ናይ ዘተ ሰላም ጸዕርን፡ ባብ ይርከቦ ዘይመሰል ካብ ዝነበረ ሃለዋት ናጽ ሰለዘውጽአና፡ ብርሐው ልብን፡ ትሑት መንፈስን ንአምላኽና ከነመስግኖ ይግበላና” (ሰላምን ምዕብልናን-1991) ኢልና ነበርና። ሽዑ ነቲ ምእንታና ድንቂ ነገራት ዝፈጸመ አምላኽ (ሰላ.ምዕ. 1991) ከምዘመስገንናዮ፡ ሎሚውን ድሕሪ 10 ዓመት፡ ብዝለዓለ መንፈስ ምስጋና ከንቀርቦ ግዲ እዩ። ከመይሲ፡ እቲ ብዙሕ ዝተጸዕረሉ ሰላማዊ ሕዝባዊ ረፈረንደም ብጽቡቕ ተሰናዲዶ፤ ብጽቡቕውን ተኻይዱ ተፈጸሙ ከኣ። እዛ ብዙሕ ዝተሣቐየት ሃገርን ሕዝባን ብዜኹርዕ አገባብ፤ ብድምፁ አቢሉ አብ ማኅበረሰብ ዓለም ብምጽንባር ግቡእ ቦታኡ ሓዙ እዩ። ድሕሪኡውን ብመጠኑ ናእዳን አድንቕን ዝረኸበ ናይ ዳግሙ-ሕንፀት ጉዕዞ ሰዲቡ፤ ማዕረ ማዕረኡ ድማ ቅዋም ናይ ምርቃቕን ምጽዳቕን ዕማማት ብግቡእ ተፈጸሙ። እዚ ከኣ አብ ናይ ሰላም መንፈስ ሰለዝኾነ በዚ መንፈሳዊ በረኽት ንዝባረኸና አምላኽ ከነመስግኖ ግቡእ እዩ (ኤፌ. 1:3)።

አብዚ ዝሓለፈ ሠለስተ ዓመት አብ ልዕሊ ሕዝብናን ሃገርናን ዝወረደ ፈተና መማዝንቲ ዘይብሉ ምንባሩ ርዳእ እዩ። ብሞት ዝተፈለየን ዝሰንከለን፤ ካብ ጥጡሕ ናብራኡ ዝተዘናበለን፤ ዝተሰደደን ዝተዋረደን፤ አለይቱን ናበይቱን ናብ ግንባር ውግእ ሰዲዱ ብመነባብሮ አዝዩ ዝተጸገመ ንብረተሰብ ኮይንና ኢና። ነዚ ኹሉ መሰናኸላት ንምስጋና ከቢድ ኃላፍነት ንምጽርን ዓቕሚ ንዝሃበና አምላኽ፤ ካብዚ መሪር ሃለዋት ከኣ ተማሂርናን ተመኲርናን፤ ከንወጽእ'ዎ ናብ መድረኹ ሰላም ገጽና ከነማዕዱ ንዘኸለለና አምላኽ፡ ቀዳማይ ተግባርና ንኣኡ ሞሳ ምምላስ ሰለዝኾነ፡ ንሕናውን ከም መጠን መንፈሳውያን መራሕቲ

እነቼርቦ ቀዳማይ ምዕዶና “እግዚአብሔር አምላክና ምሕት ፈሊጥና” (ሕዝቅ. 37) “ወናይ ከምዝሸኑ” (መዝ. 136:1)፤ ተአሚንና ዚበቅዕ ምስጋናን ሞላን ንከነቼርብ እዩ።

ናጽነት ሀያብ አምላኽ እያ

3. ዕብዩት ሰብ ዚገልጽን፡ በምሳል-አምላኽ ከምዝተገብረ ካብ ዜረጋግጽን ባሕርያቱ ሓደ፤ እቲ ፍጥር ኪብል መዓልቲ ወዲሰብ ዝተዓደሎ ጸጋ-ናጽነት እዩ (ዘፍ. 1:26-27፤ ጥቢ.2:23፤ ሂራክ 17:3-10)። ናጽነት ንሰብ ምስኡ ዝተፈጥረት ምስኡ ከአ እትነብር ዕድሎቱ እያ። ስለዚ እዩ ሽኡ እዛ ብአምላኽ ዝተዋህበቶ ዕድሎቱ ብዝሸምኡ ሰብ ክትንፈኝ ከላ፤ ንኪረኽባን ንኪጭብባን ዝተፈላለዩ ብልጋታትን፤ ክላብ ኃይሊ ምጥቃምን ዚበጽሓላ።

ንሕና ደቂ-ሰባትውን ምእንቲ ናጽነትን ፍትሓውነትን ንወፈ፡ ንቃለስ ደአምበር ንስራሓቱን፡ ነቲ ሰብአዊ መጋበሪታቱን፡ ብምሥጢራውን ጭቡጥን ኣገባብ ኣወሃሂዱ፤ ንጉዕዞ ታሪኽ ብምምራሕ ንሱ ባዕሉ ናብ ዝመደበሉ ዕላማ ኣበሉ ዜቕንዩ፡ እግዚአብሔር ምሕት (ሰላምን ምዕብልናን) ብጽኑዕ እንኣምኖ እዩ። “ኣገዋተዩ ንሰኻትኩም ሓራ ክትኮኑ ኢኹም ዝተጸዋዕኩም እንተኾነ ንሓድሕድኩም ደኣ ብፍቕሪ ተገዝኡምበር፤ እዚ ሓርነትኩምሲ ንምኽንያት ኃጢአት ኣይትግበርዎ” (ገላ. 5:13)። ናጽነት እምበኣር ደስ ዝበለካ ንምግባር፡ ካብ መዝነታውን ሓላፍነታውን መሥመር ንምውጻእ ዘይኮነሱ፡ ነቲ ዝቐረበልካ ወናይ ነገር ንምምራጽን፡ ንምኽታልን ዚግበር ምንቅስቃስ ወይ ውሳኔ እዩ። ፈጣሪ አምላኽ ባዕሉ ንነፍሱ-ወከፍና “እንሆ፡ ሎሚ ምርቓን መርገምን ኣብ ቅድሚኹም ኣንብር ኣለኹም” (ዘዳ. 11:26)። ስለዚ ከአ ናጽነት ምስቲ

እግዚአብሔር ኣብ ተፈጥሮና ዝሰጡዓልና ዓቕሚ ኣእምሮን ድልዩትን ዝተኣሳሰረ ምሕት እዩ፡ (ፍሥሓን ተስፋን፡ ቁ.17)።

እዚ ዓሠርተ ዓመት ከም ናጽ ሃገር ኮይንና ኣሕሊፍናዮ ክንብል ከሎና ናጽ ዝኾኑ ዜጋታት ዝሓቕፈት ናጽ ሃገር ማለት፤ ናጽነት ሓንቲ ሃገር፡ ብናይ ዜጋታታ ናጽነት ይቐውም። ናይ ጎሊናን እምነትን ናጽነት፤ ናይ ዘረባ፡ ጽሑፍን ርክብን ናጽነት፤ ተሓባቢርካ ናይ ምዝታይን ምስራሕን ናጽነት ዝጨበጡ ዜጋታት ዚቕመጥዎ ሃገር ብግዳምን ብውሽጥን ናጽ ሃገር ክትበሃል ግዲ እዩ። ነቶም ናታን፤ ሕግታታ እኸቢሮም ኣብኣ ንዚነብሩ ዘበሉ ድማ እታ ሃገር ናይ ናጽነት ውሕስነት ክትህብ ግቡእ እዩ። በዚ መንጽር’ዚ ካበይ ተበጊሶና ኣብይክ በጺሕና? ኢልና ክንሓትት ነፍሱ-ወከፍውን ንወናይ ዘበለ ነጺን ንናጽነቱ ኣብ ዘይመዓላኡ ኣውጺልዎ፡ መሰል ብጻዩ ግሂሱ፡ መሥመር ፍትሒ ጥሒሱ እንተኾይኑ ንጎሊናኡ ኪምርምር፤ ከምኡውን ከም ሕዝብን ሃገርን ነታ ከም ክቡር ሀያብ ዝተዋህበትና ናጽነት እንበቅዕ ኮይናዶ ተረጊብና ኢልና እንሓተሉ እዋን እዩ። ከመይ “ነፍሱ-ወከፍ ሰብ ነቲ ብሥጋዊ ሕይወቱ ከሎ ዝገበሮ ወናይ ኮነ እከይ ምእንቲ ዚቕበል ኩላትና፡ ኣብ ቅድሚ መንበር ፍርዲ አምላኽ ብግዲ ክንቀርብ ኢና” (2ቆሮ. 5:10)።

እዋን ሰላምን ምዕብልናን

4. ሰላም ማለት ውግእ ዝጎደሎ ሕይወት በይኑ ከምዘይኮነ፤ ሰብኣውነት ዝዓዘዞ፡ መሰላት ዚሕለወሉ፡ ምልኣት-ሕይወት ዚረኣየሉ፡ ብኩሉ መዳያት ዚምዕብለሉን ምሕት፡ ንክንመልክት ኣብታ “ሰላምን ምዕብልናን” እትብል ናይ 1991 መልእኽትና ከምዚ ዚሰዕብ ጽሑፍና፡ “ሓዲሽ ኅብረተሰብን ንወድሰብ ዚበቅዕ ጽፋፍ ሥልጣኔን ብዛዕባ ምፍራይ እንክንዛረብ፡ ሓደ

ከንርስዎ ዘይግባእና፡ ዝኾነ ይኹን ሥልጣኔ ብዘይካሉ ጉደሎ ኮይኑ ዚርከብ ፍሉይ ነገር እሎ። ንሱ ድማ ሰፍሖትን ምልኦትን ዝገዛዝ ምዕብልና ወዲ ሰብ እዩ። ምዕብልና እንኪበሃል ብኤኮኖሚያዊ ዕብዩት ጥራሕ ዚምዘን ኣይኮነን። ምዕብልና ጽፋፍን ቅኑዕን ኮይኑ ምእንቲ ኪርከብዎ ምሉእ ኪኸውን ኣለዎ፤ እዚ ማለት ከኣ ንነፍሱወከፍ ሰብ ዚደምዕን፤ ንሕይወትን ኩነታትን ወደሰብ ብኹሉ መዳያት ዚማዕብልን ኪኸውን ይግባእ። ... እቲ ኪጸፃረሉ ዚግብኦ ፍጹምን ምሉእን ሰብእውነት እዩ።

5. ብድሕሪ ሓርነት ኣብ ዘሎ እዋን ኩሉ ናብ ሰላምን ምዕብልናን ጠሚቲ፤ ኣብ ግዳምን ውሽጥን ዘሎ ኤርትራዊ ንሰላምን ምዕብልናን ሃንቀውታኡ'ውን ልዕሊ ዓቕሙ መጢጥዎ ብቐሊሉ፡ ብዘይገለ መኻልፍ ዚመጽእ ዝመሰሎም'ውን ውሑዳት ኣይኮኑን፤ ብዝኾነ ግን ኣብተን ሰላምን ህድሓትን ዝነበረለን ናይ ናጽነት ዓመታትን፤ ብወገን መሠረታት-ልምዓት ማለት ኣብያተ-ትምህርቲ፡ ከንክን ጥዕና ጽርግያታት ጸዓት ዝበለ ግሩም ስጉምትን ምዕባልን ከምዝተራእየ ዚከሓድ ኣይኮነን፤ ካብ ኩሉ ሽኡ ንገጠርን ከተማን ከመዓራሪ፤ ኣውራ ነቲ ወገን ገጠር ዘተኮረ ምዃኑ ኣወንታዊ እዩ።

ኣብ'ቲ ንገጠራት ዝጠመተ ናይ ምዕባል ልምዓትን መደባት ቤተክርስቲያን ብወገና፡ እጃማ ኣበርኪታ እያ። ቤተክርስቲያን “ዘይመንግሥታዊ ማኅበር ረድኤት (NGO) ኣይኮነትን” ብሽምኡ ክትረከ'ውን ኣይግባእን። እቲ ብኣኣ ዚዋፈር ናይ ሰብእዊ ምዕብልና መደባት ንዝኾነ ይኹን ሃይማኖታዊ ዓሌታዊ ወይ ካልእ ሌላን ጉሌላን ዝተመርኩሰ ወይ ከኣ ብናይ ምስዳዕ ዕላማ'ውን ዝተበገሠ ኣይኮነን። “ቤተክርስቲያን ፖለቲካዊ ኤኮኖሚያዊ ወይ መንም ማኅበረሰባዊ

ሥርዓት'ኳ እንተ ዘይኮነት ነቲ ክርስቶስ ኣብ ደቂ ሰባት ዝመሥረቶ ሓድነትን ክብርን ንምስፋን ዝከላላ ትገብር” (ፍሥሓን ተስፋን፡ ቁ፡42)። ኣብ ኅብረተሰብ ዘለዋ ቦታ ከኣ ተልእኮኣን ህላዌኣን ብቐንዱ ዘምጽእ፤ ብታሪኽ ከኣ ዝጸንሐ ደኣ እምበር ብናይ ገለ ኃይልታት ልግሲ ወይ ድንጋጌ ዝመጸ ኣይኮነን።

ኣብ ዝሓለፈ እዋናት ንስራሕ ቤተክርስቲያን ዚድርት ብዙሕ ነገራት ተፈጸሙ። እቲ ብዘመነ-ግዝኣት ብዓመጽ ካብ ቤተክርስቲያን ዝተወሰደ ንሕዝቢ እተገልግለሉ ዝነበረት ተቐዋማት'ኳ ዛጊት ኣይተመልሰላን። ብዘመነ-ግዝኣት ባዕዲ ዝተፈጸመ ዝተፈላለየ ብዙኅ በደላት እናተኣረመ ከሎ፤ እዚ ንንብረት ቤተክርስቲያን ዚርእኦ፡ ቆላሕታ ዘይምርካቡ ስለምንታይ እዩ? ናይ ፍትሕ ጉዳይ'ውን ስለዝኾነ ወትሩ ኪለዓልን ኪትንከፍን ኪነብር ግዲ እዩ።

6. መደባት ልምዓትን ምዕባሌን ብወገን መንግሥቲ ጥራሕ ዘይኮነ ብቤተ ክርስቲያን፤ ካልኦት ገበርቲ ሠናይ ብወገን ብሕታዊ ክፋልውን ኮይኑ ንሕዝቢ ዘሳትፍ ኪኸውን ኣለዎምበር፤ ብሓደ ወገን ጥራሕ ዚግበር ምንቅስቃስ ወይ ሕዙእ ተግባር፤ ወትሩ ድሩት ምዃኑ ዘይተርፎ እዩ።

ኣብ ወገን ኤኮኖሚያዊ ምንቅስቃሳትን ንግድን፤ ከምኡ ኣብ ናይ ወፍሪ (Investment) እቲ ዚድለ ምሉእ ናህሪ ዘለዎ ምንቅስቃስ ብዙሕ ሰብ ዝበሃኝ እዩ። ብባንኩ-ዓለም ዝተጠቐሰ ዕብዩት የሃሉ'ምበር፤ ካልእ ኣገባብን ዝሓሸ መደብን እንተዚግበርከ ኣበይ ዘይምተበጽሖ ዚብል ኣረኣእያ እውን ኣሎ። ቅጥዒ ዘይብሉ ርእሰማልነት (Capitalism) ፋሉል ምስዳዱ'ኳ ዘይቅቡል እንተኾነ (ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ይ፡ መበል ሚእቲ ዓመት - Centesimus Annus, 42)፤ ብመጠኑ ግን ኣሳታፊ ዝኾነ፡ ብፍላይ ነቲ ትሑት ዝዓቕሙ ብሕታዊ ክፋልን፤ ንህላዌ ናእሽቱ ነጋዶ ዘየሃሲ

አገባብ ከመሃዝ የድሊ። እቲ ዚበሃል ኩሉ'ኳ ሓቂ ኢዩ እንተዘይተባህለ “እንታይ ይበሃል አሎ?” ብምባል መንገድና ከንመዝን ግን ግቡእ እዩ።

7. አብ ናይ ዝሓለፈ ዓመታት ትዕዛብትና ተመርኩስና እንከንዛረብ እነተሓሳስቦ ሓድሓደ ነገራት ኪህሉ ግዲ እዩ። “ምዕብልና ምሉእ ኪኸውን ኣለዎ። ንነፍሱ-ወከፍ ሰብ ዚደምዕን ንሕይወትን ኩነታትን ወዲ-ሰብ ብኹሉ መዳያቱ ዘማዕብል እዩ” ኢልና ኔርና። ብመንግሥቲ ዚወጽእ ሕግታት መብዛሕትኡ ግዜ ብሓዕለዎይ ኣካል ምስወጽኦ አብ ታሕቲ አብ ሕዝቢ እንታይ ጽልዋ የምጽእ አሎ ዚብል ግምት ኣይውሰደሉን። አብ ሕዝቢ ዘሎ ጸገማት ከይተራእዩ፣ አብ ግምት ከየእቶኹ፣ ብምምሕዳራት ተባሂሉና ኢልካ ጥራሕ አብ ልዕሊ ሕዝቢ ዚጸዓን ናይ ቀረጻትን ካልእን ጉዳይ ንሕዝቢ ከማርሮ ዚኸእል እዩ። ናይ ሕዝቢ ድምጺ ብቐሊሉ ናብ ሓላይ ሥልጣን ዚበጽሓሉ መቓልሕ ዚረኽቡሉ አገባብ ኪህሉ የድሊ። አብ ምምሕዳራት ከኣ፡ ንጡፍን ጽፋፍን (transparent) ዝኾነ አገባባት ኪምዕብል የድሊ። እቲ ናይ ሰላምን ምዕባሌን እዋን ዝበልናዮ ድሕሪ ሓርነት ዝነበረ ዓመታት ናቲ ጸገማት ዘይነበሮ ኣይኮነን።

ብመንጽር እዚ ሕይወት ሕዝብና ኪረእ ከሎ አብ ፍርዳዊ አገባባትን፤ ሥርዓት አብያተ-ፍርድን ዘሎ መረረ ሸለል ዘይበሃል እዩ። መንግሥቲ'ውን ተገንዚብዎ እናናሳዕ ዚህበሉ ምኽንያት ዋሕዲ ዓቕሚ ሰብ እዩ። ዚኣክል ምሁር ኣካል ዘይምህላዉ፡ ዘምጽእ ጸገም እዩ ተባሂሉ፤ ግና በዚ ኹሉ ዓመታትስ ገለ ምምሕያሽ ኪረእ ነይሩዎ፤ ሕጊ ዚፈልጥ የለን፤ ኣካይዳ-ሕጊ ዚቐበል ንብረተሰብ የብልናን ከይንብል፤ ሕዝብና ዓሚቑ ስምዒት-ሕግን ርድኢቱን ከምዘለዎ ዝተመሰከረሉ እዩ። ብቐዕ ፍርዳዊ አገባብ ዘይብሉ አብኡ ብልሽውና (Corruption) ኪዕንብብ ናይ ግድን እዩ። እዚ ብልሽውና'ውን ወይ ድሮ ወራሱና ከይህሉ፤ ወይ ከኣ

ከይወረሰና ብኣጋኡ ከንጥንቀቕ ዜድሊ መጋበሪታትን ናይ ቊጽጽር መደባትን ኪህሉ የድሊ።

ናይ ሰራሕን ሰራሕተይናን መሰል ጡረታ አብ ናይ ሎሚ ዓለም መሠረታዊ ዝኾነ ሕቶ እዩ። ብሰም ኣገልግሎት ዚመሓደር ናይ ሰራሕተይና ደሞዝ'ውን ንሃለዋት ኣገልጋልን፡ ዚኣልዮም ሥድራን ቆልዑን አብ ግምት ብምእታው ኪኸውን፤ ብሓፈሻ ናይ ዜገልግልን ዚሰርሕን መሰሉ ይተሓሉ(ሰራሕ ደቂ ሰብ ቊ. 19 On Human Work, 19)። ምዕዳል መሬት ካብ ግቡእ ንሓዕሊ ተደናጉዩ ንዋጋታት ክራይ ሰማይ ሰቐልዎ፣ ናይ'ቲ ማንም ደሞዝተይና ንኸራይ ዚኸፍሎ፤ ኪግመት ከሎ ንምእማኑ ዘጸግም ኮይኑ አሎ። መንግሥቲ ንዕዳጋ ክራይ ኪቆጻጸር ይጽግም ይኸውን፡ መሬት ብምዕዳል በዓል ዓቕሚ ባዕሉ ንኪሓንጽ ከቀላጥፍ ይኸእል እዩ በሃልቲ ኢና። እዚኣቶም ካብ'ቶም መሠረታውያን መሰላት ደቂ ሰብ ምዃናም እንኣምነሎም ነጥብታት ኢዮም (ሰላም አብ ምድሪ ቁ.11: Peace on Earth , 11)።

ባህልን መንነትን

8. ንጥንታውን ታሪኻውን መንነት-ሕዝቢ ዚትንክፍ ልማዳት አገባባት በብቐሩብ ሰሊኹ ኪኣቱ ዚጸንሑ እዩ። አብ'ዚ ዓመታት'ዚ ግን ኮነ ኢልካ ንዋትን ገንዘብን ጉልበትን ብምፍሳስ ወግዓዊ መልክዕ ንምልባሱ ዚግበር ምንቅስቃስ ብገርሂ ተገይሩ ኣይንብሎን። እቲ ምስ ተፈጥሮኣዊ ሕይወት ሕዝብና ዝተሓሳሰረን ሃብቱ ዝኾነን ሓዲሽ ዓመት መስከረም ሸለል ኢልካ ነቲ ናይ ጥሪ ዘይዓቕሙ ዋዕዋዕታ ምሃቡ ዕላማኡ እንታይ እዩ? ከምኡ'ውን ንበዓል ልደት-ፈረንጂ ዝለዓለ ግምት ምሃብ ንሓድነት ሃገር ዘደንፍዕ ብሓቂዶ ንሱ እዩ? ነቲ ጥንታዊ ፊደል ግእዝ'ውን ዜድሊ

ቂላሕታ ዘይምግባር እንታይ እዩ ብልሓቱ? ብታሪኽናን ብመንነትናን ከንኡርዕ አሎና፤ አብ ርእሱምርኡሳ ከንኡምን አሎና ዚበሃል ደሓ እንታይ እዩ መሠረቱ? ዓሚቕ ሠረት እምነትን መንፈሳውነትን ንዘለዎ ሕዝቢ አብ'ቲ አብ ቤተክርስቲያንን መሳጊድን ግቡኡ ኪፍጸመሉ ዘለዎ በዓላትን ግዜያትን ካልእ መደባት ምስራዕክ ኮነ ኢልካ፤ ካብኡ ንምርሓቕ ዝተገብረ እዩ፤ ኢልካ ካብ ምጥርጣር የድሕንዶ?

ሕዝብና'ውን ብወገኑ በቲ ትሑት ዓቕሚ ነቲ መንነቱ ግቡእነቱን ዚሕሉ አገባባት ተሽቲሉ ደሓ መደባት መርዓን ካልእ ጉዳያትን ኪገብር ይግባእ እምበር፤ ልዕሊ ዓቕሙ ብምሃድ ንረአዩለይ ሰምዑለይ ኮይኑ፤ ድሕሪኡ አብ ዕዳ ኪኣቱ አየድልን። በዚ መዳይ'ዚ ዓሚቕ ዝኾነ ማኅበራዊ፣ ባህላዊ ጽገና ኪገብር ይግብኦ ቢልና ንለውጢ ንጽውዕ። አብ'ቲ ንበዓልን ንጸሎታትን ዝተመደበ እዋን-አምልኾ ኮነ ኢልካ አኼባታት ምምዳብ፡ (ከም ኣብነት፡- ዓርቢ ሰቓለት፣ ሃገራዊ በዓል ክነሉ ንብዙጋት ተመሃሮ አብ ናይ ልምምድ መደባት ጸሚድካዮም ምውዓል) አብ ኅሊና መንእሰያትና ኪዘራእ እንደልዮ ፈሪሓ-እግዚአብሔር ዝዓሰሎ ሥነ-ምግባራዊ ኩስኩሳ ተጻዩ ምሃድ ኮይኑ ይረአየና።

ማኅበራዊ ሕይወት

9. አብ ማኅበራዊ ሕይወት ሕዝብና'ውን አብ'ቲ ናይ ሰላምን ምዕባሌን ዓመታት ናይ ማኅበራዊ ናብራ ሥነ-ምግባርናን፣ ሕሊናናን፣ መልክዕናን ኪሃስስ እዩ ዝተራእየና። እቲ ፈሪሓ-እግዚአብሔር ዝዓሰሎ አብ እምነት ዝተሓንጸ ባህልና በብቕሩ ተሸራሪፋ ተሓሒቑ ይኸይድ አሎ። ናጽነት ማለት ብኃላፍነትን መዝነትን ግቡእካ ፈሊጥካ፣ ነቲ ቅኑዕ መሪጽካን

ፈጸምካን ምኽኣል ደኣ'ምበር ብዘይ ቅጥዒ ምሃድ አይኮነን። ብሓጺና ግን፣ ናይ ሰድራቤት ሓድነትን መሠረታዊ ባህርያትን፣ ናይ ምትእምማን ምድንጋጽን መንፈስ፣ ናይ ኃልዮት-ሓድሕድን ልግሥን ምቕባል ጋሻን፣ መንፈስ ዝሒሉ ይረእዝ ዳርጋውን ተረሲዑ ናብ ሰበዕትን ጥልመትን፣ ናብ ዝርገትን አቢልና ንኸይድ አሎና። አብ'ቲ አካሪይቲ ንተኸሪይቲ፣ ነጋዶ ንተሻየጥቲ፣ አስራሕቲ ንሰራሕተይና ዚፍጽምዎ ዚረእ ዝንባሌ እዩ።

10. እዚ ከአ መበቁሉ ካብ ዋሕዲ ፈሪሓ-እግዚአብሔር እዩ። ሕዝብና ድሕሪ ናጽነት ዘምጽኦ ዝንባሌ ብውሑድ ቃላት ኪግለጽ ከሎ፡ “ካብ ግዝኣት-ሰብ (3ኛ) ሓራ ወዲእና፣ ካብ ግዝኣት-አምላኽን ሕጉን-ውን ሓራ ኢና” ዚብል ይመስል። “እንተ ዘይተጠንቀቅኩም ግና፤ በሊዕኩም ምስ ጸገብኩም፣ ጽቡቓት አባይቲ ሰሪሕኩም ምስተቐመጥኩምዎን፤ እሓኹምን አባረዕኩምን ምስ ሰሰና፣ ብሩርኩምን ወርቅኹምን ከአ ምስ በዝሓልኩም፤ ዘሎኩም ድማ ምስ በርከተ ሽዑ ልብኹም ኪዕበ እዩ'ም፤ ነቲ ካብ ግብፂ፣ ካብ ቤት ባርነት ዘውጽኣኩም እግዚአብሔር አምላኽኩም ከትርስዕዎ ኢኹም” (ዘዳ. 8፡11-14)፤ ዝበሎ እግዚአብሔር እነሆ ይረእ አሎ ከንብል ንኸእል። ብሕጊ አምላኽ ምክያድ ብጥበብ-አምላኽን ሕጉን ዝተመራሕካ ምዃን ናይ ሕዝብና መለሰዪኡ እዩ። ነዚ ዚድርብዩሉ መዓልቲ መንነቱ ደርብዩ ማለት እዩ።

ናይ ማኅበራዊ ሕይወት ምዕባሌን ፈሪሓ-እግዚአብሔርን አይጋጮን እዩ። እኳ ደሓ ንነባሪ ሥልጣኔ መሠረቱ፤ ድልዱል ዓንድታቱ መንነትካ ምሕላው መደብ እምነትካ ምጽናዕ እዩ። እምነት እጁ-ሰማይ ጥራሕ ዘይኮነ እጁ-ምድሪ'ውን እዩ።

ዘይተጸበናዮ ኩናት

11. ወዮ ደላ ካብ ታሪኽ ዝተመሃርናዮ እንተልዩ፡ ሰብ ካብ ታሪኽ ከምዘይመሃር እዩ'ምበር፤ ብ1991 ዓ.ም.፡ ኣብታ "ሰላምን ምዕብልናን" እትብል መልእኽትና፤ "ካብ ዝሓለፈ እንታይ ተማሂርና" ኢልና ሓቲትናስ ምላሹ "ውግእ ከይድንም" ዚብል ከምዝነበረ፡ ብቐረባ እንዝከሮ እዩ። ምስኡ'ውን ቅጽል ኣቢልና፡ "ግጥታትን ናይ ሓሳብ ፍልልያትን ንምፍታሕ ዚግበር ውግእ ትርጉም የብሉን" ኢልና። "ብሰላም ዚጠፍእ ነገር የለን፤ ብውግእ ግን ኩሉ ይጠፍእ" (መበል 40 ዓመት፤ ፕዮስ መበል 11፤ The Reconstruction of Social Order, 1931)፤ "ናይ ዓሌት-ሰብ ዕድልን ዕሚን ኪውስን ዚግብኦ ውግእ ዘይኮነስ ሰላም እዩ" (ጳውሎስ 6^ይ)፤ "ውግእ ትርጉም ዘይብሉ ተርእዮን፤ ወትሩ ዘይፍትሓውን እዩ" (ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ይ)። ውግእ "ምስቲ ዝሓለፈ መሪር ታሪኽ ዝተሓሳሰረ ኮይኑ፤ ንወትሩ ንመዘከርታን መጠንቀቕታን ጥራሕ ኮይኑ ኪነብር፤ ናይ መጻኢ ወለዶታትና ድማ ካብ'ዚ ኪድሕን' ተመኒና፡ ብኸምዚ ከንጉዓዝ ብሂግና ነበርና። እንተኾነ ግን፡ ትምኒትና ኣይተፈጸመን። ኣብ ዘይተጸበናዮ ክልቲኤን ጉረባብቲ ሃገራት'ውን ርክባተንን ጉርብትናኤንን ንመላእ ኣህጉርና ኣብነት ኮይኑ ኣብ ዝተጠቐሰሉን እዋን፡ እዚ ብኸልቲኡ ወገን፤ ሕይወት ኣሸሓት መንእሰያት ዝፃጸደን፡ ንብዙሕ ሕዝቢ ዘሳደደን ኩናት መጺኡ። ኣብ'ቲ ዝሓለፈ 30 ዓመት ውግእን ጸብእን ዘይተራእየ ቅርሕንትን፡ ሕዝቢ ኣብ ልዕሊ ሕዝቢ ንኪለዓል ጉስባባትን፡ እሞ ሠለስተ ዓመት ኣብ ዘይመልእ እዋንን ንረብሓ መን'ዩ? ዘየብል ኣይኮነን።

12. ናይ'ዚ ውግእ'ዚ ምውላዕ፡ ብብዙሕ መዳያት ሃሰዩና እዩ። ዜፍሪ ኃይልን፡ ዝፈረየ ሃብቲ-ሃገርን ብምሉኡ ናብ ውግእ ምውዓሉ እቲ ዝፃበየ ወጽዓ ኮይኑ፤ ንሕንፀትን ምዕባሌን ንድሕሪት ዚጐትት፤ ፈጸሙ'ውን ዚፃግት እዩ። ብኤኮኖሚያዊ መዳይ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ብማኅበራዊ፡ ሥነልቦናዊ፡ መንፈሳዊ፡ ሰብኣዊ መዳያት እውን እዚ ኪበሃል ዘይከኣል ከሳራ ዜሰዕብ እዩ። ውግእ ኣዕናዊ ከምዝኾነ፤ መወዳእታኡ ድማ ብህላዌ-ውግእ ከሲበ ወይ ሰዓረ ኢሉ፤ ዚጀሃር ከምዝየለ፤ ኩሉ ከሳራ ከምዝኾነ ተደጋጊሙ ኪንገር ሰሚዕና። ምስ'ዚ ኩሉ ግና እቲ ኪዕገት ዝነበሮ ውግእ ቀጺሉስ ኣብ ዘይድለ ደረጃ ብምብጽሖ ዓሚቑ ሓዘንና ንገልጽ።

ወለድን መብዛሕትኦም ኣባላታን፡ ናብ ግንባር ውግእ ዝኸድዋ ስድራቤት፡ ከመይ ዝበለ ኤኮኖሚያውን ሰብኣውን ሥነ-ልቦናውን ጸገማት ከምትጸውር፤ ሰብኡተን ናብ ግንባር ውግእ ሰዲደን ዚጽበያን፡ ማኅበራዊ ጸገማት ዝጸራን ኣንስቲ፤ ብቐጥታ ብውግእ ኣብ ዝተተንከፈ ከባቢታት ዚነብር ሕዝቢ፤ ቤቱን ንብረቱን ጥሪቱን ምስኣኑ፤ መሬቱ ኪሓርስ ዘይምኽእሉ፤ ናብ ዘይፈልጦ ቦታ ምምዝባሉ፤ ከም ሳዕቤን ከኣ ኣብ ኢትዮጵያ ሰሪሖ ዚነብር ዝነበረ ወገን ሕዝብና ንብረቱን ጥሪቱን ዛሕዚሖ ኪሰጐጥ ምርካቡ፤ በዚ ኩሉ እምበኣር ውግእ ዝተጸበኻዩን ዘይተጸበኻዩን ሳዕቤናት የምጽኣልካ።

ዜፍሪ ኣካል ኅብረተሰብ መንእሰይ ኣብ ግንባር ውግእ ምስላፋ፤ እቲ ብሓጺርን ነዊሕን ዕላማታትን ሸቶታትን ተመሪሖ ዚሰጐሞ ዝነበረ ምኹላፋ፡ ንርእሱ ዓብይ ወጽዓ እዩ።

13. ናይ'ዚ ውግእ'ዚ ምምጻእ፤ ከንዩውቲ ኣብ ልዕሊ ሕዝቢ ዘውረዶ ናይ ስደትን ጥሚትን ዝተፈላለየ ውርደትን፡ ኣብ ዓለምለኸ መድረኽ ፖለቲካውን፡ ናይ ተነጽሎን ዓይኒ-ጥርጣሬን መንፈስ ኣስዒቡ እዩ። እቲ

ውግእ አንፈቱ ሰሐቱ፡ ሰፊሕ ዘባታት-ሃገር ተወረሩ፡ “ናበይ ገጽ እዩ?” አብ ዝተባህለሉ እዋንኳ ምእንትቲ ዝተመዛበለን ዝተወረረ ወገንን፡ ዝተጣሕሰ መሰልን፡ ዝፃነወ ንብረት ሲቪል ሕዝብን፡ ናይ ዓለም ለኽ ማኅበረሰብ ድምጺ ኪሰማዕ ኣይተረኽበን።

መድረኽ ሰላም

14. “ብኩናት ዚፍታሕኳ እንተመሰለገ መንገዲ ግጭታት ምምራጽ፡ ማለት ነቲ ግድላት ምግዳዱን፡ ናብ ዝበኣሰ ሓደጋ ምስፍሕፋሑን ኢዩ፤ ሰለዚ እዩ ኸኣ... ሕዝብታትን መንግሥታትን ንመንፈስ ጉነጽን ኃይልን ሰጊሮም፡ ንናይ ዓመጽን ሽቦራን ብረታዊ ረጽምን ደጋጊምም ኪነጽግዎ ቅድስቲ መንበር ብዘይምቁራጽ እተተባብዕ...” (ር.ሊ.ሳ. ዮሐንስ ጳውሎስ 2^ኛ ንእምባላደር ኤርትራ ብ14 ታኅሣስ 2000)። እዚ ርድኢትኪ ስለዝነበረና ናይ ክልቲኣን ሃገራት መንፈሳውያን መራሕቲ ሰላማዊ ፍታሕ ንምድላይ ጻዕርና ጀሚርና ነበርና።

ድሕርቲ ኩሉ ግን፡ ብ18 ሰኔ 2000 ዓ.ፈ. ኣብ ኣልገፎርሰ ብዝተኸተመ ኣጠቓላሊ ውዕል ሰላም ኣዚና ተሓጉስና። ብምሉእ ልቢ ደገፍና ሂብና። ንልብታት ኣለበሊሱ፡ ንናይ ሰላም መድረኽ ንዘጣጥሐ ልዑል ኣምላኽ ምስጋና ይብጸሓዮ።

ነቲ ብጸሎት ዚተግህ ደላይ ሰላም ሕዝብና፤ ብዝተፈላለዩ መንገዲ ነዚ ጉዳይዚ ኣብ መዕለቢኡ ንኸብጽሑ ዝጸፃሩ ሰባትን ውድባትን ሃገራትን፡ ብልቢ ነመስግናም፤ ክልቲኣም መንግሥታትን ውን ኣብዚ ስምምዕን፡ ንዝቐጸለ ስጉምታት ንምሰላጥን ብዘርኣዩዎ ጽቡቕ ድልዩት ንንእድ።

ንሰላም ድለያ፤ ሰዓባውን

15. እዚ ዚበሃል ዘሎ፡ ኣጠቓላሊ ሰላም ንሕዝብታትናን ንሃገራትናን ብሓቂ ዜርብሕ ሰላም ኪኸውን፤ ነቲ ወሃብ ሰላም ዝኾነ ኣምላኽ ንልምኖ ኣሎና። እቲ ዓለም ኪህቦ ዘይክእል ነባሪ ሰላም ብኣምላኽምበር፡ ብሰባት ዚመጽእ ናይ ሰብ ሰላም ዕድመኡን ዕላማኡን ወትሩ ሓጺር እዩ። እቲ ነዛ ሃገር ዘፍቅራ ኣምላኽና ፈጣሪና ሕጂውን “ሰላመይ እህበኩም ኣሎኹ” (ዮሐ. 20:19) ይብለና ኣሎ። ነዚ ህያብ-ሰላም ዚበቅዕ ልቢ ከነሰናድወሉ እጃምና እዩ። ቅድሚ ሕጂ ውልዕ ኢላ ዝጠፍአትና ግዜ-ሰላም እውን ነታ ህያብ ስለዘይተሰናደና ድዩ ወይስ ኣጸቢቕና ስለዘየመስገናላ? ተመሊስና ንርእስና ከንውከሰሉ ዚግባእ እዩ። ኦ! ሕዝቢ ኤርትራ! ንሰላም ድለያ ሰዓባውን። ነዚ ኣዕናዊ ኩናትዚ ሕዝቢ-ኤርትራ ኮነ መንግሥቱ ከምዘይደለዩ ነኣምን። ሰለዚ ነዚ መንግሥትን ሕዝብን እንብሎ እንተልዩ፡ ንሰላም ዚዕድም ቃላትን ተግባራትን ንክክውትር እዩ።

16. ሓፈሻዊ ናይ ዕርቅን ምሕረትን መንፈስ ከነማዕብል የድሊ። ካብቲ ባሕርያውን ክርስትያናውን መዕበያና ከምንግንዘቦ፤ እቲ ምሕረት ዚገብር ዕጢት እዩ፤ ወይ ከኣ እቲ ዕጢት ጥራሕዩ ምሕረት ዚገብር (ማቴ. 5:7)። ኣብ ኩሉ ኣቀራርባና፡ ናይ መራኽብ-ብዙኃን መደባትናውን ንዕርቅን ንምሕረትን ዜተባብዕ ዜጸናንዕ ቃላትን መልእኽትን እዩ ዜድምዕ እምበር፤ ነቲ ዜሰንብድን ዜርዕድን ከም ቃል-ብሥራት እናናላዕ ምድግጋሙ፤ ንጉዕዞ ሰላም ዜደናጉ እዩ። ሕዝብና ጽቡቕ ቃልን ዜጸናንዕ መልእኽትን ኪሰምዕ ሃረርታ ጥራሕ ዘይኮነሰ መሰል ኣለዎ። ይግብኣ እዩ። ኣብ ወሰናሰን ሃገር (ዶባት) ዚገብር ሕዝቢ በዚ ውግእኪ ሕልፊ ዝተሃሰየ፤ ብዙሕ ግፍፂ ዝረኣየ እዩ፤ ከምቲ ኣንጽቦዮን እንምነዮን

እንተኾይኑልና ብዝቐልጠፈ ናብ ቤቱን መሬቱን ንኪምለስ እዩ። ዋላውን ዶብ እንተተሓንጸጸ፤ እቲ ናይ ብስጭትን ሰደትን ማህሰይቲ ናህሩ ንኺዝሕል፤ “ናይ ግጭትን ጽልእን ምዕራፍ በዚ ኪዕጸ... ነቲ ዝሓለፈ ረሲዕና ደማ፤ ኃው ንዝኾነ ክልቲኡ ሕዝብና ዚኸውን ናይ ሰላምን ተስፋን መጻኢ ዕድል ከነማዕዱ” (ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ አልገርብ 13 ታኅሣስ 2000) አድላዪ ስለዝኾነ፤ ምስቲ ጐረቤቱን መናብርቱን መዋሰብቱን ዝኾነ ሰግር-ዶብ ዘሎ ሕዝቢውን ርኡይ ናይ ዕርቂ መደባት ኪክድ፤ እዚ ኸኣ፤ እብ ወገን መንግሥታት ጥራሕ ዘይኮነስ፤ ብወገን ዓበይቲ-ዓድን፤ መራሕቲ-ሃይማኖትን ዕቱብ አቓልቦ ኪግበረሉ፤ እቲ ተጀሚሩ ዘሎ መደባት ከኣ ኪቐጽለልና ሓደራ ንብል። “ብዝተረፈሰ አገዋተይ፤ ደጋን ኩነ፤ ፍጹማን ኩነ፤ ምኽረይ ሰምዑ፤ ተሰማምዑ፤ ብሰላም ንበሩ፤ አምላኽ ፍቕርን ሰላምን ከኣ ምሳኻትኩም ኪነብር እዩ።” (2ቆሮ. 13:11)።

17. ዕርቂ ምስ ጸላኢኻ ጥራሕ ዚፍጸም አይኮነን፤ ምስ ርእሰኛውን ክንዕረቕ አሎና። ዓቕምና ከላብ ክንደይ ከምዚበጽሕን፤ ሰብ ብምህንና ናይ ሰብ ባሕርያትን፤ ጠባያትን ሓዝና፤ ናይ ብርታዕን ድኻምነትን፤ ናይ ሕመቕን መንፈዓትን ባሕርያት፤ ከምዘሎና አሚንና ወትሩ መንጎይና መደብ ምሓዝ የድሊ።

ኅብረተሰብኛውን እንተኾነ ዓሚቑን ሠፊሕን ናይ ዕርቅን ምምሕራርን ምውሃድን መንፈስ ኪለብስ የድልዮ። ዝተፈላለየ አረኣእያ ምስ ዘለዎም ወገናትን ጉጅለታትን እውን፤ ናይ ዕርቅን ስኒትን መደብ ንምዝርጋሕ ዚከኣል ዘበለ ኪግበር የድሊ። ሓደ ሕዝብን ኅብረተሰብን ብምህን፤ እቲ ሓደ ሕዝብን ሓደ ልብን ዚብል መርሕ እውን ብግብሪ ምእንቲ ኪርኣ፤ “ንሕና-ንሳቶም” ዚብል መንፈስ ሓዲግኻ ኩሉ አባል

ኅብረተሰብና ኪወሃድ ግቡእ እዩ። እንተዘይኮነ፤ “ዝተፈላለየት ሃገር ክትቀውም (ክትጸንዕ) አይትኸእልን ኢያ” (ሉቃ. 11:17፤ ማቴ. 12:25)።

18. አብዚ እነአትዎ ዘሎና መድረኹ-ሰላም ዓበይቲ ተግባራት ይጽበዩና አሎ። በዚ ኩነትዚ ብዝወረደ ማኅበራ-ኤኮኖሚያዊ (socio-economic) ምምዝባል ዘይተተንከፈ የለን፤ መላእ ሃገር ተነቓኒቕ እዩ። ሕይወት ሕዝብና ናብ ንቡር ንኺምለስ አብ ከምዚ ዝበለ ቅዱስ ተግባር፤ ቤተክርስቲያን ሕጂውን ከም ቀደማ እጃማ ከተበርከት ምዃና ነረጋግጽ። ካልኣት ዓለምለኸ ናይ ሰብአዊ ረድኤት ማኅበራትን መንግሥታትን፤ ነዚ ብዙሕ ዝተሳቐየን፤ ልዕሊ ዓቕሙ ዝጸረን ሕዝቢ ዜድሊ ረድኤት ኪልግላሉን፤ ካብ ዝወደቐ ተንሢኡ ብኸልቲኡ እግሩ ንኪቐውም ሓዝን ከወፍያሉ ሕድሪ ንብል።

አብዚ ግዜዚ ብዙጋት ዘይመንግሥታዊ ዝኾኑ ናይ ረድኤትን ግብረ-ሠናይ ማኅበራትን፤ ናይ ዓቃብ-ሰላም አባላትን የአትዉ አለዉ። ተልእኮ ዓቃብ-ሰላም ብዚግባእ ንኪሠምረሉ፤ ሕዝብን መንግሥትን ኪተሓባበሩን ትምኒትና ንገልጽ። ሕዝብና አብዛ ሰዓትዚኣ ሕጽጽ ረድኤትን ሓዝን የድልዮ ስለዘሎ፤ እዞም ገበርቲ ሠናይ ብዚግባእ ኪሕግዙዎ ንምሕጸን። እቲ ርእሱ-ምርኑሳ ዚብል መምርሒ ግንይ አይኮነን ቅኑዕ አበሃህላ እዩ። እንተኾነ አብዚ እዋንዚ ርእሱ-ምርኑሳ ንዚብል ሓሳብ መታን ከነጽድቕ ነቲ ብሕጽኽ ኪርዳእ ዚድልዮ ሸለል ክንብል አይግባእን። ከም አገባብካን አጠቓቕማኻን እዩምበር፤ “ምቕባል” ማለት “ምልማስ” ማለት አይኮነን።

19. ብዝቐረበን ዝረሓቐን መደባት፤ ካብ ሠራዊት ተፋንዮም ናብቲ ሥሩዕ ናይ ኅብረተሰብ ቦታኦም ኪምለሱን፤ ሰራሐም ኪናበሩን ዘለዎም

ወገኖችና ከምዘለዉን ተገንዚብናዮ አሎና። ነዘም ሰባት እዚአቶም እንቋዕ ብይሓን ተመለስኩም ንብሎም። እቲ ኣብ ትሕቲ ድነ-ሞት ኮይኖም ዘሕለፍዎ ሃለዎት እናዘከርና፡ እቲ ዘሰዓበሎም መንፈሳውን ሰብአውን ኣቑሳልን በሰላን ኪሓውየሎም፤ ሕይወቶም ብዘይ ግዜ ከትዕጽድ ከምዝተቐረበት ዘይኮነስ፤ ጋና ከትፈርን ኣብ ኅብረተሰብ ከትወሃሃድን ከም ትኽእል ንምርዳእም ነዊሕ ጸዕሪ ኪሓትት እዩ። ብወገን ኤኮኖሚ፡ ርእሶም ዚኽእልሉ መደባትን ረድኤትን፤ ዚድሊ እንተኾነ፤ ልዕሊ ኩሉ ግን ናይ መንፈስን ናይ ሥነ-ምግባርን (ሞራል) ምልኣትን ህድኣትን ስለዘድሊ በኣኡ ኪጅመር የሓይሽ።

ብፍላይ ብመንፈሳዊ ጉድጊ፤ መንእሰያትና ኣባላት-ሠራዊት ዝነበሮም ኣጥፊኦም፤ ጉደሎ ኮይኖም እንኪመጹ፤ ነዚ ንምምላእ ኣድላዪ መደባት ክንዝርግሕ ግዲ እዩ። ብመንፈስን ብናይ ኣምላኽ እምነትን ዘይተሰነየት ሕይወት ኣብ ኅብረተሰብ ወትሩ ጠንቂ እያ። ብሰንክዚ ውግእዚ ዝሰንከሉን ኣካሎም ዝጉደሉን፡ ደቅና እዚ ኣብ ሰዊት ዕድመኦም ዘጋጠሞም ጸገም፡ ንሕይወቶም ከየጸልምታ እዚ ኅብረተሰብዚ ዚድሊ ኪገብር፤ ብዛዕባ ሰንኩላንን፡ ንስድራቤት ስዉኣትን ዚግበር ከኣ ወትሩ ምስቲ ናይ ግዜ ምምሕያሽን፤ ናይ መንግሥትን ሕዝብን ብኤኮኖሚ ምድልዳልን ዚኸይድ ኮይኑ፤ ኣኼሉ እዩ ኢልካ እትዘናግዓሉ ኣይኮነን። በዓል ዓቕምን በዓል ጥዕይ ሕይወትን፡ ዘይረአዮ ኪርኢ፡ ኪምዕብል ኪድልድል ዕድል ኣለዎ። እቲ ዝሰንከለን ብሞት ዝተፈለን ግን ደኺሙ ተኸዊሉ ስለዝኾነ፤ ወትሩ ኣብ ግምት ኪሓቱን ፍሉይ ቄላሕታ ከድልዮን እዩ።

20. ምእንቲ ሃገሮምን ሕዝቦምን ኪብሉ ኣብዚ ውግእዚ ሕይወቶም ዘወፈዩ፤ ንወሰዶም ውሉዶም ንሰብ-ኪዳኖም ዝጉደልዎም፤ ብናቶም መሥዋዕቲ ከኣ ስድራ-ቤቶም ኣብ ከመይ ዝበለ ኃዘን ከምዚወድቁ

ይረአየና ኣሎ። እዚ ብሓቂ ኪጽወር ዘይከላል፤ ነቲ ከጸናንዕ ዚፍትንውን ከቢድ ተግባር ምዃኑ ኣይጠፍእናን። ሓዚንና ጉሂና ጥራሕ፡ ሰቕ ኢልና እንተኸድና ግቡእ ኣይኮነን። ንኸንቱ ከምዘይሞቱ ከነረድእ ክንክእል ኣሎና። ነቶም ብዝቐልጠፈ ኪድበሱ፡ ኪሕገዙ ዘለዎም፤ ዚድሊ ናይ ሞራልን ገንዘብን ሓገዝ ምግባር፤ በዚ መዳይዚ ዚኣክል ተገይሩ ኢልካ ሸለል ዘይምባል፤ ንዝሓለፈ ጌጋውን ምእራም፤ ብዓቢኡ ከኣ ፍትሓዊ ኅብረተሰብን ሥርዓትን ብምሕናጽ፡ ንኸንቱ ከምዘይሞቱ ከነመስክር ንኽእል።

21. በዚ ዚሰላሰል ዘሎ መስርሕ-ሰላም፤ ሠራዊት ካብ ግንባራት ወጺኡ ንድሕሪት ተመለሱ ኣሎ። ሸሕዒ ሕዝቢ-ኤርትራ ደቁን ሠራዊቱን ምሕብሓብ ልማዱ እንተኾነ፤ ወተሃደር ግን ወትሩ ወተሃደር ካብ ምዃን ስለዘየሓልፍ፡ ካብ ሥነ-ምግባርን ሥሩዕ ኣደብን ከይዘናበል፡ ንሕዝቢ ኮነ ንሠራዊት ጽኑዕ ትምህርታውን ሞራላውን ሰብአውን ጉሰንሰ ኪግበረሉ ይግባእ። ኣብ ገሊኡ ዓዳትን ናእሸቱ ከተማታትን ኣብ ማእከል ሕዝቢ ተደባለቐ (ንስራሕ ዘይኮነ) ዝሰፈረ ሠራዊት፤ ንርእሱ ነቲ ሠራዊት ኮነ ነቲ ሲቪል ሕዝቢ ጽቡቕ ኣይኮነን። ድሮኳ ኣብ ውሽጥቲ ሠራዊት ናይ ደቀንስትዮን ደቅተባዕትዮን ምትሕንፋጽ፡ ናቱ ጸገማት ኣምጺኡ ኣሎ። ሥነ-ምግባራዊ ጉድለት፡ ምስፍሕፋሕ ኤይድስን ንካልእ ማኅበራዊ ጸገማትን ከኣ ኣጸቢቐ ይሕግዝ ከምዘሎ፡ ተረዲእና ብዝቐልጠፈ ፍታሕ ክንረኽበሉ ይግባእ። ንዚድሕን ምድሓን የድሊ። እቲ ግድል የለን ኢልና ክንዛረብ እንተኾይንና ንርእሰና ጥራሕ ኢና እንጥብር።

22. ሓደ ካብቲ ንሕይወት ስድራ-ቤትና ዚሃሲ ዘሎ ከኣ መብዛሕትኦም ኣባላታ ኣብ ሠራዊት ምህላም እዩ፤ ኣቦታት ምስ ውሉዶም፡ ሰብ ኪዳን፤ ምስ ስድራ-ኦም ዚራኽቡሉ ውሉንን ምዱብን ዝኾነ ርክብን ምብጽጻሕን እንተዘይሃልዩ ብንውሒ ግዜን ራሕቂ ቦታን ዚመጽእ ጸገማት

አሎ። አባላት ሠራዊት ንዘጋጥሞም ሞራላውን ማሳበራውን ጸገማት ንምፍታሕን ንምብዳህን ዚሕግዞም ኩስኩሳ ኣድላዪ እዩ። ጭካኔ ጨካኝ ስለ ዘፍሪጥ ኣብ መንጎ ወተሃደራት ብስም ዲሲፕሊን ዚዝውተር ዝተጋነነ መቐጻዕታት ኪብዩን ዓገብ ንብል። ብዛዕባ ጉዳይ ሃይማኖት ከኣ ቅቡል ብዝኾነ መምርሕን ከይከዱ፤ ንኻልኣት ብጸቶም ከይሃወኹ፤ ናይ ጎሊናን ናይ እምነትን መሰሎምን ግቡእነቶምን ንዚፍጽሙ ዕድል ኪወሃቦም ነማሕጽን። ንዝኾነ ይኹን በዚ ዚመጽእ ጸገማት፡ እቲ ፍታሕ ኢልና እንኣምነሉ ግን፡ ነፍሱወከፍ ኣማኒ ኣባል-ሠራዊት ብመሠረት-እምነቱ ዜድሊ ኩስኩሳን ክትትልን ብመንፈሳውያን መራሕቱ (Military Chaplains) ኪግበረሉ ከሎ፤ ሚዛኑ ዝሓለወ፤ ብስለት ዘለዎ ኣባል ብምዃን ግዳይ ናይ ዝኾነ ሃይማኖታዊ ፕሮፓጋንዳ ኣይምኾነን።

2^ይ ክፍሊ

መጻኢ መደባትና

23. ኣብ ሰነዳት ጉባኤ ቫቲካን 2^ይ ብግልጹ ተቐማጢ ዘሎ ናይ ቤተክርስቲያን ትምህርቲ ከም ዘመልከቶ፡ ኣብ'ዛ መሬት (ምድረ-ዓለም) ዘሎ ኩሉ ዓንድማእከሉን፡ መወዳእታ መጠርነፊኡን ሰብ ስለዝኾነ፡ ኩሉ ብመንጽር ወድሰብ ኪጥመት ኣለዎ፤ (ፍሥሓን ተሰፋን፡ ቁ.12) እዚ ከኣ፤ ሰብ በምሳል ኣምላኽ ኢዩ ተፈጢሩ (ዘፍ. 1:26) ብኣምላኽ ከኣ ኣብ ልዕሊ ኩሉ ምድራዊ ፍጡር ዋና ኮይኑ ተሾመ፤ (ፍሥሓን ተሰፋን ቁ.12 *The Church in the Modern World*, 12) ካብ ዚብል ርድኢት ዚፈልፈለ ኮይኑ፡ ኣብ'ዚ ዓለም'ዚ ዘሎ ኩሉ ምእንቲ ሰብ ዝመጸ ከምዝኾነ ከንኣምን ንግደድ። ከም ሳዕቤኑ ከኣ ሰብ ምእንቲ ሃገር ዘይኮነስ፤ ሃገር ምእንቲ ሰብ

ከምዝተተኸለት ንርዳእ። ስለ'ዚ ኩሉ ነገር ረብሓኡን ክማራኡን ክንመዝና ከሎና፤ ብመንጽር ሰብ እዩ። እዚ ሓቅ'ዚ እንተዘይተዘኪሩ ገለ ገለ ግዜያት፤ ሰብ መሳርሒ ኮይኑ ክብሩን ግምቱን ሓሲሩ፡ ሥርዓታትን ናይ ጎብረተሰብ ኤኮኖሚያውን ማህበራውን ኣገባባትን መደባትን፡ ክንዲ ንሰብ ዘገልግል ተመሊሶ ሰብ ንኣኡ ኪገልግል ይርከብ።

24. እዚ ንኸይፍጽም እንታይ እዩ ፈውሱ? ፍትሓዊ ጎብረተሰብ ምትካል እዩ፤ ምትካል ፍትሓዊ ጎብረተሰብ ዚረጋገጽ ከኣ ቅዋማዊ ኮይኑ ምስ ዚርከብ እዩ። ምእንት'ዚ ኣብ ቅዋም ዝተመሥረተ ፍትሓዊ ጎብረተሰብ ንሰብ ዚገልግል ንሰብ ዚለእኽ እዩ። እዚ ዝግድነቱ ጎብረተሰብ ከኣ ብዕጽድ ኩምር፡ ትንሥእ ኢልካ ኪጭበጥ፤ ብሓደ ፀሓይ ብራቕ ወይ መስቀል ብራቕ ዚመጽእውን ዘይኮነ፤ ዚጅመር ደኣምበር፡ መወዳእታኡ ተበጺሑ ወይስ ተዛዚሙ ዚበሃል ኣይኮነን።

ቅዋም ኪበሃል ከሎ ናይ ሃገር መነባበርን መካየድን ሕጊ እዩ፤ ኣብ መንጎ ሕዝብን እቲ ዘመሓድሮ መንግሥትን ዚእቶ ውዕሊ፡ ወይ ከኣ ሕዝቢ ነቲ ዘመሓድሮ ኣካል ዚቆጸጸረሉ ልጓም እዩ። ቅዋም ንሰለ ቅዋም ዚትከል ዘይኮነስ መሠረት ሕጋውን ርትዓውን ኣነባብራን ህላዌን ሓድነትን ማዕርነትን ስለዝኾነ እዩ። መሠረት ምዕባሌ እውን እዩ።

1) ሰብኣውነት ዝግዘዞ ምዕባላ (Plenary humanism)፡ ምዕባልና እንኪበሃል ብኤኮኖሚያዊ ዕብዩቱ ጥራሕ ዚምዘን ኣይኮነን። ምዕባልና ጽፋፍን ቅነዕን ኮይኑ ምእንቲ ዚርከብ፤ ማለት ንነፍሱ ወከፍ ዚደምዕን፡ ንሕይወትን ኩነታትን ወድሰብ ብኩሉ መዳያቱ ዜማዕብልን ኪኸውን ይግባእ...፤ ናብ'ቲ መንፈሳዊ፡ ቁምነገራትን መሠረቱ ዝኾነ ኣምላኽን ዘየድህብ፤ ኣብ ርእሱ ዕጹው ዝኾነ

ሰብአውነት (humanism) ንግዜኡ ዚዕወት መሲሉ ይረእ ይኸውን። ወድሰብ ንምድረዓለም፡ ብዘይካ ኣምላኽ ባዕሉ ኪሠርዓ ክልምዓ ይኸእል ይኸውን። እንተኾነ ብዘይካ ኣምላኽ ዝተሓንጸት ዓለም መወዳእታኡስ ተጻይ ሰብ ብቐንዱ ክምትኸውን ጥርጥር የብሉን። እዚ ኸኣ፡ ...ሰብአዊ ዘይኮነ ሰብአውነት ምኒኡ እዩ (ምዕባለ ኣሕዛብ ቁ.14/42I *Populorum Progressio*, 14/42)።

2) ማኅበራዊ ፍትሕን፡ ጉዳይ ሰብአዊ መሰላትን፡ እቲ ቀንዲ ናይ ፍትሓዊ ኅብረተሰብ መለለዩ እዩ። ብጉልበቱ ንዚነባበር ሰራሕተይና፡ ከም ሰብ መጠንን፡ ከም ዜጋን፡ ብፍላይ ነቶም ብዝኾነ ይኹን ምኽንያት፡ ናይ ትምህርቲ ዓቕምን ዕድልን ዘይብሎም ብትሑት ሰራሕን ደሞዝን ዚነባበሩ ብኣኸብሮት ክንሕዞም ግቡእና እዩ። ዘድልዮም ግቡእ ከይነጉድለሎም ሓደራ። እግዚኣብሔር እውን “ንደቂ ዓዱ ብዘይ ዋጋ ዘበርሖም፡ ደሞዞምውን ዘይከፍሎም ወይልኡ” (ኤር. 22:13) ኪብል የጠንቅቅና እዩ። ኣምላኽ ንግፋዓት ስለ ዚርኢ ኣይንግፍዓዮም። “ኣ! እግዚኣብሔር ንጭኑኾት ፍትሒ ከም እተምጽኣሎም፤ ንድኻታት ድማ ብቐንዕና ከምትጣበቐሎም እፈልጥ እዮ” (መዝ. 140:12)። ብዝኾነ ምኽንያት ሰራሕ ንዚልውጥ ቅልጡፍን ጽፉፍን ምትሕብባርን ብቐዕ ምፍናውን ኪግበረሉ ሓደራ ንብል።

3) ኅብረተሰብና ብባሕሪኡ ካብ ካልእ ዚፍለየሉ መለለዩ ኣለዎ፤ ብሕግን ብድግን ብሥርዓትን ተመራሕ፤ መሰሉን ግቡኡን ግዴታኡን ፈሊጡ ዚካየድ እዩ። ካብ ጥንቲ ብዓዲ ብወረዳ ብኣውራጃ ሕግታቱን ትካላቱን ኣጻፈፉ ዚኸይድ መሰሉ ዝተተንከፎ ብኸመይ የሓትት ፍሉጥ እዩ። ስለዚ ብዛዕባ ማኅበራዊ ፍትሕን

መሰላትን፡ ኣብ እንዛረበሉ ካብ ባዕዲ ዝመጸ ሓዲሽ ኣተሓሳስባ ዘይኮነሉ፡ ሕዝብና ንዘመናት ዝተነባበረሉ መንፈስን መደብን እዩ። ኤርትራዊ ኅብረተሰብ ኣብ ሰራሕ ዝተመርኩስ ሕይወት ዝሓዘ፡ ኣብ ምትሕግጋዝን ምድንጋጽን ዝዘንበለ መንፈስ ሒዞ ዚካየድ ኣብ ማዕርነት ዚኣምን እዩ። ስለዚ እዛ ኩሉ ዚሰርሓን ዚውፈየላን ሃገር ቅዱምን ድሑርን፤ ሓለፋ ዚረከብን ሸለል ዚበሃልን ዘይብላ ምኒና ብቓል ዘይኮነ ብግብሪ ክነርኢ ኣሎና። ሰራሕን ዝኾነ ኣመዳድባን ድማ ብብቐንዕትን ብሞያን ኪኸውን ከሎ ሰራሕ ብጽፊት ይሳለጥ፡ ኣየተሓማምን ከኣ።

25. ብዙሕነት (pluralism) ናይ ሓሳብን ኣነባብራን፡ ንማዕርነትን ሓድነትን መቐረቱን ሕመረቱን ደኣ'ምበር ጸገም ኣየምጸኣሉን እዩ። ናይ ፍትሒ ማዕርነት ኣብ ቅድሚ ሕጊ ማዕርነት፤ ናይ መሰልን ግዴታን ማዕርነት፤ ናይ ዝኾነ ማኅበራዊ-ኤኮኖሚያዊ-ፖለቲካዊ ዕድላት ማዕርነት ምርካብ ኣብ ኣቀዋውማን ርግኣትን ሓደ ሕብረተሰብ ወሳኒ እዩ። ነዚ ኩሉ ውሕስነት ዚህበን፡ ንሓደ ሕብረተሰብ ወሳኒ እዩ። ነዚ ኩሉ ውሕስነት ዚህበን፡ ንሓደ ፍትሓውን ዲሞክራሲያውን ኅብረተሰብ መሠረት ዝኾኖን ግን ናጽነት እዩ። ናጽነት ብቐንዱ ህያብ-ኣምላኽ ምኒኡ ኣቐዲምና ጠቐስናዮ ኣሎና። ሕጂ ግን እዚ መሰል'ዚ ብኸመይ ከምዚግለጽ ገለ ክነመልከት ግቡእ እዩ።

1) ናይ እምነት ናጽነት፡ ናይ እምነት ናጽነት ኪበሃል ከሎ ካብቲ ሰብአዊ ባሕርይን መንነትን ብቐንዱ ዚፍልፍል እዩ (ዮሐንስ መበል 23፡ ሰላም ኣብ ምድሪ ቍ.111 *John XXIII: Peace on Earth*, 11 1993)። ናጽነት እምነት ዚህቦ ካልእ መሰላት'ውን ኣሎ። ብናጻ ርእይቶኻን እምነትካን ምግላጽ፤ ምምሃር፤ ጽሑፋት ምዝርጋሕ፡ ምትእኸኻብ፤

ንእምነትካን ጉዳይ ሃይማኖትካን ዚርኢ፡ ካብ ዝኾነ ይኹን መንግሥታዊ ወይ ውልቃዊ ምትእትታው ናጻ ምዃን (ሰላም ኣብ ምድሪ ቁ.12-13I Peace on Earth, 12-13)። ኣብዚ ግዜና ኪእረም ዘለዎ ብዛዕባ ሃይማኖት ግጉይ ርድኢትን ኣረኣእያን ኣሎ። ሃይማኖት/እምነት ከም ፈላላዪን መዕነውን ከም ተጻይ ሥልጣንን ምዕባለን ከም ደጃሲ መሰል ደቀንስትዮ ኣይኮነን። በዚ ዓይነት'ዚ ነቶም ንሃይማኖት ዚባረሩ ከምኡ'ውን ነቶም ብስም ሃይማኖት ፍልልይ ዜማዕብሉን ካልእ ስምዒታት ዚፈጥሩን ኣትሪርና ንቃወምም ኣሎና።

2) ናይ ዘረባን ጽሑፍን ናጽነት፡ ሓቂ ክትፈልጥን ከተፍልጥን መሠረታዊ ናይ ወድሰብ መሰል ኮይኑ፡ ካብቲ ናይ ሓሳብን ንሊናን ናጽነት ዚፍልፍል ስለዝኾነ (ሰላም ኣብ ምድሪ ቁ.26-27I Peace on Earth, 26-27)፤ እዚ መሰል'ዚ ግብራዊ ንኪኸውን ከኣ ናይ ዘረባን ጽሑፍን ብሓፈሻ ናይ መራሽብ ብዙኃን ናጽነት ቀንዲ መሠረት ምዃኑ ሎሚ ኣብ መላእ ዓለም ትሑዝ ነገር እዩ። ኣብ ሕንጻት ሓደ ዲሞክራሲያውን ፍትሓውን ኅብረተሰብን ከኣ ሓቅነት ግልጽነት ናጽነት... እተን ቀንዲ ኣዕኩድ እየን። ሰብ ባዕሉ ብባዕሉ ፈቲኹ ሓቂ ዚረኽበሉ ባህግን መሠረታዊ ዝንባሌኡ ዚኸብረሉ ዕድል ኪወሃዩ ኣለዎ።

3) መሠረታዊ ሰብአዊ መሰላት ናይ ዝኾነ ጥዕይን ብሉልን ዲሞክራሲያዊ ምርጫን ጉዕዞን ኣካል ጥራሕ ዘይኮነ መሠረታዊ ክፍሉ እዩ። እዚ ማለት ከኣ "...ብወገን ሞራል ንውልቀሰብ ዚርኢ ንብወገን ሕንፀተ-ሰብ (culture) ሓቂ ንምርካብን ኣሳብካ ንምግላጽን ናጻ ምዃን ንብወገን ትምህርቲ ዝኾነ ይኹን ንኺመሃር መሰል ከምዘለዎ ንብወገን ሃይማኖት ወይ እምነት ንሊናኡ ብዘብርሃሉ ኣገባብ ንኣምላኹ ኬኸብርን ሰቱር ወይ ግልጺ ኣምልኾ ኬቕርብ ዘለዎ መሰል ንብወገን

ኤኮኖሚ ናይ ሰራሕን ናይ ናጻ ምህን ተበግሶን መሰል ንብወገን ፖለቲካ ድማ ንሕዝብን መንግሥትን ኣብ ዚምልከት ወግዓዊ ጉዳያት ናይ ምስታፍ መሰል... ወዘተ። እዚ መሰላት'ዚ እንተድኣ ተሓልዩ፡ እቲ ኅብረተሰብ ንሰብ ዜርብሕ መሣርዓት ተኺሎ ማለት እዩ።

4) ንምርጫታት ምስንዳው፡ እዚ ዝሓዝናዮ ዓመት ፈረንጂ ኣብ ምዝሃሙ ምርጫታት ከምዚክዩድ ወግዓዊ መንግሥታዊ ምንጭታት ዝገለጸ እዩ። ጥዕም ዜና ክነሱ ዜና ጥራሕ ኮይኑ ከይተርፍ ሓደራ ንብል። ብ1993 ዓ.ም.ፈ ረፈረንደም ኪግበር ከሎ፡ ዝተገብረ ምስንዳዎትን ጉሰንዓትን ከመይ ነይሩ? ሕጂኸ እንታይ ይግበር ኣሎ? ሕጂውን ከምቲ ናይ እዋን ረፈረንደም ዘድሊ ብቑዕ ምስንዳው ብምግባር ናብቲ ዚሕሰብ ዘሎ ምርጫ ንእቶ።

5) ትዋግዊ ሥርዓት ኣብ ዘለዎ ፍርዳዊ ኣገባብ (Legal System) ኪዘናበል ኣይከእልን እዩ። ኣብ ብዙኅ ኢጋጣሚታት ከምዚግለጽ በዚ ዚመጽእ ጸገማት ብዋሕዲ ዓቕሚ ሰብ እዩ እናተባህለ መኸኒት ይወሃቦ። ኣብዚ ሎሚ ዘሎ ዓለም ግን 10 ዓመት ኣይኮነን ነዚ ንኻልእ'ውን ዜድሊ መሠረታዊ ለውጢ ንምምጻእ፡ ፈላጣት ሕጊ ንምውፋር ዚኣክል ግዜ ነይሩ፤ ኤርትራዊ ኅብረተሰብ ከኣ፡ ካብ ዝዓበ ከላብ ዝነኣሱ ዓሚቑ ርድኢት-ሕግን ስምዒት-ፍትሕን ዘለዎ ስለዝኾነ፡ ካብ ውሽጡ ሕጊ ዚፈልጡ ምርካብ ኮነ፤ እቲ ኅብረተሰብ ፍትሒ ንምቕባል ዘጸግሞ ኣይኮነን። መንግሥቲ ኤርትራ ንሕዝቡ ዚሰርሕን ዚሓልን ብዛዕባ ምዃኑ ዘካሕደና ኣይኮነን። ግና፡ ምስ ብዝሒ ግዜ ዚምዕብል ጠባያት ኣሎ፤ ምስቲ ሓልዮትን ተወፋይነትን ተጉዛዞ ዚመጽእ ጠባያት ከይህሉ ምጥንቃቕ ኪጋን ከሎ ሕዝቢ ንመንግሥቲ ብግዜኡ ነቕፋ ከለብሞ እንተተረኺቡ ዓብይ ጉንዖ ከምዝገበረሉ እዩ።

6) ብቼፅ ፍርዳዊ ሥርዓት ዘይብሉ ሃገራት ብልሽውና (corruption) ኣብ ምብቋልን ምዕንባብን ሰቡሕ ባይታ እዩ። ካብ ብልሽውና ናጻ ኢና ኢልካ ኣፍካ መለእካ ዚዝረብ ኣይኮነን በሃልቲ ኢና። ሰብ ኣብ ዘለዎ ወትሩ ጉድለት ስለዘሎ ድርትራዊ ሰብ ከኣ ካብ ካልእ ሰብ ዝተፈልየ ፍጡር ስለዘይኮነ ኣብ ካልኣት ዘሎ ወይ ድሮ ወረድዎ ከይህሉ ወይ ከኣ ንሓዋሩ ከይወርዶ ኪጥንቀቕ ግዲ እዩ። ሥልጣን የበላሹ፡ ደረት ዘይብሉ ሥልጣን ከኣ ደረት ኣልቦ ብልሽውና የሰዕቡ፡ ዚበሃል ዘረባ ኣሎ። ነዚ ሃለዋት'ዚ ንምቅጽጽር ግዝኣት-ሕጊ ከተማዕብል ግዲ እዩ። ናይ ተሓታትነት (accountability) ጉዳይ ሸለል ምስተባህለ፡ ውድቀት ኅብረተሰብ ይመጽእ።

ማኅበራዊ ግድላት

26. ናይ'ዚ ኤርትራዊ ኅብረተሰብ ነቕ ዘይብል መሠረትን፡ ድሙቕ መንነትን ኣበይ እዩ ዘሎ? ኪበሃል ከሎ፡ ምላሹ “ስድራቤት” እዩ። ድልዱልን ሥሙርን ዕሙር ኅብረተሰብ እንተ'ሎና ድልድልትን ብስልትን ሥምርትን ስድራቤት ስለዘላትና እዩ'ምበር ካልእ ምሥጢር የብሉን። ነዛ ዓይኒማይ ጥዑይ ኅብረተሰብ ዝኾነት “ስድራቤት” ከም ብሌን-ዓይንና ክንርእያን ክንጓሰያን ኣሎና። ብሰንኪ ዝተፈላለየ መደባት ሃገራዊ-ማእታዊ ኣገልግሎት... ወዘተ፡ ናይ ስድራቤት ሓድነትን ሥምረትን፡ ይንካእ ኣሎ። እቲ ማእታት ድዩ ወይስ ኣገልግሎት ዚህቦ ጠቕሚ ኣብ ሕቶ ዚኣቱ ኣይኮነን። ግና ብሓደ ክትጥቀም ክትብል ብካልእ እሞ ኣገዳሲ ኣብ ዝኾነ መዳይ ከይትጉዳእ ምጥንቃቕ ዚመስሉዎ የለን። ካብ ስድራኻ ካብ በዓልቲ ኪዳንካ ካብ ሓላፍነት ወለድኻ ንነዊሕ ተፈሊኻ እሞ መንእሰያት ተሓናፊጽካ እዚ ተነጽሎን ጽምዋን

ንርእሱ ኣብ ዝርገትን ዘይሥሩዕ ርክባትን፤ ንዝነበረካ ሓላፍነትን መሥርዕን ምርሳዕን ምሕዳግን፤ ብዘይኪዳን ምትእኸኻብ ወይ ንዝተገብረ ጌጋ ንምሸፋን ኣብ ዘይትቕጽሎ መደብ ኪዳን ከይደለኻ ምእታው... የስዕብ ኣሎ። እዚ ኣገባብ'ዚ ንስድራቤትና ከይጉድኦ ከሎ፤ እቲ መንነታ ከይጠፍኦ ከሎ ከነሕውዮ ንጽዓር። ናይቶም ብሰንኪ ኩናት ዝተመዛበሉ ብሓደ ወገን፤ ብኻልእ ወገን ድማ ናይቶም ኣብ ኣገልግሎት-ሃገር ዚርከቡ መንእሰያት ስድራቤታት ኣብ ከቢድ (ሞራላውን ማተርያላውን) ኩነታት ይርከባ ከምዘለዎ ምንጋር ዘድልዮ ኣይኮነን። ስለ'ዚ ሰራሕተይናታት እንኪምደቡ ናይ ኣገልግሎትን ማእታትን መደባት ኪግበር ከሎ ብዚከኣል ነቲ ኣብ ስድራቤት ዘምጽኦ ጸገማት ክትንክዮ ወይ ከተቃልሎ ምጽዓር፤ ንናይ ገጠር ስድራቤታት ደቃትን ናብ ማእታት ኣብ ምልክኹም፡ ነቲ ኣብ ስድራኦም ዚፍጽምዎ ናይ ጉስነትን ማእታትን ሰራሕ ኣብ ግምት ምእታው የድሊ። ካብ ደቂ 5 ዓመት ንላዕሊ ኣብ ገጠራትና ንዘለዉ ቁልፅ ማእታት ክንምህርም ምባል ትርጉም የብሉን። ብማእታት ዚረኽቡዎ ካልእ ረብሓ እንተ'ሎ፤ ብኻልእ ኣገባብን ንናይታ ስድራቤት ሃለዋት ብዘይትንክፍን ኪፍጸም ይግባእ።

ብዝኾነ ይኹን ኣመኻኒኻ ቃል-ኪዳን ምፍታሕ፤ ኣብ ንኡስ ዕድመን ካብ ኪዳን ወጸእን ዚውለዱ ምስ ሓደ ወላዲ/ወላዲት ጥራሕ ዚዓብዩ ሕፃናት፤ ነቲ ናይ ጽባሕ ኅብረተሰብ ፍጮ ኮይኖም መሣርዑ ዘበላሸውሉን ምጻናም ጥራሕ ዘይኮነስ ዓብይ ግድል ከምዝኾኑ ብሕጂኡ ክንዝከር ይግበእና።

27. ናህሪ ዋጋታት ኣብ ዚረኣየሉ ናብራና፤ ይትረፍዶ ገለ ከይሓዝካ ኣቲኻስ እናሰራሕካን ምስ ትሕዝቶኻን'ኳ ጸገሙ ከቢድ እዩ ዘሎ፤ ብፍላይ ናይቶም ኣለይቲ ስድራቤት ኮይኖም ውሉዶምን ወለዶምን

ዚአልዩ አባላት ሠራዊትን፣ አብ ዝተፈላለዩ ሃገራዊ አገልግሎት ዝተዋፈሩን ኩሎም ሃለዎት ብሓቂ ዘተሓሳብ ይኸውን እሎ። ሓብ ሕዝቢ እብ ምጽንቃቕ እዩ ዘሎ፤ መረረን ንህን ይበዝሕ እሎ። እዚ ከምዚ ዝበለ ሃለዎት ብዝቐልጠፈ ኪልወጥ ኪመሓየሽ የድሊ። አብ ኅብረተሰብና አይኮነንዶ ብፍሉጥን ርኡይን ጉዳይ ዓደቦ ዝተላእከበ፤ መንነቱ ዘይፍለጥ ሓላፍ መንገድን ጓናን እኳ “ሕማቕ ግናታ” ኮይኑ ክትርኢ ሰብአዊ ኅሊና ዘፍቅዶ አይኮነን። ቆላሕታ ምግባር ሕጂውን ንቐጽሎ። እዚ ብዓቕሙ ንሕዝብናን ብዓቢኡ ከላ ንመንግሥትና እንብሎ እዩ።

ደቀንስትዮ

28. ብዛዕባ ኩነታት ደቂ ኣንስትዮ እብ ሃገርና ዕሙቑ ዝበለ ኣቓልቦን ርኡይ ስንምትታን ኪግበር ኣድላዪ ኮይኑ ይረኣየና። ብናይ ደቀንስትዮ ኩነታትን፣ ናይ መሰልን ማዕርነትን፣ ሃለዎትን ዚበሃልን ዚግበርን ኩሉ ቅነዕን ዕቱብን ኣቓልቦ ዜድልዮ እዩ። ዝኾነ ይኹን ነገር ከላ ሚዛኑ ዝሓለወን መሥመሩ ዝተኸተለን ኪኸውን የድሊ። ካብ'ቲ ሓደ ጫፍ ናብ'ቲ ካልእ ናይ ምባልን ምዝንባልን ጸገም ንከይመጽእ ምጥንቃቕ። እብ ዝሓለፈ ታሪኽና፣ ብፍላይ ኣብ'ቲ ናይ 30 ዓመት ኩናት፣ ናይ ታሪኽ ኣደራሪ ኮይኑ ንዚመጽእ ኩነታት፣ ደቀንስትዮ ለቢሰናኦ፣ ብዝተረፈሰ ኩናትን ብረትን ጸብእን ውግእንሲ፣ አይኮነንዶ ነታ ናይ ምሕረትን ሕይወትን ምንጪ ዝኾነት ኣደ፤ ንወዲተባዕታይ'ኳ ዜብህግን ዜመንን ጉዳይ አይኮነን። ምእንት'ዚ እቲ ከም ኣደራሪ ኮይኑ፣ ጸገም ኮይኑ ይመጽካዎ፣ ብዓቢይ ሓቦን ንያትን ዝጸርካዩ ከም መዘከርታ ደኣምበር፣ ናብኡ እትምለሶ ወይ ብባህጊ ዚናፈቕ ነገር አይኮነን።

ሕይወት ካብ ወጋሕታኣ ኣትሒዛ ብፍላይ እብ ሓለዋ ንኣንስተይቲ እያ። ንኣንስተይቲ ናይ ፍቕርን ርኅራኄን ሰላምን መድረኻት ዝጨበጠት እያ። ከም መጠን ኣደ፤ ናይታ ዓይኒማይ ኅብረተሰብ ዝበልናያ ስድራ-ቤት መሠረት፤ ከም በዓልቲ ኪዳን ምስ በዓልኪዳና ማዕረ ክብርን፤ ናይ ውሉዳን ስድራ-ቤታን ማዕረ ኃላፍነትን ትሽከም። ብሓጺሩ ኣደ ሃገር እያ። ቅዱስ መጽሓፍውን “ኩልኻትኩም ብክርስቶስ ሓደ ኢኹም” በዚ ኣይሁዳዊ ወይ ግሪኻዊ የልቦን፤ በዚ ባርያ ወይ ጭዋ የልቦን፤ በዚ ወድተባዕታይ ወይ ንኣንስተይቲ የልቦን (ገላ. 3፡28) ብውፋይ ሕይወት እብ ፍሉይ ኣገልግሎት ኣምላሽ ዝተዋፈረት ትኹን፤ እብ ማኅበረሰብ ነቲ ፍሉይ ህያባታ እተማዕብለሉን እተበርክተሉን፣ ብኣወንታዊ እትጸልወሉን መድረኻት ብምኽፋቱ፣ እብ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ሥነ-መፅበያውን፣ መንፈሳውን፣ ብሃገራውን ኣህጉራውን መዳያት ክትዋሳእ ምኽኣላ መሰላን ንኩሉ ኣድማዕን እዩ። ዝያዳውን ኪተባባዕ ኣለዎ። ግና ማኅበራዊ ግዴታኣን፤ ነቲ መበጭል ምዕባሌ ዝኾነ ስድራዊ ተልእኾኣን፣ ካልኣይ ቦታ ክተትሕዞ ኣይግበኣን። እዚ ተልእኾ'ዚ መዘና ዘይብሉ ኣዝዩ ልዑል ተልእኾ እዩ። (መልእኽቲ ር.ሊ.፩ ዮሐንስ ጳውሎስ 2፣ “ንኣንስተይቲ መምህር-ሰላም”፣ 8 ታኅሣሥ 1994 ቍ.6)።

በዚ ግዜና ብስም ማዕርነት ብዚግበር ፕሮፓጋንዳ ንኣንስተይቲ ካብ ጠቓሚኣ ሃሳዪኣ ኪኸውን ይርእ እሎ። ካብ ንእስነታ ጀሚራ ናይ ትምህርትን ካልእ ማሕበራዊ ዕድላትን ማዕረ ወድተባዕታይ ክትረክብ፤ ንተመሳሳሊ ደረጃን ብቕዓት-ሰራሕን ማዕረ ወድተባዕታይ ክትሰራዕን ደዋዛ ትሕቲ ወድ ተባዕታይ ከይከውንን ነማሕጽን። ልዕሊ ኩሉ ግን እዚ ማዕርነት'ዚ ናይ ጸዕርን ውርደትን ማዕርነት ዘይኮነሰ፣ ናይ ክብርን መሰልን ኪኸውን ይግባእ።

በሰዓሊ እታ ምእንቲ ክብርን ግርማን ደቅሰባት ክትጣበቅን፡ ክትሕሉን፡ ፍትሕን ሰላምን እውን ምእንቲ ኪነግሥ ዚክላላ ክትገብር ዝተመዘዘት ቤተክርስቲያን፡ ኣብ ኩሉ መዳያት መሰል ደቀንስትዮ ኸኸበር፡ ብምዕራይ ኣገባብ ምእንቲ ኪምዕብል፡ ምልአት ንዘለዎ ምዕባለ ደቀንስትዮ ዝተፈላለዩ ንጥፊታት ኣካይዳ፤ ተካይድውን ኣላዞ ንዝመጽእ ዓመታት ድማ ክትቅጽሎ ምዃና ነረጋግጽ።

.29. ናይ ሰድራቤትን መንእሰያትን ሃለዋትን ዝሓሸ መልክዕ ብዚሕዘሉ መንገዲ ኣጸቢቐ ምጠቐመ እንብሎ እቲ ኣብ ኣብያተ ትምህርቲ ዚካየድ ዝነበረ ናይ ውሁድ ትምህርተ-ሃይማኖት መደብ እዩ። ስለምንታይ ከምዝተዓግተ እኳ ዝተዋህበና መግለጺ እንተዘየሎ ጠቓምነቱ ኣብ ክርክር ዚወድቕ ኣይኮነን። ሕጂውን ዜድሊ ምስንዳው ተገይሩሉ፡ ኣመራርጸን ኣመዳድባን መምህራን ብዚግባእ ተጻፊቶ፡ መምሃሪ መጻሕፍቲ እውን ተጻሒፉ ብሓድሽ ኣገባብ ኪግበር ኣድላዪ እዩ። ዚምልከተና ወገናት ድማ ምስቲ በዚ ዚግደስ ኣካል መንግሥቲ ክንመያየጠሉ የድሊ።

መንእሰያትና እንታይ የሓሰቡን ይብሉን ኣለዉ፤ ንሃገሮም ብኸመይ ይጥምትዋ፤ ኢልና ክንሓትት ግቡእና እዩ። ኣብ'ቲ ዚሕነጽ ምምሕዳራዊ ሥርዓትን፤ ኤኮኖሚያዊ ምዕባለን፤ ማኅበራዊ ድንኳንን፤ መንፈሳዊ ሠረትን ኩሉ ተስፋ ዚህብ ምልክታት እንተዘይ ረኺቦምሉ ናይ መጻኢ ዕድሎምን ሕይወቶምን ጸልማት ኮይኑ ኪረሳዩም፤ ንዝተወልዱላ ሃገር ራሕራሐም ከኣ መንገዲ ሰደት ከማዕድሙ ናይ ግዲ እዩ። ኃይሊ ንኡስ ወለዶ ዘይብላ ሃገር ከኣ መጻኢ ሃለታ ኣብ ሓደጋ ወዲቐ ማለት እዩ። ምእንት'ዚ ንመራሕቲ-ሃገርን መራሕቲ-ሃይማኖትን ከበድ ኃላፍነት ኣብ ዝባንና ከምዘሎ ነኣምን። ስለምንታይ መንእሰያትና

ዓድጓና ከማዕድሙ ምባል ትርጉም ኣይህልዎን። ዓዲ ሰላም፡ ዓዲ ፍትሒ፡ ዝመሰለካ ዓው ኢልካ እትሃረበላን፤ ሰሪሕካ እትሓድረላን ዓዲ ምስ ሓዝካ፤ መዓር ገዲፉ መዓር ዘናዲ ስለዘየልበ፤ ንሰደት ክንዲ ከማዕድሙን ዚኸዱን፤ ካብ ሰደት ዚምለሱን ዚውሕዙን መንእሰያት ኪህልዉና ናይ ግዲ እዩ።

30. ብሓዊ ኩናት ሓሲፎም ዚምለሱ መንእሰያት ኢና ንጽቢ ዘሎና። መንእሰያትና ቊሰሊ ጸይሮም እዮም ኪምለሱና፤ ግዙፍ ቊሰሊ ዘይኮነ ኣውራ'ኳ ደኣ መንፈሳዊ (ሥነልቦናዊ)፤ በዚ ውግእን ፕሮፓጋንዳ ናይ ውግእን ዝቐሰሉ እዮም። ነዚኣቶም ክትሃረቦምን ክትቀርቦምን ከሎኻ ቊሰሎም ከይትጐድኦም ምጥንቃቕ የድሊ። ከም ሓደ ካብ ርሑቕ ዝመጽ'ሞ ብድኻምን ጸዕርን ዝደኸመ ክንርእዮም ይግባእ። ኣብ ውግእን ቦታ ውግእን ኮይንካ ብናጸ ክትሓስብን፤ ንነዊሕ ክትሓልምን ዘይከኣል ብምዃኑ፡ መንእሰያትና ናይዚ ግዳይ ኮይኖም እዮም። ሕጂ ናይ'ቲ ህሉው ግድላትን ኩነታት-ሕይወትን ጐዳይ በብቐሩብ ከነቐርቡሎም የድሊ። ነቲ ዘለዎም ናይ ምስራሕ፡ ሰሪሕካ ናይ ምንባር ድልየት ኣጸቢቐካ ምንቅስቓሱ፡ ኣብ ተስፋ ቕብጸትን ኢምንትነትን (ኒሂሊዝም) ካልእ ማኅበራዊ ውድቀትን ንክይዝንብሉ ምድሓኖም የድሊ። ናብ ኅብረተሰብ ኪጽንበሩ ከለዉ፡ ብኩሉ ኤኮኖሚያውን መንፈሳውን ማኅበራውን ሕይወቶም ብግቡእ ኪመዓራረን ኪድገፉን ስለዚድሊ ብዝተወደበን ብዝተጸንበን ኣገባብ ኪሰራሕ ሕድሪ ንብል። እዚ ተቐዋማት፡ ሃይማኖታውያት መንፈሳውያት ኣካላት ከድምዓ በብዝኸእላሉ መዳያት ተደጋጊፈን ኢደይ ኣድካ ብምባል ኪሰርሓሉ ዚግባእ ሰፊሕ ግራት እዩ። ብፍላይ ከበድ ኮይኑ ዚረሳየና፡ እቲ ሥነ-ኣእምሮአዊ (ሥነ-ልቦናዊ) ጸቕጥን መጐዳእትን እዩ። ብናይ መራኽብ ብዙኃን ዝተፈላለዩ መደባትን፡ ሰፊሕ ሰሚናራትን ብምስንዳው

መንእሰያትና ተመክሮታቸው እናተለዋወጡ ውሽጣዊ አቅላሎም ዘሕውዩሉ አገባብ ከመሃዝ የድሊ።

ኤች-አይ-ቪ ኤይድስ

31. ናይዚ ሓደገይና ሕማምዚ ናብ ሃገርና ምእታዉ ካብ ዚፍለጥ ንዚጀው ንሰምዖ “ደርፊ” ሓደ ዓይነት ኮይኑሉ። ኮንዶም ዚብል ቃል ጥራሕ ተመሳሊሉ ኪንገር ንሰምዖ። ግና ብወገንቲ ሕማም እንተርእና ብዘንቀጥቅጥ ናህሪ ደላ እዩ ኪዘርጋሕ ዚተረኽብምበር። ዝነከዮ የለን። እቲ “ደርፊ” ንዕዳጋ-ኮንዶም ጠቐሙ ይኸውን። እዚ ዘየድምዕ ከምዝኾነ ምስተገምገመ ከኣ ሎሚ ሎሚ፣ “ሓደ ምስ ሓንቲ” ዚብል ዘረባ መጺኡ አሎ። ንሰብ ኪዳን ድዩ፣ ጋና አብ ሓዳር ንዘይአተዉ መንእሰያት ድዩ፣ ...ነቲ ሕጊ-እምነትን፣ ልምዳዊ ሃገራዊ ስርዓትን ዘቐም ናይ ቃል-ኪዳን ቃሉን መልእኽቱን ሸለል ኢልካ፣ ብድብድቡ “ሓደ ምስ ሓንቲ” ማለት ነፍሱ-ወከፍ ባዕሉ ወይ ባዕላ ብዝወሰነም ብወግዒ ብዝተፈልጠ ኪዳን ድዩ? ደቂ 16-18 ዓመት መንእሰያትኻ መደብ-ኪዳን ዘይብሎም፣ ንሰለ ርክብ ጥራሕ፣ እዋ እቲ ሓደ ንሓንቲ ምጻኛም ንሕማም ብምፍራሕ ደኣምበር፣ ካልእ ኅሊናን፣ ናይ ኪዳን ዕላማን ዘይብሉ፣ ከሳብ መእስ እዩ።

ስለዚ እቲ መራሽብ ብዙኃን ዘወግዎ ዘሎ መደባት “ኮንዶምን” “ሓደ ምስ ሓንቲን”፣ አብ ሕይወት መንእሰያትና ዘምጽኦ ለውጢ የለን። የግዳስ አብ መንገዲ ሞራልን ሥነ-ምግባርን፣ አብ እምነት አምላኽ ዝተሠረተ መንእሰይ ከንሃንጽ፣ እዚ ዝዓይነቱ መንእሰይ ከኣ ንዝኾነ ይኹን፣ ሓዊ ኪሰግር ስለዚኸእል፣ ወለዲ፣ መራሕቲ-ሃይማኖት፣ አብያተ ትምህርቲ ተሓባቢሮም ብዛዕባ ናይ ኪዳን ዕብየት፣ ቅድመ-መርዓ (ቅድመ ኪዳን) ወዲ ኮነ ጓል ካብ ዝኾነ ይኹን ርክብ ርእሰኻ ምዕጋት (ድንግልና)፣

ናይ ሰድራቤት ቊምነገር... ብዛዕባዚ ኩሉ ብቻልን ተግባርን ዚኣክል ትምህርትን ጉስጓሳትን ምግባር ከድሊ እዩ። መንእሰይ ከንዲ ንዘየድሊ ርክባትን ውጥምናታትን ዘማዕዱ፣ አብ ትምህርቲ ስፖርት፣ ኣርት፣ ሰራሕ፣ መንፈሳውን ሠናይን ተግባራትን ኣገልግሎትን ከምዚሞፈር ምግባር። አብ ናይ ግሊ ጋዜጣታት ዚጸሓፍ መብዝሕትኡ ንፍትው ርክባትን ዘይሞራላዊ ሃለዋትን ዘተባብዕ ጥራሕ እዩ። እዚውን ብተዘዋዋሪ መንገዲ ንመንእሰያትና ዚልክም እዩ። በዚ ሕቶታትኪ ምጽሓፍ ምዝራብ እንተድለየ ብሰለትን ድልዱል መሠረትን ብዘለዎ ኮይኑ፣ ወትሩ ከኣ አራምን መሃርን ኪኸውን ጥራሕ ይግባእ። ነፍሱ-ወከፍ ሃይማኖታዊ ኣካል በብናቱ ብዛዕባዚ ዚግደስ ሓደ ኮሚቴ ክቐውም፣ ብዓቢኡውን ንኩለን ዘወሃህድን ዘንቀሳቐስን፣ ልምድን ተመክሮን ዘለዎውን ሓደ ሃገራዊ ኮሚቴ ኪህሉ፣ ነቶም አብቲ ሕማምቲ ወዲቐም ዚርከቡን፣ ንኻልኣት ብሕማቕ ሥነልቦናዊ ሃለዋት ዝተዳህሉ (ዝተደፍሩ ደቀንስትዮ፣ ዝሰንበዱ ቁልዑ) ዚኣሊ፣ ብምኽርን ብፍሉይ ቁላሕታን ዚግደስ ኣካል (trauma counselling) ኪህሉ ከምዚግባውን እሚንናሉ ኣሎና።

3^ይ ክፍሊ

ሓዲስ ዘመን፣ ብዝተሓደሰ መንፈስ

32. “ዕጢራት ይርእዩ ሓንካሳት ይኸዱ ለምጻማት ይነጽሑ፣ ጸማማት ይለምዑ፣ ምጪታት ይትንሥኡ፣ ድኻታት ወንጌል ይብሠሩ ኣለዉ። ብኣይ ዘይፅንቀፍ ከኣ ብዐፅዕ እዩ” (ማቴ. 11፣ 5-6) ብዚብል ቃል እዩ ኢየሱስ ናይ ኣቦኡ ልኡኸን ቅቡዕን ኮይኑ ኣብዚ ምድርዚ ሰራሕ ዝጀመረ።